

M. JAN Z HUSINCE.

I.

Stručný nástin filosofického
vzdělání M. Jana Husa:

Napsal P. Ant. Rejzek, T. J.

V PRAZE.

NÁKLADEM CYRILLO-METHODĚJSKÉHO KNIHKUPECTVÍ
GUSTAV FRANCL.

Cena 1 K 20 h.

Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci v Praze

doporučuje :

- Lenz, Dr. Antonín, Apologie sněmu Kostnického v příčině odsouzení 45 vět Jana Viklífa. Na základě spisů Jana Viklífa napsal —.** 1 K 20 h.
- Sahula Jiří, Význam a důsledky husitství. Kulturně — historická úvaha. Díl I.** 1 K 20 h.
- **Význam a důsledky husitství. Díl II. Husitství v praxi.** 1 K 20 h.
- **Pokrok v době Karla IV. a v době husitské.** 90 h.
- **Z husitství do protestantismu. Historicko-náboženská úvaha. Díl I. Srovnání husitství s lutherstvím. Počátky lutherství v Čechách až do pádu vlády Hlavsovy r. 1524.** 70 h.
- **Z husitství do protestantismu. Díl II. Kališná hrůzovláda.** 50 h.
- **Z husitství do protestantismu. Díl III. Triumf a pád kališné hrůzovlády.** 94 h.
- **Z husitství do protestantismu. Díl IV. Vítězná reakce protestantská.** 1 K 30 h.
- **Z husitství do protestantismu. Díl V. Doba Mystopolova.** 1 K 70 h.
- Štule Václav, Sedmero proutkův ze spisů M. Jana Husi. Husovým oslavovatelům věnuje V. K. V.** 32 h.
- **Děje a osudy Mistra Jana Husi z Husince.** 1 K 20 h.
- Ježek Jan, Jan z Jenštejna, třetí arcibiskup pražský.** 20 h.
- Badeni Jan, Život sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Přeložil Jan Tagliaferro.** 1 K 70 h.
- Berutti Celestin, Duch sv. Alfonsa Marie z Liguori. Dle třetího vlašského vydání přeložil P. B. Matějů.** 1 K 80 h.
- Čermák Dominik K., Premonstráti v Čechách a na Moravě. Stručné vypsání osudů jednotlivých bud ještě stávajících neb již vyhlazených klášterů toho řádu dle roku jich založení. Co dárek k páté padesátileté památce přenesení sv. Norberta podává —.** 5 K.
- Epistola encyklika. S. S. Domini Leonis P. P. XIII. »G: ande munus« Editio slavica polyglotta. Skvostné vydání na velinovém papíře.** 2 K
- Gaudela M., Ctihodný kněz Josef Allemand, zakladatel spolku jinochů ve Francii. Podává Josef Šauer z Augenburku.** 60 h.
- Janda František. Život blahosl. Jana Gabriela Perboyre, kněze společnosti missonářů. Dle vlastiny zpracoval —.** 1 K 60 h.
- **Život blah. Jana La Salle. Dle vlastiny zpracoval —.** 1 K 20 h.
- Janovský Frant., Pius hrabě d'Avernas, věrný následovník sv. Aloisa. (1875/1901.) Z obšírného spisu Bernarda Arense, se svolením autora, české mládeži podává —.** Snížená cena 20 h.
- Ježek Jan, Počátky křesťanství mezi Slovany. Část I.: Slované jižní.** 48 h.
- Jouve E., Sv. Antonín Toulonský a chléb chudých. Přeložil Fr. Žák.** 1 K 20 h.
- Konečný F. Filip, Sv. Kateřina Sienská, panna ze Třetího řádu sv. Dominika. Životopisný obraz.** 2 K 40 h.
- Kulda B. M., Radosti a žalosti papeže Pia IX. Na památku jubilea papežského 16. června 1871 vydal —.** 28 h.
- Lobkovic, Princ Z. V., Římští papežové. Statistická data. S portretem papeže Pia X. a třemi statistickými přílohami. Dle různých pramenů sestavil —.** 1 K 80 h.
- Novák Tomáš, Úvahy o sv. Janu Nepomuckém.** 48 h.
- Pazderka J., Život sv. Hedviky, patronky Slezské. Snížená cena 20 h.**

M. JAN Z HUSINCE.

I.
STRUČNÝ NÁSTIN
FILOSOFICKÉHO VZDĚLÁNÍ
M. JANA HUSA.

NAPSAL

P. ANT. REJZEK T. J.

V PRAZE.
CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHKUPECTVÍ GUSTAV FRANCL.

Imprimi potest.

Velehradii 27. Aprilis 1912.

Joannes B. Wimmer,
Praep. Prov. Austriae S. J.

Nihil obstat.

Fr. Vacek, censor.

Imprimatur.

Ex archiep. Ordinariatu Pragae,
die 15. Julii 1912, N. 9071.

Dr. Joannes N. Sedlák,
vicarius generalis.

Spisy,
jichž ku práci této použito bylo:

- Spisy sv. Tomáše Akvinského.
Dr. Jos. Pospíšila Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akv. — Část I. Logika, Noëtika a všeobecná Metafysika. V Brně, 1883. Část II. svazky 2: Kosmologie se zvláštním zřetelem k moderním vědám přírodním. V Brně 1897.
- Kleutgen Jos. S. J. Die Philosophie der Vorzeit. Münster 1863. Vydání druhé, svazky 2, Innsbruck 1878.
- Prof. Hanuše Ign. Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu „řeči besední“. V Praze, 1852.
- Liberatore Matth. S. J. Institutiones philosophicae. Ed. 5. vol. 1. Logica et Metaphysica generalis. Romae 1872.
- Dr. Stoeckl Albert: Lehrbuch der Philosophie. 5. Auflage. Mainz 1882.
- Dr. Kachník Jos. Historia philosophiae Olomouci. 1896.
- Louis Leroy, Katolická filosofie dějin dle 5. vyd. Vojtěch Kameš (Vzděl. knih.). V Praze 1901.
- Tangiorgi Salvator S. J. Institutiones philosophicae. Ed. 2. vol. 1. logica, Ontologia. Bruxelles. 1862.
- Votka Jan Křt. S. J. Úvod k českému překladu str. 6. a výklad vlašský kard. Pecciho Jos. Op. d. Thom. Akv. Dědictví sv. Prokopa. O bytí a bytnosti (de ente et essentia). V Praze 1887.
- Dr. Ant. Lenz. Spisy v otázce M. J. Husi mnohé.

- Dr. V. Hlavatý, Rozbor filosofie sv. Tomáše Akv. Dědictví sv. Prokopa roč. XXIV. V Praze 1885.
- Tamtéž Encyklika Jeho Svatosti papeže Lva XIII. o obnovení filosofie křesťanské v duchu sv. Tomáše Akv. v jazyku latinské a českém.
- Hattala Martin, Besední řeči Tom. ze Štítného. (Sbírky pramenů ku poznání liter. života v Čechách, na Moravě a ve Slezku. I. č. 1.) V Praze. 1897. (Staročeské znění.)
- Dr. Stejskal Frant. Řeči besední Tomáše ze Štítného. V Brně 1901. Z rukopisu Budyšínského (v novočeském znění).
- Jos. Alex. svob. p. Helfert Mistr Jan Hus aneb Počátkové církevního rozdvojení v Čechách. V Praze, 1857.

ÚVOD.

Překrásný pohled soudnému oku lidskému skýtá a velezajímavým předmětem pozorujícímu duchu dobré vůle jest církev pravá, obecná. Jest jako hradba nedobytná, bašta na skále uprostřed moře vzbouřeného, na niž dorážejí vlny vysoko, ne aby ji pobořily, ale aby ji omyly a s sebou smetly všecku nečistotu její, by pak tím krásněji se vyjímal ozářená sluncem spravedlnosti. Ovšem kdyby byla dílem lidským, dávno by už vyhlížela jako trosky starých hradů za dob našich, které byť i byly zbudovány co nejpevněji, zubu času neodolaly. Vždyť její zakladatel jí předpověděl, že ani brány pekelné jí nepřemohou. A to se vyplňuje neustále. Kéž by si byli vědomi stanoviska tohoto, kdo v historii zkoumají osudy národů! Než ve hradbách jejích a vůkol jsou lidé, křehké to pokolení, s vášněmi lidskými, které jako lítá zvěř cení zuby a stělbou hrubou usilují pobořiti zdi její, aby se rozbila. Proto církev jest bojovná ve prospěchu svém, aby se zachovala, a bojovati pro čest a slávu Boží a spásu lidu jest údělem jejím na zemi. Ovšem moc její nejeví se stále tak, jak by sobě jistí přáli; vítězná moc její brzy stoupá, brzy zase ustupuje nepřátelům, stoupá a sestupuje ve své moci i slávě. Ký div, jsou zde lidé; a kde jsou lidé nestálí a vrtkaví, jinak ani býti nemůže. Proto neustále rozlišovati jest co na pravé církvi katolické jest božské a co lidské. Božskou jest její věrouka, pravda to věčná, její autorita, pravomoc božská — její mravouka, zákonitost neomylná — toť jsou

hradby nedobytné. Za to vše, co lidského jest v ní, namnoze není svaté, dokonalé ani stálé; proto potřebuje neustále opravy a obnovy. A také pozorovati jest, že se stále obnovuje a obrozuje in capite et in membris, v hlavě i v údech.

Krutý boj podstoupiti bylo křesťanství Kristem Pánem založenému hned od počátku, as po 3 věky zápasiti mu bylo se zavrženým židovstvem a prohní-
lým pohanstvem. Všelickou zlobu chrлил svět nekřesťanský na křesťany strachuje se o své panství. Ohně a meče, lži a prohnanosti, bohatství i vědy, všeho, co duch lidský a pekelný vynajíti mohl, použito za zbraň proti křesťanství, které hlavně v Apoštolské Stolicí a v katolických biskupech s jejich duchovenstvem svoje seřaděné šiky má, aby uhájili království Boží na zemi a pomáhali k jeho vniternému i vnějšmu rozkvětu. Proti Bohu není rady ani moci. Prozřetelnost jeho sahá od konce do konce světa a spravuje vše fortiter et suaviter. Než v mnohém jsou přece jen nevyzpytatelný cesty Páně, po kterých národy vede k vyspělosti jejich.

Byla doba, kdy Bůh všemohoucí ve své moudrosti a dobrotě dopřál církvi své vítězství, že se mohla vyvíjeti až k vrcholu moci. To bylo ve středověku, ve století XII. a XIII., v Čechách ve století XIV. A národům křesťanským bylo pod její egidou zajisté mnohem lépe než nyní, zvláště v ohledu časného i věčného života. Obdařena jsouc životem zdravým z jádra dobrého, ač se jevila s počátku jako símě hořčičné, přec určena byla, aby vzrostla v mohutný strom světový. A rozkvetla skutečně všeliká kultura národů křesťanských, vzdělanost pravá i blahobyť pozemský, zazářily vědy i umění na povrchu zemském, neboť pravda Boží pravou církví hlásaná osvěcovala svět křesťanský jako slunce a milost Boží v plnosti církvi uštědřená jej zahřívávala. Ovšem, kdo neduhem očním trpí, slunce nesnese a tak také jistí lidé, jelikož světla pravdy nesnesli, odvraceli se od ní. Pýcha a hrdost, bujnost těla a žádostivost očí poháněly je, aby se vzepřeli, aby místo ve světle pravdy, spíše ve tmách bludu a lži

sobě libovali, jimi se jako vymoženou osvětou honosili, jiných na svou stranu strhli, a jedny nadějí zisku sliby a lichocením lákajíce, druhých zastrašující odvážili se i na zálohu pravdy Bohem zjevené, která svěřena jest církvi pravé obecné. Z té příčiny nezbylo církvi svaté nežli vypraviti do boje muže osvícené, statečné, muže, kteří by byli s to uhájiti svěřený poklad pravdy Boží oproti sveřepým a krutým nepřátelům jejím, aby zálohu pravdy zjevené tím jasněji na výsluní postavili, tím hlouběji prohloubili, tím určitěji podali. A takovými vynikajícími Otcí honosila se církev katolická vezdy více méně a takovými se může i podnes honositi podle potřeby, jakou Prozřetelnost Boží ve věčné své radě uznati ráčila.

Tak se stává, že co hnilobou se jeví na církevní půdě, toho používá se za mrvu na její zúrodnění, takže jí není na škodu, ale na prospěch.

To jsou bludy a herese, to jsou zlořády občas v církvi se vyskytující, jak píše apoštol národů sv. Pavel v 1. listě ke Korintským (11, 19) „Slyším, že když se sejdete do shromáždění, jsou mezi vámi roztržky. Ovšem musejí i kacířství býti“, a jak sám Spasitel nás poučuje, an dí (Luk. 17, 1, Mat. 18, 7), že „není ani možné, aby nepřišla pohoršení; ale běda, skrze koho pohoršení přicházejí“. Tomu všemu se není diviti. Ale tomu jest se diviti, že, kdežto katolický křesťan uznává svou ubohost, křehkost i vinu, a pokáním hledí ji smazati, nepravý křesťan a jinověrec jako onen farisej chlubí se svou hodnotou života a pohrdá pokornými a vynáší sebe a svoje domnělé přednosti místo kajícínosti. Naši obdivovatelé M. J. Husi nemohou se dosti nadívati na hranici Kostnickou a na řádění cepů a palcátů, ohně a krve prolévání husitů. Kéž by se též zadívali na lid tehdejší bouřemi zubožený, na tisíce a tisíce zmrzačených a vysílených bratrů a sester svých! Kéž by také uvážili, jací rekové byli naši katoličtí předkové, kteří nikoliv z fanatismu, ale z přesvědčení o pravosti sv. víry a katol. církve, praví to

mučedníci, obětovali své statky a na oltář přinesli životy své za oběť!

A když se rádi dívají na drama velikými činy protkané, nuže, ať si vezmou za předmět boje, které se odehrávají na světě po 2000 už téměř let, boje nepřátel mocných, sveřepých i vzdělaných, proti katol. církvi! Nechať uvažují, co dokázala po všecku tu dobu církev katolická, vytvořivši po všech dílech světa z národů divokých vzdělané, jaké zásluhy má o kulturu křesťanskou, jaké reky vysílala do boje proti bludům, proti revoluci rozumu i zlo vůle, proti zhoubným proudům ve všech vrstvách člověčenstva vůbec! Žádoucnou věru, aby jednou otevřeli oči a upřeli je na křesťanství pod egidou Apoštolské Stolice a uznali, že marné a pošetilé jsou námahy rozvzteklých buřičů, kteří lichou vědou, sarkasmem a pohanou, mocí fysickou i autoritou světskou ano i obětmi života a zdraví i zboží osvědčují se, čím jsou, že jednou i oni zvolají, jako císař Julian odpadlík na konci života zatínaje pěsti byl přinucen zvolati: A marné byly všecky moje vzteky proti Nazaretskému! Ovšem ani brány pekelné ji nepřemohou, protože není dílem lidským svatá církev obecná.

Než to je všeobecné. Úkolem studie této jest poměry ve vlastech našich československých za věku XIV. a XV. objasniti. Kéž s pomocí Boží alespoň některým krajanům dobré vůle práce tato prospěje!

„Příčina pak všeho zla“, jak dí veliký papež Lev XIII. ve svém okružníku „Aeterni Patris“ ze dne 4. srpna 1879, „v tom spočívá, že nepravé vědomosti ze škol filosofických již dříve vyšlé do všech vrstev společností lidských vnikají a je otravují“. I nebude zajisté bezúčelno vzítí filosofické vzdělání M. Jana Husi z Husince za předmět této úvahy.

I.

Hus v mládí svém.

O Husově mládí se mnoho jistého neví. Jeho otec jmenoval se Michal a měl domek v městečku Husinci, kde na blízku byl hrad, jenž náležel rytíři Mikuláši z Husi. Chudí rodičové se poctivě živili jsouce křesťané zbožní, jaké v jižních Čechách podnes nalézáme. Tak vychovali po křesťansku svého Jana. Že navštěvoval blízké Prachatice, kde předběžného vzdělání se mu dostalo, aby mohl potom v Praze pokračovati, praví sám o sobě. Prachatice byly tehdy město významné pro jižní Čechy. Zde po „zlaté stezce“ vozilo se zboží soumary po daleké cestě z Pasovska přes České Trúby a Volary do Čech, jako se vyváželo do Bavor přes Čechy. Živo bylo tehdy v Prachaticích dosti. Než Jana asl nejvíce zajímal prachatický chrám Páně se svými mohutnými pilíři ve slohu gotickém vystavěný, na nichž spočívá krásná hvězdovitá klenba lodí chrámových, nástěnné obrazy a la fresko, především pak hojnost kněžstva s jeho církevními zpěvy. A přijela-li vrchnost prachatická, probošt totiž Vyšehradské královské kapitoly, jímž tehdy byl princ z královské krve Jan Soběslav, jenž se stal později biskupem Litomyšlským až i patriarchou Akvilejským, v průvodu několika kanovníků z Vyšehradu, pak se vzpružil desateronásob duch Janův, jenž zatoužil po královské Praze a vyšším vzdělání, aby mohl býti něco více nežli jeho krajané v Husinci.

O tom pochybnosti není žádné, že Hus jako školák vynikal od prvých let pilností; taková snázivá byla jeho povaha vezdy. Když ho rodiče přivezli do Prahy, svěřili ho na dohled svým známým, postaravše se mu také o živobytí, které mu bylo poskytnuto za to, že zpíval ve chrámu Páně, přísluhoval při bohoslužbách, a studující Jan se brzy poohlédl po nějakém dobrodinci a další výpomoci, aby rodičům zjednal úlevy ve starostech o jeho budoucnost.

O M. J. Husovi se píše rozličně. Jedni ho do nebe vynášejí, jako by úlohou jejich bylo psátí panegyrik na heslo: „Sanctissimus Martyr“; druzí jsou zdrženlivější ve chválách, avšak i v jejich očích jest bezúhonný; než ještě jsou kteří ho skoro nic nechválí, ale mnoho, přemnoho mu vytýkají. A všichni se dokládají jeho slovy a skutky. Z toho patrně jest, jaký rozdíl povstane tím, kdo píše a jak píše a čeho se dovolává, a předce dosvědčí každý čtenář soudný, že pravda jest jedna a ve skutečnosti, že nemohl býti M. J. H. zároveň svatý a nesvatý, jako nemůže býti něco zároveň červené a černé. O tom se spíše hádati mohou, nosil-li bradu nebo jestli se holil, protože obé pravdou býti může, ovšem také nikoliv zároveň.

O jeho chlapeckých kouscích, které prozrazovaly spíše nezbednost než-li solidnost, o jeho marnosti a marnivosti, v níž si hověl po veškeren život svůj, netřeba se tuto šířiti, jelikož sám se tím vším rád chlubil před posluchači, jak s katedry ve svých přednáškách, tak ve chrámu Betlémském v kázání. Ostatek jsou to věci známé, o nichž až nazbyt už psáno bylo.

Odbyv Jan Michalův (Hus) své průpravné školy v Prachaticích, dal se zapsati v Praze na vysokých školách před více jak 40 lety (1348) Karlem IV. otcem vlasti, a Arnoštem z Pardubic založených, a to na fakultě filosofické, aby se věnoval studiím dalším. Snadno pomyslí si lze, že znal v Praze sv. Jana Nepomuckého, (1393) svého krajana, na jehož kázání asi také chodíval; slyšel o něm, že byl oltářníkem u sv. Víta; kanovníkem u sv. Jiljí, farářem u sv. Havla, napotom kanovníkem vysehradským, konečně kanovníkem na Hradčanech a generálním vikářem diecése pražské. Ani pochybnosti není o tom, že ho nejednou navštívil a z dobročinné ruky jeho také ochotně dárek přijal. A byť se o tom nikde M. J. Hus nezmiňoval z příčin známých, věděl zajisté dobře o jeho mukách a mučednické smrti z r. 1393 a příčině všeho, že totiž za zpovědní tajemství život svůj obětoval. Znal

těž mnoho jiných kněží a hodnostářů v Praze; proto napsal-li později, r. 1408, že zná mnohých kněží zbožných, jimž není hoden rozvázati řemenků u obuvi, jejichž paty pro jejich svatě jednání chtěl by zlíbat, protože sv. kázni vynikali, jistě nepřeháněl a nelichotil jim, ale svědectví vydal pravdě. Nebylo tudíž veškeré duchovenstvo oddáno světu a požitkům tělesným, jak utračně a lživě přemnohé moderní spisy, v duchu protestantském složené, o katolickém duchovenstvu středověkém sobě a čtenářům lehkověrným namlouvají a slovem i písmem roznášejí. Že u velikém množství duchovenstva bylo i kněží nehodných, kteří pohoršlivý život vedli, nikdo neupírá, laici nebyli o nic lepší, majíce mezi sebou rovněž značnou volnost mravů“ (dr. Krofta).

Doba středověká vůbec byla prosycena duchem víry; a kdo by měřil podle doby nynější poměry životni za časů středověkých, nemá ani potuchy o národech tehdejších a životě jejich ani o národu českém, jaký býval tehdy, a byť byl tak zvaný inteligent, jenž píše aneb vykládá na schůzích lidových svoje rozumy dle náhledů a zásad všelijakých, jen málo vpravdě křesťanských. A ač mohl, proč M. J. Hus neukazoval lidem ve svých kázáních na příklad dobrých kněží? Proč neustále jen o hříšných kněžích a prelátech mluvil, kteří prý veliké neřesti páchají?!

Jeho přítel M. Jeroným Pražský dává o Husovi svědectví, že za let studentských v Praze, kdy fakultu filosofickou, tak zvanou artistickou, LL. AA. t. j. školu svobodných umění navštěvoval, že nebyl ani pijanem, ani smilníkem a povinnosti křesťanské že plníval. To zajisté jest chvályhodno. Proto však nepotřebí viděti nic mimořádného v tom, aniž se bylo chlubití tím veřejně, že v r. 1393, když bylo prohlášeno milostivé léto, snažil se dosáhnouti také plnomocných odpustků a vyplniti podmínky předepsané, jako půst, pouť po kostelích, sv. zpověď na Vyšehradě, almužnu na dobrý účel. Nebyltě zajisté sám z křesťanských jinochů a mužů akademických, jenž tak učinili. Ale dobře tak: alespoň se ví, co

a jak M. J. Hus si vedl, když mu bylo asi 24 let. A téhož roku 1393 stal se bakalářem artistů na fakultě filosofické a za tři leta 1396 v lednu promován na mistra t. j. doktora filosofie.

Co vypravují na př. Květy o jeho mládí a hrách studentských, kterými se Hus sám honosíval, chtěje se pochlubiti, jak lehkomyšlným býval, a jak se změnil, nemá významu velikého, kdo zná život studentský. Vůbec byl Hus v mladosti své jako na sta podobných, kteří z venkova do Prahy zavítají; zá-
kem býval prostředním, jak Dr. V. Flajšhans, veliký jinak ctitel a velebitel Husův, porovnávaje ho s Jeronymem Pražským, dí: „Jeronym nad Husa vyniká nesmírně nadáním i vědomostmi. . . . studie Husovy nevznášejí se nad úroveň prostřednictví a místo jeho je stále uprostřed, v řadě s jinými a za jinými“. (M. J. Hus, str. 127) „Hus povaha zdoluhavá(?) a nedůvěřivá, zato však později umíněná. . . .“
Universitní profesor dr. Krofta dne 4. července 1908 vykládal ve Vysokém Mýtě v přednášce, jak Husovy spisy nestačí k tomu, aby mohl býti nazván „velikým myslitelem“. Nových myšlenek filosofických“, praví, „v jeho spisech nenajdeme. . . .“
Kdo zná spisy M. J. Husi ať filosofické ať bohovědné, dá mu za pravdu. Navěsili přátelé Husovi během XV. a zejména XVI. století na vrub jeho i folianty, okrášlivše je titulem spisů M. J. Husi, avšak soudný čtenář brzy vypozeruje, že jsou to výklady husitů a protestantských predikantů, nikoliv mistra samého.. A odvětili kdo, že máme přece rukopisy M. J. Husi jeho rukou psané, ani na to není těžko odpověděti. Buď jsou to spisy podle katolické víry a sv. církve filosofické nebo bohovědné, buď jsou to spisy proti katolické víře a církvi. O jedněch i o druhých lze právem souditi, že jsou to buď opisy, které si M. J. Hus sám učinil, z nichž vykládal nauku křesťanskou podle sv. Otců a učeností věhlasných mistrů, buď opisy spisů bludných Wykliffových, jichž otrocky se držel a na ně jako na sv. evangelium ochoten byl i přísahati. Věru nových myšlenek ani filosofických ani bohověd-

ných ve spisech M. J. Husi nenalézáme: proto také veliký myslitel nebyl, ale dialektik byl, slovo v moci měl a udati ho uměl, dokud vášeň nepřemohla jej. Protestantský pastor Žilka, také nemalý ctitel Husův, pravil o učenosti jeho: „Hus nebyl vynikající samostatný myslitel ani v bohosloví soustavném. Že by se byl vyznamenal nějakou nadobyčejnou učeností, není zjištěno“. Lze říci, že jako profesor vysokých škol konal své povinnosti, než o nějaké výtečnosti vědecké není nikde řeči; že byl rektorem vysokých škol na půl roku a to dosti záhy a po dvakráte zvolen byv k tomu celým senátem, jest pravda; že ve zkouškách čekatelů se s druhými profesory účastnil, to není nic zvláštního: toliko se o něm vypravuje, že už tehdy, prve nežli se stal knězem, míval zálibu v hádkách a potyčkách, arci vědeckých.

Když Jan Michalův (Hus) zavítal do Prahy na vyšší studie asi r. 1390, bylo studium na vysokých školách pražských ještě v rozkvětu, ačkoliv už tehdy byla jako v XIV. století vůbec, zejména v druhé jeho polovici aristotelsko-scholastická filosofie středověká v úpadku a podnikala boje jednak s tak zvaným nominalismem, jednak s upřílišněným výstředním realismem. Ve středověku se pěstovala aristotelsko-scholastická filosofie a scholastická theologie. Obě tyto vědy osvědčily se býti pravé a jsou vskutku tak pravdivé, že až podnes po tolika stoletích uznávají se a slouží ku vzdělání důkladnému jak ve filosofii, tak v bohovědě. Jsou to vlastně směry studia filosofického a bohovědného, nazvané školou Aristotelovou a školou sv. Tomáše Akvinského, protože Aristoteles veliký Stagiritita (384—322 před naroz. P.) dal základ pravému badání filosofickému, sv. Tomáš Akvinský (1225—1274), největší mudrc křesťanský ve středověku, povznesl badání toto na vrchol jak ve filosofii křesťanské, tak v bohovědě scholastické.

II.

Co je aristotelsko=scholastická filosofie?

Jest to spekulativní středověká filosofie, mající svůj postup dialektický dle Aristotela, slavného mudrce pohanského, od něhož vzala hlavně metodu, dle které dále hluboké a důvtipné hlavy zejména za středověku své vědomosti vzdělávaly a zdokonalovaly. Filosofie sama jest vědecké poznání věcí z jejich nejvyšších příčin přirozeným světlem rozumu nabyté.

Aristoteles, otec a původce její, však dosud ve svém systému překonán nebyl, ač vzrostlo na statisíce hlav filosofických už za dob pohanských před Kristem. V křesťanském světě vzdělaném vyspěla filosofie tato proto, že sv. Otcové použili badatelského ducha Aristotelova a jeho soustavy na prohloubení pravd přirozených i nadpřirozených (zjevených); což viděti již u velikého sv. Augustina v V. století. Sv. Jan z Damašku soustavně na základě této metody založil ve století VIII. školu učenců křesťanských, filosofů a bohovědců, v níž pak jako veliké hvězdy sv. Anselm († 1109), Petrus Lombardus († 1164), Alexander Halensis († 1245), sv. Bonaventura († 1274), bl. Albert Veliký († 1280), Jan Duns Scotus († 1308), nade všecky pak sv. Tomáš Akvinský († 1274) září.

Výtečnost soustavy sv. Tomáše Akvinského hlavně v tom záleží, že v ní mistrně složeny jsou a v jeden ústrojný celek spojeny zejména všechny úspěchy Aristotelovy a Augustinovy, kterých se rozum lidský na poli filosofickém dodělal před hlásáním evangelia a pak za doby křesťanství, kdy světlo sv. víry Bohem zjevené ducha lidského osvětlovalo.

Studium tudíž filosofické na základě Aristotelově dodávalo návod; nebo scholastická filosofie byla přípravou ke studiím odborným — nejen v theologii, ale i v jiných vědách. „Na filosofii z

velké části závisí pravý způsob věd ostatních“, praví Lev XIII. v okružníku Aeterni Patris. Když se totiž studující naučil logiky užívati, logicky mysliti a myšlenky své správně dle pravidel dialektických pronášeti, co důkaz jest, netoliko znáti, nýbrž i důkazy shledávati a konstruovati, byl veden ke studiu metafysiky obecné generální „pravdy nezměnné věčné“ a pak speciální, neboli odborné. Tak se naučil, že vše co jest a co se děje, má svůj dostatečný důvod (ratio sufficiens) a bez něho, že nic není a nic se neděje, takže veškerenstvo ve svém ontologickém bytu a zevnějším projevu života svého nezbytně na něm závisí, jakož i rozum lidský s poznáním svým. Ontologie, kosmologie, psychologie, ethika a theodicaea skýtaly jinochu neboli mladému muži práce na tři léta dost a dost, zvláště když nad to bylo mu ještě doplňovati vědomosti rhetoriky a poesie po stránce aesthetické, čísti klasiky, zabývati se i matematikou.

Pěkně se o filosofii scholastické vyslovil jeden z veleučených stoupců jejich jmenem Vilém Durandus († 1332): „Hlavní zásada její jest nejen věděti, čemu učil Aristoteles nebo jiní filosofové, nýbrž poznati pravdu, ať ji hlásá Aristoteles nebo kdokoliv jiný; a kde Aristoteles je v bludu, uznati, že nemá pravdy, ale že jest to blud“.

Tak tomu věru nebylo, jak jistý dr.*) napsal, že známosti hlavních výtěžků vědy středověké nabýval student artista (filosof) hlavně učením z paměti; učebnice středověké nedbaly prý o náležitý výklad a pochopení látky, nýbrž o její brzké osvojení paměti. . . . Nešlo prý o to pracovati dále tam, kde Aristoteles přestal, nýbrž naučiti se tomu, co nejpohodlněji. Bylo to učení ryze mechanické. . .“ Z toho jest patrno, jak dopadne kritika, když někdo ani potuchy nemá o předmětu, o němž úsudek podává, na př. o aristotelsko-scholastické filosofii. Tak může mluvit slepý o barvách. A co znamená výrok,

*) Dr. V. Flajšhans, Sebrané spisy M. J. Husi, Řada II., Spisy latinské str. 3.

že nešlo tehdy „o samotné zkoumání“? Ovšem pravda jest samostatná, nikoliv však zkoumání, t. j. poznávání pravdy.

Pravda jest, že ve XIV. stol., hlavně v druhé polovici jeho, kdy M. J. Hus se filosofii věnoval, byla peripatetická filosofie v úpadku pro výstřednictví, které bylo v nominalismu a výstředním realismu; nicméně bylo i tu věrných sledovníků a přátel scholastiky, a proto učených hlav vědomostmi pravými osvícených síla, jakých za naší doby v oboru pravého badání filosofického marně se pohledává. Upříti nelze, že dosud nikdo lepší soustavy nevynašel a sotva kdo vynajde nežli je právě tato.

Kéž by byl M. J. Hus se jí pevně držel na místě jejího odpůrce Wykliffa, který byl špatným filosofem a ještě horším theologem! Lépe by byl pochodil, sobě i svým posluchačům a přívržencům vůbec lépe by byl posloužil; nebo kdo se jí drželi a dokud se jí drželi, nezbloudili.

A M. J. Hus, kde se byl přimknul k filosofii pravé a theologii scholastické, jako jsou Libri quatuor sententiarum a mnohé jiné spisy, tam také jako katolický kněz a filosof správně smýšlí a vykládá.

O filosofii středověké se ovšem píše, jakoby doba její byla bývala dobou temnoty a mrákot v oboru věd a umění, zatím kdo se jen poněkud v ní vyzná, přiznává, že jako na výsluní se nalézal tehdy duch lidský v pravdě osvícený. Než za naší doby, skorem jako kdysi Pilát Pontský, pohrdlivě volají: „Co je filosofie?!“ Proto, že jsou dalecí pravé filosofie, není divu, že tak zoufale mluví. Odtud se dají vysvětliti tolikéř bludné názory ve všech oborech věd a uměn života. A přece duch lidský stvořen jest pro pravdu, a zájmy jeho se nesou za pravdou.

Ani nelze říci, kdy se věda vůbec obrátí na lepší dráhu životní. Má-li se čeliti tolikéřým nesprávným názorům, nepravdám a bludům, potřebí rozhodně se vydati na půdu skutečnosti a dějin; k čemuž

arci nezbytné jest stanovisko křesťanské, kde netoliko lidského rozumu, nýbrž božské Moudrosti pravda nám září, osvěcující každého, kdo dobré vůle jest. Kéž zásady filosofie aristotelsko-scholastické tolikráte osvědčené oceňují se opět bez předsudků, bez zlehčování a potupy a mrhání jimi; kéž slouží za předmět badání a předkládají se ve školách vysokých i středních na uváženou a poučenou. Zajistě by se tolikerym hlavám vědy dychtivým a snaživým rozbřesko, že by postřehly dosahu prací svých. Že se scholastika nepohrouzela jen v abstraktnosti liché, nýbrž skutečnost prozíravě zkoumala a na mysl rozebírala, přízná každý, kdo se jí věnuje. S žalem pozorovati jest, jak se odmítá všechno a odpor klade se všemu, co katolická církev hájí, ačkoliv jest nejspolehlivějším sloupem, o nějž se učenost opřiti může; neboť a priori — již předem se zavrhuje, co po chuti jim není, a ani stínu snahy se nejeví přihlednouti blíže k věci, o níž běží. Vědí, nevědí, proč tak činí?!

Veliký papež Lev XIII., na výsost proslulý filosof aristotelsko-scholastický, praví ve své encyklice „Aeterni Patris“ ze dne 4. srpna 1879 vydané, že z důkladného poznání nauky filosofické a theologické sv. Tomáše Akv. lze nabyti velikého světla nejen k obhájení pravdy křesťanské a všelikých pravých zásad života společenského, ale také pro další vzrůst všech ostatních věd, zejména tak zvaných přírodních, jejichž nepopíratelné úspěchy novověká filosofie z příčin podstatných nijak vysvětliti neumí. V příčině té dí: „Pročž i vědy přírodní, které nyní tak vysoko se cení a po tolika převýtečných vynálezech všude sobě zvláštního obdivu dobývají, netoliko škody nevezmou z obnovení staré filosofie, ale zvláštní pomoci nabudou. Ku plodnému věd těchto pěstování a vzrůstání se nepostačí totiž jen pozorování událostí a nazírání na přírodu (empirism), nýbrž když děje jsou zjištěny, dlužno pak výše postupovati a pilně na tom pracovati, aby přirozenost věcí tělesných byla poznána, a aby vyzpytovány byly zákony, kterýmž tyto věci podrobeny

jsou, jakož i prvky, z kterýchž pochází jejich řád a jejich jednota při rozmanitosti a vzájemná jejich příbuznost při rozdílnosti. Podivuhodno jest, jakou sílu a jaké světlo a jakou pomoc takovému zkoumání přináší filosofie scholastická, moudrým způsobem podávána.“ „V příčině té prospěje též připomenouti, že toliko svrchovaným bezprávím téže filosofii za vinu se klade, jakoby úspěchu a rozkvětu věd přírodních na odpor byla. Vždyť scholastikové, držíce se sv. Otců v anthropologii napořád dokládali, že mysl lidská (um lidský) jenom z věcí čitelných k poznání věcí netělesných a nehmotných může se povznést a tím samým již i tomu rozuměli, že filosofu nic tak neprospěje, jako pilné zkoumání tajů přírodních a dlouhé a veliké studium věcí přírodních. A to i skutky svými potvrdili; neboť sv. Tomáš, bl. Albert Veliký a jiní velikáni scholastiky ne tak oddávali se na rozjímání filosofická, aby nebyli též mnoho práce vynakládali na poznání věcí přírodních, ano jest nemálo jejich toho druhu výrokův a nálezův, kteréž novější učitelé schvalují, vyznávající, že s pravdou se shodují. Na to i za našich dnů mnozí a sice výteční učitelé věd přírodních zjevně a otevřeně dokládají, že mezi zjištěnými a stvrzenými závěrky novější fysiky a mezi filosofickými prvky scholastickými žádného vlastně sporu nestává.“

Několik historických poznámek o filosofii scholastické pro lepší porozumění době středověké a pojetí života M. Jana Husi:

Prvé, co do očí každému bije, jest, že osudy křesťanství od mnoha set let až po naši dobu jsou totožné s filosofií aristotelsko-scholastickou. Zajisté krásnějšího svědectví tato nemá pro svou pravdivost, aniž si dáti může. Historie obou sděluje, že kdy jedna v rozkvětu neb úpadku byla, bylo i druhé. K rozkvětu neobyčejnému dospělo křesťanství v životě svém kulturním vně i vnitř ve středověku, však za doby té byla pěstována filosofie scholastická, že až na výsluní se ocitla. Pomohly jí pak k tomu nemálo dvě školy, jak se tehdy říkalo,

založené řády dominikánů a františkánů. Ovšem už před nimi sv. Anselm, učitel církevní († 1109), vynikl ve vzdělání scholastickém, že slove otcem scholastiky, po něm Petrus Lombardus, magister sententiarum († 1164), jenž sepsal 4 libri sententiarum, jež se staly po kolik věků jako filosofické evangelium, a jichž opis si také M. J. Hus zjednal. O rozličných odvětvích filosofie Aristotelovy, jako byla škola arabská na východě a na západě, ve Španělsku, škola židovská a j. nepotřebí se zmiňovati. Křesťanští učitelé, sv. Otcové, ji pěstovali. Scholastika XII. věku má své hvězdy první velikosti. Byli to v řádě dominikánském bl. Albert Vel., dr. universalis († 1280), a ještě více jeho žák sv. Tomáš Akvinský († 1274), dr. angelicus a j. — v řádě františkánském Alexander Halensis († 1245), dr. irrefragabilis et theologorum monarcha, jenž má zásluhu, že metodu aristotelské filosofie do studia bohovědného zavedl; Jan Duns Scotus († 1308), dr. subtilis, jenž v mezích katol. víry býval hlavním opponentem sv. Tomáše Akv.; býval učitelem vysokých škol v Oxfordu, kde měl na 30.000 posluchačů, v Paříži a Kolíně nad R.; jest však ducha temného. Sv. Bonaventura († 1274), dr. seraficus, zároveň veliký mystik; Roger Baco († 1294) dr. mirabilis, který vynikl zejména v přírodopytu a na zkušenost se odvolával; proto jej zovou empiristé svým otcem, též pojmenoval indukci, zpyt přírody, magna mater scientiarum. Po sv. Tomáši Akv. nazývala se jedna škola thomisty, po Duns-Skotovi druhá skotisty, obě stály ve XIV. stol. ostře proti sobě potírajíce se navzájem, ač v zásadách hlavních souhlasili, až někteří skotisté vybočili a zastupovali výstřední nominalism, jehož hlavním představitelem ne-li otcem jest františkán Vilém Okkam († 1347) dr. invincibilis, potřeštěný filosof a spiritualista, Petr d' Ailly (Alliacensis) prof. paříž., pak biskup a kardinál, († 1425), známý z Kostnického sněmu, byl nominalistou a z dominikánů Vilém Durandus († 1332), dr. resolutissimus, byl přívržencem této školy. Naproti nim učili thomisté mírný, stříz-

livý realism. Než vybočili ze školy sv. Tomáše výstřední realisté, jejichž hlavní zastánci byli Petr Abaelard, jenž učil také rationalismu v zásadě: „Rozum stačí na všecko“ a j. S jakým výsledkem se drželi výstředního realismu nešťastný John Wycliff a ještě nešťastnější M. J. Hus, vysvětlí se později.

Co zavadlo příčiny k úpadku právě scholastiky, která zastávala správně jediné mírný realism dle sv. Tomáše Akv. ve století XIV.? Vnějších příčin úpadku scholastiky jest kolikero, ač na své vniterné pravdě nepozbyla doposud ničeho. Jedinou pravou filosofií jest scholastika podnes. Jako pravda měla vezdy nepřátel, tak scholastická filosofie měla jich také.

Jedni jí vytýkají, že byla 1. málo dbalá vnější uhlazené formy, majíc příliš prostou útvárnost, aby neutrpěla jasnost rozumových poznatků. Z té příčiny prý neštítala se řeči ani barbarské, kdežto 2. uhlazený humanism se nezamlouval tehdy svou klasickou řečí. Bohužel idee starého pohanského světa ujaly se rovněž s antickými autory ve vrstvách inteligentních tou měrou, že scholastika vešla v opovržení a posměch; a přepych a bujnost života pohodlného zavedl moderní směr i ve světě křesťanském, a filosofie pohanských Řeků a Římanů nalezla nadšené obhájce a stoupence. Protože pak ani thomisté ani skotisté proudům časovým porozuměti nechtěli, pohořeli pro nedostaččný pokrok soustavy ti i oni a to tím snáze, že 3. stáli na témže místě, aniž pokračovali ku předu, jedním slovem nastala jakási stagnace. Zato 4. si libovali v subtilnosti až výstřední, hloubali, až k nechutnému důvtipkářství dospěli. Avšak nebyly by asi mnoho poškodily všechny tyto nedostatky scholastickou filosofií, kdyby v církvi samé nebyly nastaly 5. bouře až úžasné. Boje proticírkevní, zejména proti autoritě Stolice Apoštolské, z nichž nastala revoluce náboženská proti dogmatu, uvolněná kázeň mravní v duchovenstvu i v lidu, to vše bylo ve sprežení proti scholastice; a její místo

6. zaujalo jednostranné pěstění přírodopytu, věd a uměn empirických a sensuálních. Než i odpad tento od filosofie scholastické vydává výborné a významné svědectví o pravosti její; nebo všechen nápotomní vývoj, jak dějiny filosofie potvrzují, jest obranou scholastiky vůbec. K jakým koncům dospěla ubohá filosofie nescholastická se sty a tisíci soustav, patrnó jest ve stanovisku, které zaujímá za doby naší. Odcizila se filosofie novodobá církvi, odcizila se Bohu, pravdě věčné, a vydala se na cesty bludné. Opustila studnici vody živé a vykopala si cisterny rozpukané, které vody nemají, aniž míti mohou. Patrný též jest důkaz, jak nijak na škodu není rozumovému badání, opírá-li se filosof o bohovědu a neomylnou pravdu se svým nedostatečným rozumem, a jak si správně počíná křesťanská filosofie scholastická, která se neostýchá vypůjčiti sobě světla, jestliže ho postrádá v oboru svém aneb za nedostatečný uznává svůj rozum v osvojení pravdy.

Avšak rovněž patrnó jest, jak osudny byly soustavy Bakona Verulanského († 1626) a Renata Kartesia († 1650), kteří prohlásili scholastickou filosofii zásadně za pochybenou, protože prý spojena jsouc s bohovědou nemohla samostatně a svobodně pravdy hledati a záhad lidského života řešiti, jakoby mohla býti pravda zjevená proti pravdě přirozené. Nešťastní to otcové filosofie moderní, kteří v tom se shodují, že se má pochybovati o všem, dokud jim to filosofie s jistotou nezvratnou k evidenci nedokázala. Jediný pramen pravdy jest Kartesiovi subjektivní myšlení, Bakonovi poznatek smyslový: tudíž empirism a subjektivism jsou filosofii moderní! Absolutnost myšlení a bytí lidského jest základní myšlenkou všech napotomních soustav filosofických, které se v hlavách lidských vyrojily!

S rozkvětem katolické církve ve středověku rozvíjela se scholastická filosofie, pěstována jsouc nejvýtečnějšími hlavami učeností. Byl to Petr Lombardský v polovici XII. věku, jenž vynikl svou spe-

kulativní hlavou, takže jeho 4 knihy „Libri Sentiarum“ se staly po kolik století učebnicí ve všech školách vysokých. Knihy tyto se snaží nejen nauku křesťanskou soustavně složenou a sečláňovanou vysvětliti, nýbrž zároveň pokud možná filosofii aristotelskou rozumu přístupnou učiniti a proti nepřátelům obhájeti. — Svého vrcholu dosáhla ve třináctém věku, kdy se zakládaly vysoké školy Apoštolskou Stolicí, aby se vědecký zápal ve sv. církvi více a více vzámahal. Současně založeny dva řády sv. Dominika a sv. Františka Seraf., v nichž se pěstovala se vší horlivostí věda křesťanská, jak filosofie, tak bohověda. Velikáni z obou řádů jsou známi.

Koncem XIII. věku povstala jakási žárlivost v řádě františkánském proti dominikánům zejména v Janu Duns-Skotovi, který jsa učitelem v Oxfordu, v Paříži a v Kolíně, vydobyl si svým důmyslem také velké slávy a čestného názvu „doctor subtilis“, ačkoliv věda jeho jest dosti temná a proto méně srozumitelná, kdežto sv. Tomáš Akv. slove pro svou jasnost „doctor angelicus“ a jest nedostižitelný dosud.

Úpadkem autority, pravomoci Apoštolské Stolicе, nastal ve XIV. století též úpadek scholastiky. Otřesena byla moc církve sv. bojem krále francouzského Filipa Krásného a císaře Ludvíka Bavorského proti papežům, pak přesídlením dvoru papežského do zajetí Babylonského do Avignonu, bludy tak zv. Fratricellů, Marsilia Padovského a Jana Jandunského, Viléma Okkama a j. Ač na vniterné ceně své scholastika podnes neztratila, pozbyla časem vlivu svého na vzdělaný svět také i svou vinou či spíše vinou rozličných škol navzájem se potírajících. Tak se stalo, že zdravé jádro dřívější scholastiky, jak dí dr. Pospíšil ve své Filosofii (podle zásad sv. Tomáše I. část § 6. Dějiny str. 16.), obrostlo tlustou a surovou skořápkou, kteráž při prvním pohledu každého zastrášovala. Zatím se rozproudil po Evropě ruch antického klasického humanismu, který svou vnadou formy i obsah pohanských autorů roz-

široval a mnohé odvracel od namáhavého studia, za to obracel na sebe, ba mocně uchvacoval duchy, takže našel nadšené obhájce a stoupence ztracené pro scholastiku. Nepřátel měla scholastická filosofie vezdy. Zde se jedná o druhou polovici XIV. století, kdy byli odpůrci její tak zvaní nominalisté a výstřední realisté. Nad oběma školami však přece vítězila scholastika peripatetická neboli scholastická filosofie se svým mírným realismem.

III.

Úpadek její v nominalismu a výstředním realismu.

Plato a jeho odchovanec Aristoteles, velicí myslitelé oba, dlouho a dlouho uvažovali, jaké jest poznání lidské vztahující se na věci, které jsou mimo člověka, zdali jest nějaké souvislosti věcné mezi oběma čili nic. Pravá věda o sobě se méně zaměstnává individuálností, jako na mnoze za naší doby empirism činí, spíše tím, co jest mnohým věcem, bytostem společné, a čím je předmět vědy obecnější, objemnější, tím je také vědečtější; proto filosofie také, pokud má nejobecnější předmět, je také nejvědečtější.

Povstal tudíž dotaz, má-li toto poznání lidské a následkem toho pojmenování věci nějaký podklad věcný, či je to pouhé jméno, výraz? Tak učil výstřední Vilém Okkam nominalista, že to je pouhé jméno, kterým si obecné neboli věcem společné osvojujeme. Toto společné neboli obecné, totiž jeho poznatky, nazývali *universale* a jest dotaz, zdali tyto pojmy obecné mají podklad ve skutečnosti, anebo toliko jsou pouhá jména (*flatus vocis*), zdali jest *universale in essendo* anebo *universale in praedicando* aneb toliko *universale in significando*.

Poznání naše dle smyslů vztahuje se na jednotlivosti individua, které poznáváme zevnějškem, jak poznání přístupné jsou. Ale to není poznání rozu-

mové, které jest obecné. Nominalisté učili, že není jiného poznání, nežli ryze individuálního, kterým jedna věc od druhé se liší a jmenuje-li se něco více bytostem společného, jest prý to toliko pojmenování naše, které podkladu věcného nemá, universale post rem, subjectiva operatio intellectus. Ostatek ignoramus prý. Tak učili Heraklit a jiní řeční filosofové materialismu, že poznání lidské není než hmota a do nás vstupuje rozdrobená v prvky atomů, z nichž se věci skládají. Toť poznatek toliko smyslný empirický. Tomu ani Plato ani Aristoteles ne učili. Oba učili, že naše poznatky rozumové, pojmy obecné, mají podklad u věcech samých mimo nás, kterého se dohadujeme neboli domáháme důvtipem rozumu svého ne smysly svými, na př. pojem dobrého, krásného atd. Plato má za to, že náš pojem vskutku ideálně znázorňuje v rozumu co a jak ve skutečnosti jest; Aristoteles mu přisvědčuje, že náš pojem vskutku dodává rozumu poznání věci avšak per abstractionem t. j. duch náš schopností rozumovou vystihne si, co ve skutečnosti je v individuech společno neboli podobno s rozličnými bytostmi druhými na př. pojem o člověku, t. j. bytost lidskou u všech lidí rovnou.

Nominalismu ve středověku učil Roscellin z Compiègne, ve XIV. stol. Vilém Okkam, jenž ze svých přívrženců sobě školu nominalistů utvořil. Je-li pojmenování obecné toliko flatus vocis, který nic neznamená, pak je veškerá věda na holičkách a hříčkou. Nebo nemají-li naše pojmy obecné nic věcného do sebe, pak nejsou ze věcí smyslům přístupných ideální stránky jejich našemu duchu nijak přístupné, a k nadsmyslovým pak vůbec není přístupu. Toť čirý empirism. - Opaku zrovna učí výstřední realismus.

Traktát Wykliffův de veris universalibus, jak si jej opsal r. 1398 M. J. Hus, jest uložen v král. knihovně ve Stokholmu. Snímek poslední stránky opisu podává dr. V. Flajšhans ve své knize M. Jan řečený Hus z Husince str. 137. A právě v této Wykliffově nauce o výstředním reali-

s m u, o věcných a obecných pojmech, o skutečnosti v obecných pojmech, jest základ jeho pomatenosti pojmů a heresí, odtud i hněv jeho proti aristotelско-scholastické filosofii a bohovědě, jakož i jejím zastáncům, zejména sv. Tomáši Akvinskému. Tedy M. J. Hus si naprosto opsal pojednání toto a jeho jed do sebe vssál. Podobně s mnohými jinými traktáty filosofickými se dalo: toť byla ona slavná(?) filosofie a škola Husova! A kdežto v Anglii Wykliffskou nauku filosofickou a bohoslovnou brzy vymítili, vyhnavše Wykliffa s přívrženci z vysokých škol v Oxfordu, že byl nucen na své farce v Luterworthu trávit poslední dny života svého od r. 1380-1384, sedli mu vznětliví Čechové na vějičku a přeli se někteří mistři čeští na vysokých školách pražských jako pobláznění o nerozumných a nerozvážných naukách potřeštěného Mistra Johna Wykliffa (nar. 1324). A studenstvo české a mladiství bakaláři a učitelé následovali starších, takže Hus s obavou už tehdy nad tím, co viděl a slyšel, zvolal: Wykleffž, Wykleffž, nejednomu ty hlavy zvikleš!“ Netušil snad, že především na něm se vyplní pořekadlo jeho. Věru mohutněji dorážely vlny anglického hnutí na království České nežli na Anglii samou. Anglie poznala bořivého demagoga a ubránila se mu: za to Čechy otevřely mu své brány dokořán! — A co mírný realismus není nebezpečný? Nikoliv, právě on vystihl, co pravé jest. Aristoteles oproti Platonovi nedělí v bytosti samé obecné od individualnosti, aniž uznává, že by v bytosti to co obecné slove o sobě existovalo; proto praví, že poznatek jest ve poznávajícím dle schopnosti poznávajícího. Plato, uznávaje rozdíl mezi poznatkem dle smyslu a poznatkem rozumovým, praví, že předměty proměnné t. j. individualnosti (jakosti) nevstupují do mohutnosti rozumové, ale v každé věci je mimo individualnost také něco ideálního od bytosti oddílného a s druhým obecného. To ovšem vede k výstřednímu realismu se všemi hroznými následky, a tomu učil Wykliff.

M. J. Hus by byl zajisté nepřišel na bezcestí ta-

kové, kdyby býval vzdělán pravou filosofií aristotelsko-scholastickou a to důkladně. Avšak ani jednoho ani druhého se mu nedostalo. Pravá filosofie byla ve XIV. století v úpadku a lišila se pravá od ní liché jako lichá od svobody pravé, *lucus a non lucendo*, *noc ode dne*. A o důkladnosti vzdělání filozofického u M. J. Husi teprve nemůže být řeči! Proto až otrocky sledoval (*juravit in verba magistri*) nešťastného M. Johna Wykliffa, který byl vším možným, jenom žádným velkým filosofem ani bohovědcem. Základ jejich poblouzenosti hlavně spočíval v liché filosofii, a to v nesprávném pojmání nauky o obecných pojmech, *universalia realia*. Zde především vybočila ze zdravých cest filosofie v druhé polovici XIV. věku a počátkem XV. a vydala se na cesty svůdné a bludné. A tak kdo seje vítr, sklídí bouři, praví přísloví. Nazývá se to úpadkem filosofie: než spíše by se měla doba ta nazývatí odpadem od filosofie aristotelsko-scholastické. Lichá nauka jejich vztahovala se na poznání rozumové, na obecné totiž pojmy.

Byly pak proti filosofii scholastické neboli filosofii sv. Tomáše Akv. dva proudy výbočné, škola tak zv. výstředních nominalistů a škola výstředních realistů, kdežto zdravá filosofie aristotelsko-scholastická vykládá poznatky rozumové na základě realismu mírného, střízlivého. Dvojí jest lidský poznatek, smyslový totiž a rozumový. Již Aristoteles učil, že poznatek rozumový na smyslovém spočívá. Heraklit učil svou naukou, že vše jest jen hmota, i duše lidská a všeliké poznání lidské že jest toliko smyslové. Proti tomu hájil Aristoteles, že poznání naše nejsou toliko smyslové dojmy, které předměty mimo nás na naše smysly na př. zrak, sluch, hmat a j. činí, že tudíž duch náš není odkázán na pouhé pomíjející jevy, nýbrž že duše naše má mohutnost duchovou, kterou nejen vnější případnosti věcí poznává, nýbrž i jejich bytnosti. Podobně učil už učitel Aristotelův starý Pláto.

Různili se však v tom, že Aristoteles proti Platonovi popíral, jako by smyslové poznání jen k to-

mu sloužilo, by rozumový poznatek, v každé duši již od počátku jejího dřímající, probuzovalo a k vědomí přivádělo: Aristoteles pak učil, že duše sama svou mohutností ideálního poznání si dobývá tím, že smyslová i rozumová činnost ve člověku poznatek ideální (myšlenkový) přivodí. Tak učili scholastikové, tak sv. Tomáš Akv., tak učí aristotelsko-scholastická filosofie podnes. Rozum si tvoří jak pojmy, které se na určité druhy věcné vztahují, tak pojmy více méně všeobecné i nejvšeobecnější, jako jest jistota, bytnost, přirozenost a j. Podle filosofie scholastické nejsou smyslové poznatky příčinou pojmů, nýbrž toliko podkladem, z něhož rozumová schopnost samočinně pojmy sobě vytvoří.

Nuže, jak rozum lidský poznává ze smyslových poznatků věcí to, co nad smyslovým v nich jest; jak jest to duchu lidskému přístupno, co jsou pojmy všeobecné, ideální, myšlenky? Různá na otázku tuto odpověď přivedla mnohé filosofy na bezcestí. Ku stěžejním bodům veškeré vědy filosofické patřil vždy vznik poznatků smyslových, umových a rozumových. Sv. Tomáš Akvinský dle scholastické filosofie učí, že rozum náš má schopnost zvláštní, jíž bytosti věcí ze smyslových poznatků vystihuje (abstrahuje). Bytnost věcí, jíž rozum náš poznává, je v každém jednotlivém předmětu ojedinělá, s individualitou totožná; než rozumový náš poznatek nepředstavuje si ji tak, jak v jednotlivosti se jeví. Proto jinak jest bytnost věcí u věcech samých, jinak v našem rozumovém poznání. Ve věcech je každá bytnost ojedinělá a opatřená případnými vlastnostmi; v poznání rozumovém odezírá se od těchto případných vlastností a jen to se na zřeteli má, co nezbytně k věci náleží, co ji činí tou věcí, kterou právě jest a ode všech jiných ji rozeznává, na př. kdo má pojem člověka, nemyslí ani Sokrata ani Platona a j., nýbrž to, co je všem lidem společné, proč je člověk člověkem a nikoliv zvířetem.

Takový pak všeobecný pojem člověka jest v každém jednotlivci skutečně (konkretně) obsažen,

nikoliv však ve své všeobecnosti, nýbrž každý jedinec má zároveň své případné vlastnosti do sebe. Obecné tudíž pojmy mají svůj podklad u věcech samých, však toliko základně, takže poznatky samé jsou výtvorem ducha lidského, jelikož věci samé nejsou než jednotlivé. Filozofové zovou to odlu-kou, snad by se to dalo nazvati též výstihem; což se může díti tak, že o něčem soudíme, že to ono se liší od předmětu a ve skutečnosti tomu tak není, na př. člověk že by neměl svobodné vůle. Taková odluka je lichá, protože to není pravda. Avšak můžeme ze mnohých vlastností, které přináležejí na př. člověku, vzíti na um jednu vlastnost, vystihnouti jednu stránku, opomíjíce všech ostatních. To činíme odlukou, když případné člověku od vniter-ní jeho podstaty odlučujeme, svlékáme jej ze všeho případného, vystihnuvše duchem toliko, co nezbyt-ně k bytosti lidské přísluší. (Thomae Aq. p. I; qu. 85. art. 1.)

Ostatek podobné poznání jest u člověka pro jeho obmezenost obecné, ať rozumové jest, či smyslové. Každý smysl má svůj předmět, který na věci postřehuje na př. oko barvu, čich vůni a nic jiného. Naše obrazivost lišívá svůj předmět od okolností času, místa a j. Podobně i rozum tvoří sobě pojmy svoje vystihnuv z věci jen to, co jemu přiměřeno jest, tedy bytnost bez případností. Poznání naše vůbec každé i smyslové i rozumové vychází z poznatků všeobecných. Sv. Tomáš vede důkaz takto: Smysl i rozum jsou původně ve člověku jen v schopnosti (mohutnosti); z té příčiny teprve poznává člověk, když dotčená schopnost přechází do konu. Tak se počíná mohutnost vyvíjeti. Proto prve nedokonalé a neúplné jest poznání, pak z nedokonalého se více a více zdokonaluje. (ib. art. 3.) Z méně určitých poznatků přechází v určitější. Tyto neurčité neb méně určité pojmy jsou všeobecné. Máme-li tudíž nějaký pojem, jenž v sobě větší množství předmětů zahrnuje, nepoznáváme jedinců tohoto množství podle vlastností jim zvláštních, nýbrž jen společných, obecných a proto jest poznání toto ne-

dokonalé na př. v největší vzdálenosti postřehne oko, že tam něco jest. Co by to bylo, nepoznává pro vzdálenost: než čím více se předmět oku blíží, tím určitěji jej poznává. Sv. Tomáš vysvětluje to z pojmu člověka tím, že ho poznáváme prve jako bytost vůbec, potom jakožto bytost živou, pak smyslnou, konečně rozumnou. Kdybychom si však mysleli, že bytost, život, smyslnost, rozumnost, přirozenost lidská jest každá o sobě mimo individuum (jedince), na př. Sokrata, ocitli bychom se v bludu Platonově, Wykliffově, Husově a jeho následcích. Ve středověku bojoval proti aristotelsko-scholastické filosofii ohledem všeobecných pojmů tak zv. nominalism. Za jeho původce pokládá se Roscellin Kompendiinský už v XI. století. Obnovený jeho nominalism právě v úpadku scholastické filosofie domáhal se vítězství mezi učenci, než marně; nebo nauka tato jest patrně lichá, proto ji zkrátka odbudeme. Komu není známo již v obecné mluvě, že mnohým věcem tytéž znaky připisujeme a v jednom pojmu je myslíme, v jeden pojem zahrnujeme, na př. fialka, růže. Nikdo nemyslí na jednu fialku za plotem, neb jednu růži z té zahrady, z toho keře, tu určitou jednu, nýbrž myslí na fialku, růži vůbec. Otázka tudíž jest, co si při tom společném jménu myslíme. Zda-li jest to jen společné jméno, jímž množství jednotlivých fialek, růží a j. vyjadřujeme, aneb jsou-li ve věcech samých jisté společné bytnosti, t. j. zda-li přirozenost na př. fialky přísluší vskutku věcně ve svém vlastním smyslu všemu množství fialek, anebo jest to pouhé společné jméno pro množství jedinců podobných si beze vší představy. Nominalisté tvrdí, že všeobecné pojmy jsou jen společná slova (*flatus vocis*) beze všeho obsahu, prázdná jména. Že nauka tato jest lichá, důkazy nám objasní. Co je slovo, jméno? Zdaž není výrazem nějakého pojmu? Společné tudíž slovo předpokládá společný, všeobecný pojem. Na př. mluvíme-li o člověku, myslíme tu nutně o tom, co člověka člověkem činí, co jest lidem společno; tudíž slovo

„člověk“ vyjadřuje přirozenost lidskou rozumem již poznanou a ve všeobecném pojmu zahrnutou.

Nominalism přivodí na zmar všelickou vědu.

Předmětem věd jest to obecné, ne to jedincovo. Každá věda svou vniternou bytostí k tomu se nese, aby všechny rozmanité zjevy a předměty jednotlivců, které jsou obsahem jejím, ve všeobecných pojmech zahrnula a je uzákonila, t. j. zákony odůvodnila, které ve všech jednotlivcích tutéz platnost mají. Nuže, nominalism uznává toliko společné názvy předmětů sobě podobných, uznává věčnost jednotlivých představ, které nejsou rozumové, nýbrž jen smyslné, a proto učí toliko empirismu, stojí na stanovisku čirě smyslném, sensuálním.

Marné jest se vytáčeti, když se praví, že společné pojmy nejsou jen společná prázdná slova, ale že to je souhrn a soubor podobných jednotlivců v poznatku našem. Dokud se upírá věčnost všeobecných pojmů a trvá se na subjektivním poznatku toliko, nijak se nominalista nevymkne z toho, že všeliké poznání výhradně směřuje k smyslovým poznatkům jednotlivých předmětů a rozum přestává býti zdrojem pravdy. A to je tak zv. conceptualism, jenž se málo liší od nominalismu. Že by bylo bývalo tehdy množství učenců na vysokých školách pražských přívrženci nominalismu, jest neuvěřitelné. Spíše říci jest, že to byli věrní stoupeníci scholastiků středověkých, kteří stáli proti přívržencům hrozného realismu výstředního, jehož se drželi Wykliffovci a M. J. Hus. Nominalism právě proto, že nezná řádu věčného pojmů všeobecných, bera výhradně jen poznatky (individuí) jednotlivců, t. j. případné vlastnosti hmotné za jediné skutečné poznatky, vede k čirému materialismu; nebo poznatky tyto jsou jen poznatky smyslové, jichž předmět je hmota.

Platonovci učili, že všeobecné pojmy jsou tak věčné, že jakožto zvláštní bytosti o sobě od věčnosti jsou. Pokud věci jednotlivé jsou, jsou prý to pomíjející projevy těchto odvěčných nezměnitel-

ných ideí, které jsou vniternou bytostí všech nahodilých věcí na světě.

Nauka tato jest naprosto lichá. Kde bytu je všeobecný člověk bez zřetele na jednotlivce na př. Platona a j. Sv. Augustin nemůže věřit, že by nauka tak nesmyslná mohla mítí původ v Platonovi, spíše má za to, že Platonovci nerozuměli nauce mistra svého o ideách vzorných v božském rozumu obsažených, dle nichž Bůh vše stvořil a uspořádal, a proto tak nerozumně filosofovali. Jiní praví, že Aristoteles zesměšnil úmyslně soustavu Platonovu o vzorných ideách božských, protože jí neschvaloval, aby ji pak snáze vyvrátil.

Než později se z platonismu vyvinul realism výstřední, který strašil ve středověku, zejména v druhé polovici XIV. stol. Za původce jeho se má už Vilém Kampellenský (†1121), jenž podle svědectví Abaelardova učil, že každý všeobecný pojem úplna dle své všeobecnosti v každém jedinci již přede vším poznáním obsažen jest, následkem toho na př. všichni jednotliví lidé jednu a tutéž člověckou bytnost věčně a skutečně oddělenou mají, která o sobě bytuje v každém člověku tak, že jenom případnými vlastnostmi od sebe lidé se rozeznávají. Podobně se mají všechny druhy všech věcí jednotlivých. Mezi platonovci a výstředními realisty jest toliko ten rozdíl, že platonovci všeobecným poznatkům samostatný byt mimo věci připisovali, kdežto výstřední realisté tyto všeobecné pojmy s jejich všeobecnou věcností do věcí samých kladli.

Lichá jest nauka tato: Dejme tomu, že všeobecný pojem vskutku má svou věcnost, oddělenou od případných na př. Petr, že má lidskou bytnost, přirozenost oddělenou od osobních vlastností, tážeme se, je-li jedna o sobě v Petru anebo jedna tatáž ve všech lidech. Jest-li každý má svou lidskou bytnost, pak nelze jí nazvati obecnou, společnou, jelikož každý má svou. Jest-li jedna lidská bytnost skutečně ve všech lidech oddělená od osobních vlastností, pak jsou všichni lidé jeden člověk,

ano pak Petr jest oddělen takto od sebe sama anebo jest všeobecným člověkem. — Mimo to máme obecné pojmy nejen o podstatách věcí, nýbrž i o jejich přívlastcích. Z toho by vysvívalo, že i přívlastky o sobě bytují, jelikož jsou také obecné na př. bělost, tvrdost etc., což je proti rozumu; nebo pojem jejich předpokládá něco, čemu jest vlastností. — Dále jsou všeobecné pojmy nejen druhové, jako na př. růže, fialka, květina, keř a j. ale jsou všeobecné pojmy, i nejvšeobecnější jako jistota, bytost, která také věcně oddělená bytuje. Tak jsou všechny bytnosti světové jedinou bytností, která sama v sobě vnítrnou bytnou činností povlovně se určuje, ač v jednotlivých věcech se rozličně jeví.

Patrnó jest, že výstřední realism věcnost jednotlivých bytostí úplně ničí a stotožňuje v povšechnost a hlásá ontologicky naprostý pantheism.

Všeliká věda jest naprosto nemožnou; neboť smyslovými poznatky postřehuje člověk toliko jednotlivé vlastnosti případné. Jsou-li tyto odděleny věcně od věcí a bytostí jejich, jakým můstkem přejdeme k všeobecnosti a jejím poznatkům? Ničí-li bytnost jednotlivců vůbec tím, že prohlašuje vše jednotlivé za pouhé pomíjející jevy všeobecných bytností, pak jaký předmět skýtá se badání vědeckému. Proto praví empirikové: ignoramus, dále není nám přístupu, a podobně musí se přiznati výstřední realisté, kterým pak jsou do kořán otevřeny dveře ku všelikým naukám nesmyslným a nerozumným, zejména, je-li obrazivost rozpálena hněvem a odporem a nepřátelstvím proti pravdě Boží a jeho záloze. Takovým byl M. John Wykliff a jeho nohsledové, k nimž patřil zejména M. Jan Hus.

Kdyby byli učili, že všeobecný pojem zahrnuje v sobě jednotu a společnost její v jistém množství jedinců: avšak u věcech samých že nejsou věcně zahrnuty, poněvadž cokoliv skutečně jest, jest vždy jen zvláštním, byli by se neminuli pravým výkladem. Zajisté pojem všeobecný musí vyjad-

řovat: společnou bytnost mnohých, jako jednotnou v mnohých, jinak není všeobecný. Tuto jednotu a společnost v množství z jeho podoby vystihuje rozum, který odezírá od vlastností případných a pojímá bytnost prostou všech těchto nahodilostí. — Scholastikové nazývají tuto všeobecnost „universale directum“, která jest v řádu věcném množstvím skutečným, v rozumové mohutnosti jednotou: avšak v řadě logickém, pokud se vztahuje na poznatek a jest předmětem pojmu všeobecného, jest jednota skutečností, množstvím pak jest základ ve věcech samých a slove „universale reflexum“. Než to není nauka výstředních realistů, nýbrž nauka sv. Tomáše Akv. a Aristotelovců vůbec, nebo-li realismu mírného. V této všeobecnosti bytnost ve věcech samých nebytuje, jak by výstředníci tvrdili, nýbrž jest toliko pomyslem rozumovým: proto jest všeobecnost v řádu věcném jinak, totiž množstvím in actu, jednotou in potentia, jinak v řádu rozumovém, tu jest jednotou in actu, množstvím in potentia. Takto by bylo uhájeno stanovisko pravé životu empirickému i zpytu vědeckému. Následky obou krajností byly hrozné.

Má pravdu dr. Pospíšil, an dí ve své Noetice (ibid. str. 215), že všechny bludy jednotlivých soustav filosofických mají poslední svůj původ v lichých názorech o zdrojích poznání našeho. Některé theorie uznávají buď jen smysl, jiné zase jen rozum aneb konečně jen autoritu za jediný pramen, z něhož se poznání našemu všechna pravda roní, kdežto smysl i rozum i víra na základě autority obohacují ducha lidského. Smysl za jediný zdroj pravdy přijímají všechny tak zvané empirické či-li sensualistické theorie. Člověk prý s jistotou jen to poznává, co pěti jeho smyslům jest přístupno a následovně všechno lidské poznání jednotlivými předměty vnějšího světa jest omezeno. Empirism učí, že naše myšlení nemá žádného ideálního obsahu, tudíž nic věcného nepoznáváme rozumem; toliko vícero podobných předmětů nazýváme jedním slovem jako na př. jest slovo „člověk“. Avšak i

toto poznání jest smyslové. Proto výklad přírody jest prý jediným úkolem filosofie. A pravdy a zásady všeobecné z té příčiny nemají do sebe prý naprosto žádné věcnosti reality.

V tak zvaném positivismu, jehož původcem jest August Comte a hlavním zástupcem Angličan John Stuart Mill, jest vrchol sensualismu. Jejich nauka jest: Viditelná příroda jest jedinou pozitivní jestotou; proto filosofie mezihmotných zjevů v přírodě nemůže překročiti. Účel její jediné v tom záleží, aby v jeden souvislý celek oboru zjevů přírodních uvedla. Důsledně pak učí, že není pojmů, zásad a j. vše jest toliko experimentální. Ani metaphysické pravdy není, ani bohovědy; proto pojem bytosti svrchované, Boha, naprosto vymýtiti jest. Jen viditelný svět jest se svými zjevy a nic více.

Empirismem přestává všeliká věda; nebo věda má za předmět právě všeobecné pravdy. Tu se stává vše pouhou hříčkou subjektivní. Taková nauka jest proti vlastnímu sebevědomí každého člověka, jenž si vědom jest, že poznává nejen smyslné, ale i nadsmyslné předměty a pravdy. Taková nauka připravuje člověka o rozum, činí z něho materialistu nebo (všebožství) pantheistu. Ký div, že je monismus nejmodernější filosofií a má mnoho přívrženců! Všecko to blouznění moderní filosofie vede ad absurdum a jest nejlepším svědectvím pro filosofii pravou, aristotelsko-scholastickou.

Aristoteles učí, že je mezi nominalismem a výstředním realismem střední cesta ve střizlivém realismu. Myšlenka, obecný pojem náš jest obsahem věcný, znamená něco, co v bytostech poznáných jest totožné: avšak teprve rozumem vystihneme ve věcech to společné praedicabile de multis. Proto dí sv. Tomáš Akvinský (in Aristotelem de anima 1. 2, lect. 12): „Naturae communi non potest attribui intentio universalitatis, nisi secundum esse, quod habet in intellectu; sic enim solum est unum in multis; unde relinquitur, quod universalialia, secundum quod sunt universalialia, non sunt nisi in anima. Ipsae autem naturae, quibus accidit intentatio

universalitatis, sunt in rebus.“ Tract. I. de universalibus: Species expressa in intellectu est singularis et est universalis, in quantum habet rationem uniformem ad omnia individua, quae sunt extra animam, prout aequaliter est similitudo omnium, ducens in omnium cognitionem. Universalia (igitur) ex hoc, quod sunt universalia, non habent esse per se in sensibilibus, quia universalitas ipsa est in anima.“ — „Universale actualiter est in intellectu, fundamentaliter in rebus.“ Český překlad: „Přirozenost obecná není společná, leč pokud si ji myslíme; neboť jen tak je totožná ve věcech mnohých. Z toho následuje, že pojmy obecné jsou takové, jen pokud o nich přemýšlíme. Nicméně to, co pojmáme obecně, jest něco věčného. Pojmy naše jsou něco jednotného a zároveň něco společného, poněvadž to, co pojmáme, ve všech jednotlivých věcech (téže třídy) stejně shledáváme, takže zároveň všechny poznáváme, pokud jsou si podobné. Pojmy tedy obecné jako takové nejsou ve věcech, ale my si je jako obecné myslíme.“ Tak vykládá sv. Tomáš Akvinský Aristotela (de anima lect. 12): „My sice věci obecně pojmáme, ale podkladem toho jsou věci samé“.*)

Vytýká se scholastice, že v úpadku svém za XIV. a XV. století si příliš hověla v půtkách lichých, marných a učených titěrnostech a v spekulativních domyslech a důvtipkových výstřednostech; což na mnoze je pomluvou nepřátel. Byly to vědecké boje jednotlivých škol, tomistů se škotisty, realistů s nominalisty a j. Dokud se pohybovaly boje tyto v mezích, nevybočující přes práh pravdy Bohem zjevené a zaručené, byly neškodné ba i prospěšné. Každá doba má své zájmy i na poli věd a uměn: tak je měla doba středověká také, jen že byly mno-

*) Viz dr. Albert Stoeckl, Lehrbuch der Philosophie I. Abteilung §§. 201—203; Jos. Kleutgen Soc. J. Die Philosophie der Vorzeit I. Abhandlung 2. Vom Realismus, Nominalismus etc.; dr. Jos. Pospíšil, Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského: I. Materiální logika, noetika a všeobecná metafysika.

hem ideálnější, než-li ty, které jsou výhradou naší doby.

Ve století XV. povstali proti aristotelsko-scholastické filosofii nepřátelé v tak zvaných humanistech, kteří ji ohrožovali a mnoho přívrženců jí odňali a sobě získali. Přirozené jest, že čím více kdo na um bere jádro vědy, tím méně pozornosti věnuje vnější formě, již má za slupku a cosi vedlejšího. Tak bylo u některých scholastiků; za to vynikali jasností, hloubkou, určitostí v pojmání, stručností proti rozvleklosti a jinými přednostmi ducha. Avšak humanisté přednášeli své vědy v klasické uhlazenosti, čímž se nemálo zamlouvali druhým. Co však nebezpečnějšího bylo, humanisté stavěli do popředí zásady starých pohanských klasiků, zaváděli pohanské zvyky, hovící vášním lidské smyslnosti, pýchy a bujnosti proti ideálům křesťanství, zásadám hlásajícím sebezapření a podmaněnost těla i smyslnosti pod nadvládu ducha a moudrosti pravdy věčné. Kdo se vydá na pochlebování vášním přepychu a bujnosti lidské nahoru i dolů, brzy se stane populárním a miláčkem uvrchnosti i lidu a podobně se děje i nauce. Ale kam tím dospějeme?!

Naši učení historikové vesměs to dobře vypořozovali a vyznávají, že se při všech tak zvaných velikánech, ať to byl John Wykliff, ať M. Jan Hus, ať Luther, ať kdo před nimi nebo po nich, kdo vedli zápasný boj s katolickou církví až zahynuli, že nebyli velicí ani pro svou učenost, ani pro svou rekovnost a byť i M. Jan Hus na oheň se vydal, nýbrž proto, že ve vzpouře proti církvi, její autoritě božské a nauce pravdy věčné vynikali; že pak ku neštěstí jich vlastnímu a záhubě mnohých jejích stoupců to bylo místo pro spásu věčnou a blahobčasné, mnozí při tom zamlčují. Pravdou božskou, na skále pevné zbudovanou, jakou jest Moudrost Boha samého, arci nepohnou, leda že si o ni lebky své rozbijí. Podobně ani katolické církve, založené samým Bohem, spasitelem světa, nezdolají, ale rozeštvané davy, ba celé národy znepokojují a od ní

odtrhují, podkopávajíce jim půdu na níž stojí. Sv. víry, pravdy to Bohem zjevené, nejsou s to zmařiti svými prolhanými a lichými výklady, ale zkomolití ji a zkomolenou nezkušeným a neuvědomělým přednášeti ji dovedou a mohou, zejména když volnost se jim dává shůry a svoboda slova, ať s katedry, ať na místech veřejných, ať v modlitebnách a j.

IV.

Scholastikové čeští.*)

M. Vojtěch Raňkův z Ježova, Tóma Štítný ze Štítného, m. Stanislav ze Znojma.

Některé spisy mají za to, že slavný učenec XIV. stol. M. Adalbertus Ranconis de Ericinio, scholasticus et canonicus sanctae ecclesiae Pragensis praebendatus, magister in s. theologia et in artibus liberalibus et professor studii Parisiensis — M. Vojtěch Raňkův z Ježova, prelát scholastik u sv. Víta v Praze, měl účast v náboženském hnutí XIV. století. Úsudek věcný však zní, že měl nemalý vliv muž tak osvícený na náboženský život v Čechách: avšak jak sám o sobě vyznává, dle pravdy vezdy se zachoval, jak v pravé víře, tak v počestnosti mravu, jakéž svědectví mu dávají též přísný arcibiskup pražský Jan z Jensteina a Tomáš ze Štítného a všechny jeho spisy, které se nám zachovaly. Rozhodně tudíž upříti dlužno, že věhlasný učenec M. Vojtěch Raňkův z Ježova by byl se zúčastnil v náboženské revoluci, která se v Čechách koncem XIV. století připravovala. Jelikož životopis jeho vrhá nemálo světla na tehdejší poměry života náboženského, a působení jeho jest dle pramenů kri-

*) C. C. M. 1879 Ferd. Tadra str. 537—572 1880 str. 361 n., dr. Hermeneg. Jireček 1872. str. 133—142; Ferd. Menčík 1880. str. 558—562; dr. Loserth Jan, prof. černovický: Hus u. Wykliff, Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung, *Fontes rerum bohém.* I. 406, 464; Staří letopisové str. 468, Bilejovský, *Kronika česká* str. 15. Vidění Jana z Jensteina.

tických objeveno, nebude nemístno nějaké zprávy si uvědomiti.

V seznamu slavných mužů university pařížské ve XIV. století dočísti se jest jména M. Adalbertus Ranconis de Ericinio, jenž jest v Čechách znám co M. Vojtěch Raňkův z Ježova (Bulacus, Hist. univers. Paris. sv. IV. str. 948.. Catalogus illustrium academicorum). Učený tento muž byl „prvý z Čechů“, jak praví o něm Tomáš ze Štítného, „který ve sv. Písmě mistrovství došel pařížského.“ Pak dí o něm, že „byl hrozného rozumu a odivné paměti.“ Tomáš ze Štítného jal se tehdy psáti jazykem českým o věcech filosofických a bohovědných a moudrý jaký byl, radíval se s tímto mistrem bohovědy, by „měl pravé poslušenství ve všem, co sluší k naučení křesťanské pravdy. Vida blesk světla a pravdy sv. Písma a nad to dále rozuměje, než-li mým mdlým zrakem viděti mohu, jež z tebe velice svítí: neb jest to jisté, že by nijakéž matně ti největší mistři (v Paříži) tebe nebyli sobě vzeli k tovaryši a k mistru křesťanství všeho; rád bych se přiblížil k němu s tím, což jsem česky kladl v těchto knihách, prvním úmyslem pro své děti, a potom všem, kdož by kdy kterým se z nich slovcem upamatovali k dobrému.“ — tak se chváli M. Vojtěch. Štítný, ač byl ve křesťanské filosofii vzdělaný mnohem více, než-li M. J. Hus, nedůvěřoval sobě: z té příčiny vyhledal sobě censora, na jehož vědomost spoléhati mohl. A zajisté lepšího by byl snad nenašel. Dokončiv tudíž „Knížky šestery o obecných věcech křesťanských (asi r. 1376), podal je dříve M. Vojtěchovi, aby je prohlédl a opravil, by v nich něco nepravého nebylo. Tak mu mělo jméno Vojtěchovo býti štítem, před jeho protivníky, jak dí Tadra. Do Paříže zavítal na vysoké školy asi r. 1346 s králem českým Karlem (nazývá jej Bohemus et clericus familiariser. Princ. et D. Caroli IV. regis Bohem.) a zapsán byl jménem Albertus de Bohemia, alias de Alto Castro; z čehož se soudí, že už tehdy byl kanovníkem Vyšehradským. Dle rozdělení tehdejšího na universitě pa-

řížské byl připsán co člen národa anglického, k němuž připočtení byli posluchači zemí severních (incept, jako mistr, sub M. Waltero de Wardelay Scoto, philosophiae professor. R. 1348 stal se mistrem Písem sv. mense Augusto 1348). Roku 1349 dne 25. září zvolil jej „facta congregatione nationis Anglicanae ad s. Julianum magistrorum tam regentium quam non regentium electus fuit concorditer ab omnibus magistris ejusdem nationis M. Albertus Bohemus de Praga... in procuratorem nationis superius nominatae“, národ anglický za svého hospodáře jako jednatele a zástupce u rektorátu universitního. Z toho patrno, jak byl krajan náš vážen v Paříži, ba r. 1350—1352 byl přijat do koleje Sorbonské a stav se mistrem bohosloví dne 10. října 1355 zvolen byl za rektora veškeré university pařížské na 3 měsíce dle obyčeje, kde při slavnostech příslušelo jemu po členech královské rodiny a královského dvora prvé místo před církevními preláty a kapitolami a vysokými světskými úředníky. Z jeho zachovalých dopisů se dovídáme, že byl důvěrníkem a dobrým přítelem Miličovým, jehož nazývá „amicum meum specialissimum“, že si z Paříže dopisoval s Konradem Waldhauserem (jeden dopis zachován v klášteře sv. Florianiana v Hor. Rakousích č. 152). Konrad byl kazatelem povoláným od císaře Karla IV. do Prahy a r. 1360 u sv. Havla, pak u sv. Tomáše 1363 neb 64 farářem na Týně a Milič r. 1364 kazatelem u sv. Jiljí. Dopis tento na Konráda byl psán dle data 10. prosince 1364. M. Vojtěch píše, že Konrada nezná, ale doslechnuv se v cizině o jeho působení a bojích, že neváhal a napsal mu list, povzbuzuje ho, k další činnosti a přirovnává ho k proroku Eliášovi. Přál si ho osobně poznati, jelikož jest svou svatostí a pověstí daleko široko znám. Přiznává se také, že měl pro svůj dopis Konradovi, jenž do nepravých rukou se dostal, mnohé nepříjemnosti v Paříži, takže mu chtěli nepřátelé jeho překaziti čtení na universitě. Avšak úskoky jejich nic mu neuškodily; neboť měl tolik posluchačů z rozličných

řádů, jako nikdo z jeho 11 kolegů za dřívějších 8 let. „Habeo nunc quasi omnes scholares, qui Parisiis sermones et theologiam audire consueverunt; item habeo omnes regulares canonicos, monachos nigros fere omnes, omnes Praemonstratenses, Crucesignatos plurimos, Cistercienses multos, mendicantes, Herodianos paucos. In qualibet lectione de ordinibus: Dominici, heremitarum, Carmelitarum aliquos, de minoribus pure nullos.“ Hleděli prý postihnouti ho také v řeči, aby mohli u představených ho obžalovati. Nazývá se „Armachanus simplex“ t. j. Následovník a přítel Richarda Fitz-Ralphi, arcibiskupa v Armaghu (Irsko) jenž před tím byl kancléřem oxfordským a vystupoval ostře proti žebravým mnichům, takže byl pohnán do Avignonu k Apoštolské Stolicí, aby se zodpovídal, kde † 1360. Zanechal několik spisů. R. 1365 jest M. Vojtěch v Avignoně, odkudž opět psal Konradovi, v němž „propter metum Judaeorum et Pharisaeorum“ zatajuje svoje jméno, poslal list svůj do Prahy 7. 6. psaný, poslem, který zároveň dodati měl papeže Urbana V. milostný dopis kanovníkovi pražskému Půtovi. Píše také, že doufá, že po uplynutí půl roku s Konrádem se shledá; což se i stalo. Ve styku byl s Matějem z Janova, jak nasvědčují Regulae Vet. et. Nov. Testamenti Kniha IV. Roku 1365 neb 1366 jest M. Vojtěch v Praze. Na vysokých školách pražských nikdy nepřednášel, ale prelátem kanovníkem od r. 1373 scholastikem byl, ačkoliv na kněze svěcení nikdy byl nepřijal, což mu i arcibiskup Jan z Jenšteina kdysi vyčetl. Že byl s mistry a profesory vysokých škol pražských ve styku, jest věc samozřejmá. Jak Konrad Waldhauer, tak Milič z Kroměříže způsobili v Praze veliké hnutí náboženské, zejména spory mezi mnichy žebravými a duchovenstvem církevním, které se vnašely i mezi lid a přívržence stran obojích, čímž vyvolaly se nepokoje a příkoří v duchovenstvu pražském na obě strany tak, že arcibiskup byl nucen vzíti zejména Miliče do vazby a vsaditi jej i do vězení a učení jeho podrobiti vědecké prohlídce. Pro-

hlídka kázání Miličových byla svěřena M. Vojtěchovi a učenému děkanu kapitoly vyšehradské Vilémovi z Lestkova; nenašli však ničeho závadného. Praviltě M. Vojtěch významně: „Nesluší mi opravovau je, ana jsou vnuknutá milostí Ducha sv.“ A divil se prý tomu, jak Milič může tak často a tak vtipně kázati i řekl: „Vše co já maje kázati mužům učeným a osvíceným sotva za celý měsíc sestaviti dovedu, složí Milič v mysli své za hodinu.“ (Fontes rerum bohém. I, 406 a 408.)

Hádky a spory od té chvíle, kdy zdravá aristotelsko-scholastická filosofie a následkem toho i bohověda v úpadku byla, rozmnožovaly se a různice byly napořád mezi muži učenými v Paříži, v Oxfordu i v Praze. Přestalo býti jasno v hlavách, kdy nebylo se dovoláváno v pochybnostech na rozhodnutí sv. Tomáše Akvinského. Tak se stalo, že jeden mistr nerozuměl druhému, aneb z žárlivosti a nepřízně podezřívali se navzájem. Spor měl tudíž M. Vojtěch také r. 1369 neb 1370 s profesorem university pražské M. Jindřichem z Oyty, proboštem ve Widenbrückeru (Osnabrück), o 6 článků theologických (Monum. univers. Prag I. 133—135) (od r. 1366). Arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi nebylo tehdy v dubnu 1372 v Praze, protože byl v důležitých záležitostech císařových poselstvoval v cizině. Aby byl klid, uložil tudíž generální vikář M. Vojtěchovi mlčení; neboť při Jindřichovi z Oyty stáli profesori. Objemně o tom vypravuje Her. Jireček Č.Č. M. 1872 str. 134.

A M. Vojtěch uposlechl a odmlčel se. — Než brzy na to se odebral ke dvoru papežskému do Říma a z Říma do Paříže, kde si vyžádal, aby učení theologové se o jejich sporu vyslovili; což nebylo právě nic neobvyklého. Žádáno od papežského dvora, aby v Praze byl spor vyšetřen. To však pobouřilo nemálo přívržence Oytovi proti M. Vojtěchovi. Že prý universitu pražskou nařkl u papežského dvora a očernil ji. Žalováno naň u císaře i u arcibiskupa. Psáno proti M. Vojtěchovi hany a popudlivých spisů, M. Oyta že jest nevinný. Oyta

byl volán do Říma, aby se zodpovídal. Rovněž spisy jeho podezřelé mu sebrány a zkoumány. Dokázáno, že v nepravu je M. Vojtěch, na něhož odpůrci řádně se vysypali, proto M. Vojtěch uznal za dobré opustiti Prahu a vydati se do Říma a na cestu do Paříže. Odtud koncem r. 1372 píše dlouhé psaní mistrům a profesorům učení pražského, že jednal „. . . non invidiae actus stimulo, absque strepitu et figura iudicii per modum simplicitatis et caritatem denunciationis, non per modum accusationis, criminationis, delationis aut cujusvis alterius civilis aut canonicae ad poenam talionis, inscriptionis, obligationis aut dampni et interesse solutionis me astringens, praefatos articulos, servari cupiens conscientias plurimorum, extra iudicium et extra (Tadra Č.Č. M. 1879 str. 547) iudicia, venerabili viro domino auditori camerae apostolicae tradidi. . .“ (Palacký, Formelb. II. 151—155 celý list). Mezi jiným praví: Vytýká se mi a obrací u vinu, že jsem universitu pařížskou kladl nad pražskou a u porovnání obojího učení že jsem v životě i naukách horlivěji se hlásil k učení pařížskému. Daleko budiž ode mne, abych vzácnost matky a učitelky tak ušlechtilé jako nějaký syn zvrhlý podceňoval! Daleko buď ode mne, abych slávu její umlčoval, která se skvěje před veškerým světem! Jsem-li co a co jsem i co budu s pomocí Boží, učení děkuji pařížskému! Avšak při tom žádné viny nekladu učení pražskému, jemužto přeji, aby rostlo a prospívalo v milostech mnohých.“ Nejvíce prý jej bolí to, že, kdo dle domnění jeho přátelé byli, ano které jako bratry miloval, nejvíce o jeho zkázu usilovali, hanlivé spisy proti němu psali, ano i mezi lidem na ulicích a rozcestích jej pomlouvali. Co se týče sporných článků, praví M. Vojtěch, že při hádání o nich na universitě bylo mínění rozděleno, a poněvadž za nepřítomnosti arcibiskupa nebylo v Praze nikoho, kdo by mohl mezi nimi rozsouditi, že uznal za dobré, podati je k rozhodnutí dvoru papežskému. Dokud byl v Praze, že sice mlčel, poněvadž mu generální vikář arcibiskupův mlčení ulo-

žil, později však a hlavně v uvážení, že sluší Boha více poslouchati než lidí, a že by mnoho zlého z toho povstati mohlo, napomínal prý napřed ještě Oytu, by se mírnil, a když tak učiniti nechtěl, přednesl ony sporné články ne před soudem, ale soukromě oznámením jich auditorovi papežskému. Profesor M. Oyta jednak v záležitostech university, jednak snad předvolán k soudu papežskému, aby se zodpovídal, těžce nesl postupování Vojtěchovo, usiloval tudíž pomocí přátel, ano i penězi od university pražské mu na to poslanými, u dvoru papežského toho dosíci, aby M. Vojtěch u vazbě zadržán byl, dokudž by záležitost nebyla vyřízena. — Avšak po výslechu, kterýž před 12 k tomu určenými mistry bohovědy podstoupiti mu bylo, uvázl Oyta sám, takže jen prosbám Vojtěchovým měl co děkovati, že se tak něco horšího nestalo. Chválilť M. Vojtěch Oytův počestný život, čistotu jeho svědomí a jiných dobrých vlastností, jaké by sám dosvědčiti mohl. Spor tudíž byl svěřen 4 kardinálům, kteří dne 11. srpna 1373 rozhodli, že články M. Oytou hájené ani kacířské ani bludné nejsou a proto M. Oyta z žaloby propuštěn byl. Za to M. Oyta, navrátiv se z Říma zprávami svými pobouřil universitu pražskou a velikou nenávisť proti němu roznítit. Hr. Jireček dí, že i u osob vysoko postavených M. Vojtěch zlehčen byl a v nemilost upadl, (totiž u císaře Karla IV. a arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi), ukazuje prý jakési dle M. Vojtěcha falšované listy kardinálův proti němu. Navzdor tomu těšil se M. Vojtěch takové vážnosti v Praze a měl tak mocných přátel, že M. Oyta místo uznání došel prý výsměchu. Důležitá pak jsou slova Vojtěchova, an praví, že učenci universitní hlavně z té příčiny horlili proti němu, poněvadž se nedržel cest jejich. Úsilovně k tomu pracováno, aby se do Čech více vrátiti nesměl. *)

Na M. Vojtěcha se vztahují slova arcibiskupova: „Pertransisti Caucasum, Scitas, Foenices, Arabes“

*) N. B.: M. Jindřich Oyta, také jeden z nominalistův, přívrženec Okkamův.

kdy se však nepraví, zda-li za tohoto období. Hagemann, (der dogm. Streit an der Prag. Univers.), podle něhož Hoefler, Loserth vykládají ne právě příznivě, že se M. Vojtěch odebral potom do Paříže a na přímluvu Jana z Jenšteina, (jenž v Paříži na universitě práva studoval) u krále francouzského obdržel po druhé stolicí na vysokých školách, ale že prý hned při prvním čtení přinucen byl jakési tvrzení odvolati „in prima lectione scil. prima resumpta.“ Odkud to vzali, nedokládají.

Než M. Vojtěch jest r. 1374 už opět v Praze v důstojnosti kapitolní prelátem scholastikem u sv. Víta, který úřad po smrti scholastika Mikuláše od r. 1369 obdržel. Nasvědčuje tomu Tomáš ze Štítného, který M. Vojtěcha svých spisů censorem si byl učinil, také LL. erectionum I., 103 ze dne 18. května 1375 nesou jeho podpis. M. Vojtěch bydlil společně pak po nějaký čas na Hradčanech (č. 67 na rynku) s mladším přítelem svým Matějem z Janova pařížským v domě, který r. 1359 koupil a 1374 kapitole pražské odkázal známý letopisec a kanovník pražský Beneš Krabice z Weitmühle. V domě tom pak také zemřel.

M. Vojtěch byl kazatelem proslulým (M. J. Hus zve jej řečníkem nejskvělejším). Otec vlasti Karel IV. a dvůr jeho rádi slýchali slovo Boží z úst jeho; dovedltě výmluvností i učeností, jakož i důkladností usvědčiti i upoutati posluchače své. Zachovány jsou některé řeči jeho na př. řeč, kterou měl při pohřbu otce vlasti Karla IV., († 29. XI. 1378) v níž vedle arcibiskupa kardinála Jana Očka z Vlašimi, vylíčil překrásně cnosti a zásluhy velikého císaře a krále. — Dne 7. března r. 1379 zavítal legát papežský kardinál Pileus Ravenský do Prahy a jménem kapitoly pražské delší řečí oslovil ho náš M. Vojtěch. Důvtipně začíná: „Festnavimus faciem vestram videre magno cum desiderio.“ Také zachovala se jeho duchovní řeč, kterou měl na neděli II. adv. v kapli Sorbonské v Paříži za prvního pobytu svého. Mile se čte zpráva, kterou zaznamenal Berg-hauer ve svém Protomartyr 166., že když M. Voj-

těch pro stáří své nemohl už kázati, za zástupce si ustanovil Jana z Pomuku, našeho totiž sv. Jana Nepomuckého.

M. Vojtěch býval pro svou učenost nemálo ctěn i vážen a u věcech sporných o radu často tázán na př. ve příčině častého přijímání nejsv. Svátosti od faráře u sv. Martina v Praze, jemuž velmi střízlivě a rozumně odpověděl, jak zachován jest dopis jeho. Ku konci dí M. Vojtěch, že v této i jiných víry katolické a dobrých mravů se týkajících věcech nechce býti jiného mínění, než ustanovuje svatá církev Římská; co tu napsal, že podává k posouzení a opravení arcibiskupu pražskému Janovi, bez jehož vědomí a schválení ničehož nechce hlásati. Tak i ve sporu svém s arcibiskupem Janem z Jenšteina důstojně si vedl, ač jeden i druhý dosti příkře vystupovali v 3 známých věcech, totiž v nauce o očistci, o zavedení svátku Navštívení M. P. a o odúmrtích. Napsal obranu „Apologus“ (Rukopis ve Wilheringu Cisterc.), na niž arcibiskup (potom z Říma) také písemně mu odvětil „Libellus Johannis Archiepiscopi Prag. contra Apologum.“

Jednaje o svátku Navštívení Panny Marie pěkně charakterisuje M. Vojtěch kapitolu pražskou, an dí, že „se nesluší poskvrnu dopustiti na sbor tak vzácný, jako jest kostel pražský, kdež jest mnoho mistrův sv. bohosloví, doktorův a licenciátů v právě církevním, ano i mistrův svobodných umění, jakož i mnoho vážných, rozmyslných, moudrostí a dobrými mravy ozdobených.“

M. Vojtěch požíval vždy velké vážnosti, jak u arcibiskupa, tak v duchovenstvu, i u obecného lidu. Roku 1388 povolal si staříckého M. Vojtěcha arcibiskup Jan z Jenšteina, maje pověstný onen sen o nastávajících bouřích církevních v zemi české a Johanka mistra velikého (sv. Jana Nepomuckého), aby mu sen vyložili a jej potěšili. M. Vojtěch slove tu „doktor jmenovitý Pařížský.“

U papeže Urbana VI. byl takořka notářem v záležitostech Apoštolské Stolice, která se naň jako na spolehlivého kanonistu a věrného syna katolické

církve obracela na př. psaním ze dne 13. ledna 1379. M. Vojtěch byl vezdy nejoddanějším synem církve sv., kterýž se hrozil všelikého uchýlení od učení církve obecné, a ve všem učení svém pokorně se poddával Apoštolské Stolicí. † 1388 15. 8.

Farář u sv. Martina menšího v Starém městě Pražském tázal se M. Vojtěcha, zda-li dobře jest často a třeba každodenně přijímati Svátost oltární; bylať tehdy otázka tato předmětem učených hádek mezi theology v Praze i v některých zemích sousedních. Učený tudíž prelát scholastik byl žádán o radu, jak o záležitosti této smýšlí, neb velká většina farářů Pražských byla proti častému sv. přijímání. Mistr Vojtěch odpověděl listem pro veřejnost určeným, v němž odůvodnil prospěšnost častého sv. přijímání, ne však každodenního, leč od osmi do osmi dnů a pokud by byla pravá a vřelá touha po té svátosti. Právěť mezi jiným: Kdybych byl farářem některého kostela a přišli by ke mně laikové, mužové neb ženy, chtějíce na každý den přistoupiti k stolu Páně, nechtěl bych je k tomu připustiti, vyjímaje ovšem, kdyby každodenní přijímání již dávným obyčejem vůbec zavedeno bylo; neb jest k tomu dobré přípravy potřebí. Kdyby ale někdo od svého zpovědníka, muže však rozumného a rozšafného, nikoliv pochlebníka, uznán byl tak dokonalým, a měl pravou a vřelou touhu... pokud by statuty synodálními jinak ustanoveno nebylo“.

Zmíniti se ještě jest o jeho vlastenectví. — Ačkoliv po tehdejší způsobu nic českého nepsal, za jisté jest, že rodem a smýšlením byl Čech. Tomáš ze Štítného jest toho svědkem, jehož přiměl, aby psal české knihy, ač sám se dovolává Miliče, že on ho byl pohnul k tomu, aby národ český vyučoval perem „byť nebyl on (Milič) snad by i těch všech kněh nebylo, které jsem já psal.“ Štítný pro české své knihy zakoušel mnoho pohany a potupy. Sám praví o nepřátelích svých: „jedni byli ti, kteří vů-

bec neuměli česky a jazyku českému se učiti nechtěli; bylit to hlavně cizozemci, jimiž tehdy universita pražská oplývala. Druzí sice uměli česky, ale vidělo se jim nehodné býti i nebezpečné, aby se věci učené vynášely ven ze škol a dávaly do rukou lidu českému v řeči jeho.“ První znamená Štítný slovem „hlupí“, ježto vše hyzdí, jemuž nemohou sami rozuměti“, že píši česky, druhé nazývá „pyšné a zavistivé“. M. Vojtěchovi píše, „aby tvůj přirozený jazyk tím tebe užil a měl tvou památku, dokudž nejděle tyto knihy budou trvati“, a dává mu je potom na posouzení. Ještě se zmíniti by bylo o nadání jeho určeném pro studující národu českého po otci a matce na vysokých školách pařížských a oxfordských, kde hlavně filosofie a theologie se pěstovaly, ze kterých arcí pro Čechy nic dobrého nevzešlo, o jeho spojení s muži, jako jest Matěj z Janova, Kříž, spoluzakladatel kaple Betlémské a j.

M. Vojtěch míval také řeči synodální ke shromažděnému kněžstvu; jedna se zachovala z r. 1385 v Rukopise knihovny pražské. Začíná takto: „Vyňal vás Hospodin ze všeho lidu a přivinul na sebe, abyste sloužili jemu ve svatostánku.“ Jeho hlas také se ozývá proti nekázni a zkáze kněžstva vyššího i nižšího, zejména ve příčině svatokupectví a proti světskému obleku duchovenstva. Z Písem sv. ukazuje, jací kněží mají býti a jací dříve skutečně bývali; nyní však tomu tak není, neboť mnozí dosahují hodností duchovních penězi, jiní pomocí světské vrchnosti, jiní osobivostí, jiní skrze příbuzenstvo, jiní pak lstí, píšíce papeži, že jsou písaři králů a knížat, ač jimi nejsou, aneb že jsou mistři a bakaláři, i když tomu tak není...“ Skvělou řeč náhrabni na otce vlasti Karla IV. přeložil z části Ferd. Tadra v ČČM. 1879 str. 554 n. (Fontes rer. bohem. III. celá latinská, arch. Rajhrad. prepis fasc. I. 5).

Řeč M. Vojtěcha Raňkova z Ježova při pohřbu císaře Karla IV. A zasluhuje toho otec vlasti Karel IV. i M. Vojtěch, aby opět ve známost vešla z mnohých

příčin. Počátek bere z Jeremiáše (Pláč 1,16.) „Protož já pláči a oko mé vyvozuje vody, neb vzdálen jest ode mne potěšitel“ a praví, že slova ta volati může svatá Říše Římská, slavné království České, ano veškeré křesťanstvo, jsouce zbaveny svého potěšitele, oloupeny o svého spomocníka a ochrance.“ Pro veliký zármutek však nemůže a nebude dlouho mluvit; neb kdož by měl srdce tak kamenné, aby nad úmrtím slavného císaře nezměklo až k slzám, kdo hrud tak tvrdou, aby se zdržeti mohl pláče, kdo ucho tak zatvrzelé, aby neslyšel nářku, a kdo by měl útroby tak křemenné a nelítostné, aby v tento den pohřbu pláč a vzdechy v sobě udusiti mohl. Kdo dá hlavě mé vodu a očím mým studnici slz. (Jerem. 9,1.), abych dnem i nocí oplakával smrt císaře našeho. . .“

Vlastěnecky se ozývá hlas jeho: „Nepřátelé národa Českého budou plesati a volati budou při smrti našeho císaře: „Pojďme a vyhladíme je z národů (Žalm 82,5.) Ty však, Hospodine, nedej dědictví svého v pohanění, aby nad námi panovali národové cizí. . .“ (Joel 2.).

Otce vlasti císaře Karla IV. líčí nám takto: „Jeden urozený člověk odešel do daleké krajiny, aby přijal království (Luk. 19,12.) a urozený člověk ten je císař Karel — nyní zemřelý, který skvěl se ctnostmi již za svého živobytí, kteréž jsou ona pravá urozenost. On byl jako druhý král Josiáš, pravý ctitel Boží, horlivostí pro víru nadšen a pronásledovník nepřátel Kristových, neb od pokřtění svého skvěl se šlechetností i co do chování a konání svého, měl v sobě všecky tři ctnosti: víru, naději a lásku, byl obezřetný proti úkladům, statečný v protiventstvích, střídmy v rozkoších, spravedlivý v pomáhání bližním svým i při souzení úskočníků. Tento císař a pán náš co druhý Konstantin Vel. choval k hlavě i k údům sv. církve Římské největší po Bohu úctu, nařízení jejích byl poslušen, učení kanonická a ustanovení církevní pokorně a nezvratně zachovával, kněze, řeholníky, starce co nejvíce ctíl pro Boha, stará práva, privilegia, svobody a obda-

rování církevní mocně zachovával a nová štědře uděloval a propůjčoval, též pro mistry (doktory) a školáry jak světské, tak řeholní, zřízením obecného učení (university) v Praze ve všech fakultách a zvláště ve sv. theologii rozličná nadání založil, je statky a svobodami opatřil.

Pronásledoval kacíře, odpadlíky, nevěrce a jiné víry katolické nepřátele vytrvale a vykořenil zlo toto; zloděje pak, zákeřníky, lotry, pochlebňáky, cizoložníky, svůdce, utiskovatele vdov, podvodníky, hráče a jiné všeliké neřestmi pokálené lidi ze svých panství a království vyhnal a vyhladil. Slavný císař náš, pokud mezi námi žil, nikdy nebyl pyšný na rodu svého slávu a vznešenost, ani na hodnost císařskou a královskou, nebyl nadutý bohatstvím, mocí a statečností svou, v rozkoších světských byl mírný, při všelikém bohatství svém v užívání střídmý, v inanzelství zdrželivý a cudný, mezi hrdými pokorný, mezi závistníky a zlovolníky dobrotivý, mezi zlostnými trpělivý a laskavý, mezi skleslými na duchu a línými horlivý a nadšený, mezi skoupými štědrý, mezi oplzlými stydlivý a počestný, beránek mezi lvy, holubice mezi dravci, obcoval chvalně mezi lidmi zlé a zkažené povahy. Císař náš měl se laskavě k chudým, přívětivě k pokorným, milosrdně k nešťastným a ubohým, přísně k ukrutníkům, nepřátelsky k zbojníkům, těm pak, kteří za odpuštění prosili, laskavě odpouštěl. . . A kdybych chtěl do podrobnosti vyprávěti, krátká řeč vzrostla by ve knihu a srdce vaše naplnil bych tím větší bolestí. Kterak pak býval trpěliv v protivenstvích, podle toho možná posouditi, že byv jednou od jistého knížete uražen, kteroužto urážku když jistý rytíř z dvořanstva jeho pomstiti chtěl, promluvil k němu řka: „Nehledej pomsty, aniž pamatovati budeš na křivdu spoluobčanů svých; milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“ (Levit. 19.) Kdož by tedy při smrti tak ctnostného knížete lhostejným zůstal, kdož by netruchlil, kdož by mohl srdce svého zármutek a bolest zatajiti, vida, kterak ztratil s Otcem vlasti, nepřemožitelným sloupem říše, podmanitelem světa,

nepronikavým štítem víry katolické, tolik útěchy, tolik ochrany a podpory.“

Ku konci o synu císařovu Václavovi králi praví: Útěchu velikou při smrti císaře našeho vezměme z toho, že nás v sirobě nezanechal. . . . „Umřel otec jeho a jakoby neumřel; nebo podobného sobě pozůstavil po sobě. Za života svého viděl jej a veselil se z něho; při smrti své není zarmoucen. . . (Sirach 30). I volenci říše německé jeho na císařský trůn povolali pro vznešenost jeho, pro jeho osvícenost a ušlechtilost, aby jsa rodem vznešený zářil i císařskou hodností; nebo kdož by o tom pochyboval, že bude kráčet v šlépějích otce svého, že bude tak moudrý a obezřetný ve všech pracích a náhlých případech jako otec jeho. Ačkoliv péče o říši sama o sobě již dosti obtížná, předce se císař náš zároveň i o království České co nejsvědomitěji staral, tak že jak říši Německé, tak království Českému stejnou péčí a starostlivostí věnoval; neumdleně přemáhal všechny obtíže, udržoval pokoj a vše dle přání našeho řídil, tak že svým povinnostem císařským zadost učinil, aniž by království Českému příčinu k steskům zavládl. Uznání největšího dostalo se mu tím, že rod jeho obrán byl i na dále k Římskému císařství. Mluv tedy ty prvé, smutný Říme, mluv ty zármutkem sklíčená Čechie, mluv i ty smutkem úzkostným sklíčená Italie a Alemanie, — nyní však novým králem obdařené a opět po pláči obveselené vlasti a rcete: „Obrátil jsi mé kvílení v radost, roztrhl smutek můj a opásal jsi mne veselím“ (Žalm 29.). A protož hledme i my učiniti konec hoři svému, aby se nezdálo, že je nám protivné to, co se ráčilo zalíbiti onomu všemocnému, jenž rozhoduje o každém živočichu, jenž buď dává život neb jej bere, jenž působí bolest neb ji hojí, jenž děsí, ale i chlácholí, smutek posílá i veselí, jemuž buď i čest a chvála na věky věkův.“

Tomáš Štítný ze Štítného.*)

Upříti se nedá, že měl Tomáš ze Štítného důkladnější a lepší vzdělání filosofické, než-li M. J. Hus. Štítný čerpal svoje vzdělání z pravé scholastiky, proto má zásady pravdivé, jasné a pevné. Jeho vědomosti jsou důkladné a rozsáhlé na poli tomto, takže viděti jest, jak duch pravdy jej ovládal, nikoliv vášeň, jak svými vědomostmi prospěti chtěl potomkům svým i lidu českému vůbec a prospěl by nemálo i veleduchům učeným naší doby, kdyby si vzali práci a ze spisů jeho vystihli pravý směr poznatků vědeckých na základě filosofie Tomy ze Štítného.*) V tom se M. J. Hus nijak měřiti nemůže s Tomášem ze Štítného; nebo jeho výchova filosofická, smí-li se takto mluvíti, byla pochybena právě tím, že v mladém věku do výstředních bludů Wykliffových zabředl tou měrou, že se z nich nikdy nevymanil. Aniž měl pokdy, aby se v důkladných spisech věhlasných scholastiků vědecky dále vzdělával a v nich badal. M. Jan Hus se vzdělával na profesuru. Dobře by byl tak učinil; neboť docendo discimus. Avšak M. J. Husovi nešlo

*) B. Balbín S. J. *Bohemica docta*. — Martin Hattalla nákladem České akademie r. 1897 vydal *Reči besední Štítného a Frant. Stejskal v Brně 1901.*, Durdík J., *Tom. ze Št.*, praotec filosofie české; *Rozpravy a přednášky Goll a Hostinský, Komenský XI. 1883 CC. 23.24 (Prasek) M. Jan Hus a Tomáš ze Štít.* — CCM. r. 1838, 41, 47, 78, 85. — Ign. Hanuš: *Rozbor filosofie Tom. ze Št.* — Vinohorský J. *Slovo o schol. zásadách Tom. ze Št. a jeho povaze.* Kr. Hrad. Progr 1856— Jan Kř. Votka S. J. *Úvod k Sv. Tom. Akv. o bytí a bytnosti.* Děd. sv. Prokopa. Viz *Bibl. hist. I. str. 570 n. Jireček Rukověť II. 366.* — Wenzig Jos. *Studien über Ritter Thomas von Štítný, ein Beitrag zur europ. Kulturgeschichte.* Leipzig 1856. 80 133.

*) „I proši sprostně (Tomaš ze Štítného) pro Bůh, aby knihy jeho ráčil (M. Vojtěch) opatřiti, nebť je tvému poddávám opravení. Bylo-li by co takového, jež by se nijakž nemohlo sjednati s svatým Písmem, aby ty z milostivé dobroty to opravil“. Jaké světlo vrhají slova tato na našeho Štítného! Věru čistý odlesk pravé učenosti! A dále píše: „A dopřej podobné, aby tvůj přirozený jazyk český tím tebe užil a měl tvů památku, donidž nejdál tyto knihy budu tráti.“ V jaké

o poznání pravdy; jemu se jednalo o to, čím by se blýskal před druhými. Proto také úžasná jest jeho nejistota u vědeckém poznání, jak přátelé i nepřející Husovi doznávají. Znalost pak ducha českého a jazyka jeho opět nedozírné výhody má v poměrech života Tomy ze Štítného vůči M. J. Husovi. Štítného učinily jeho bystrý duch a schopnosti, když si byl osvojil pomocí filosofie scholastické duchové vzdělání, že byl s to samostatně mysliti; byltě způsobilým, že se mohl vskutku na pole vydati, na němž jej pracovati vidíme. Prostonárodně, srozumitelně v mateřském jazyku podati svou učenost, svoje poznatky a to raziti si teprve cestu sám a sám, jest práce přetěžká, která vyžaduje schopností, trpělivosti a vytrvalosti a obezřetnosti, čehož marně u M. J. Husi hledáme. U Husa jsou poměry životní cele různé. Vyrostl ve školách latinských a z nich nevyšel. Jaké jsou jeho předběžné přípravy? Sotva přestal na lavici seděti, jal se přednášeti latinsky a česky bez původnosti a samostatnosti u vědomostech věci i jazyka. Nevčasná a přílišná horlivost jeho a neklidná povaha od počátku překážely mu a činily ho nezpůsobilým k obému. Kdežto Štítný, ve skromnosti křesťanské dokonalý, na venkově uprostřed českého lidu a pro český lid žil a pracoval; měly práce Husovy zcela jiný směr a účel.

Zasluhovaly by spisy Tomy ze Štítného, jehož nazývá Durdík praotcem filosofie české, aby více

uctivosti má mistra Vojtěcha! „A jáť mám za to, cožť mluví a píší o milém Bohu, nedělím se od úmysla svatých a křesťanských mistrův, neb jsem pilně za své mladosti rád četi o tom, a i jiným k tomu, ještoj mně mílo, ač nebyli i latiníci, příčinu dáti.“ — „Prosím, aby v tom, co je dobře povědino, obrance moji byli, pakli bych kde pochybil, aby mě v tom i mé knihy opravili milostivě, neb se vším, cožť jsem psal neb psáti budu, poddávám se kostelu (církvi sv.) k opravení a škole pražské.“ Jaký rozdíl mluvy mezi Tomášem ze Štítného a M. J. Husem o sv. církvi! — „To vyřknu ústy, co srdce o té drahé svátosti věří: pakli bych co nemůdře pověděl, vyznávámť to, žeť nemínímť nic držeti, než to, co drží obec křesťanská (katolická církev) a škola pražská (universita)“. Ruk. Mus. I. list 1. a 151.

jich bylo všímáno a dle nich se utvořila škola filosofie československé. Zajisté by lépe šla k duhu, než-li všecka ta otravná strava ze škol rationalistických a německých. R. 1852 jal se prof. filosofie Ig. J. Hanuš v Praze rozebíratí spisy Tómy ze Štítného „Reči besední“; než daleko nedospěl, aniž zjednal rukopisům žádoucího ohlasu. Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného dle rukopisu „Reči besedních“ jest název knihy jeho. Z jakých příčin neprospěl spisům Štítného? Kdo v pravé scholastické filosofii, v níž vzdělán byl duch Štítného, vzdělán není, snad ani potuchy nemá o ní, ale na základě hegelismu a herbartismu, a s hlediska idealistického pantheismu spisy Štítného nám tlumočí, takový nemůže arci oceniti zásluhy našeho Štítného, aniž vystihnouti poklady ve spisech jeho uložené. Kdo pak se stanoviska filosofie Herbartovy posuzuje a rozebírá filosofii Štítného, postřehne v ní všelicos, na př. „Veškerenstvo“ že jest „Bůh“ t. j. pantheismus, jako dr. Frant. Čupr, jenom nikoliv pravdu v nich uloženou! Jako kdo po svém rozumu si vykládají Písmo sv., neshodují se, byť i jen dvě hlav, tím méně celá obec aneb všichni přívrženci sekty; obdobně nevystihnou ani dva filosofové nauky Tómy ze Štítného, přistupují-li tak předpojatí ke studiu kněh jeho. Není divu, že každý takto něco jiného nalézá a jen v tom se shodují, že se jim nezamlouvá. Příčina pak není ve spisech, nýbrž v tom, že smýšlení jejich vypěstěno bylo na základě liché, převrácené rozumářské zahraniční filosofie německé, tak že mají za to, jakoby křesťanská věda středověká ani jména vědy nezasluhovala. „Scholastika“, čte se v Č.Č.M. (roč. XXI. str. 249 „Tómy ze Štítného význam ve filosofii.“ 1852) „zanikla, rozchutnávajíc se v holém slovíčkování a v ošklivost vešla, ano i v podezření, že by byla pouhá všeho obsahu vyzutá pleticha.“ Ovšem nezanikla ani podnes a nezanične. Než kdo takto píše, jak může rozuměti Štítnému zúplna scholasticky vzdělanému!

Proto Tomáš rytíř ze Štítného zasluhuje velikého nejen povšimnutí, nýbrž studia. Ale na studie

jeho spisů nesmí se vydati žádný Kantovec, ani Hegetovec, ani Herbartovec. Kdo loktem Descartovým neb loktem žida Spinozy neb kteréhokoliv moderního neb novověkého filosofa empiristy by měřil nauku Štítného a o scholastické filosofii dostatečné znalosti by neměl, leda že potupně o ní v dějinách filosofie mluvíti slyšel: tenť zajisté se nemůže odvážiti na rukopisy Štítného. Učinili pokusy dr. Čupr a prof. Hanuš Ign., ale jaksi pohořeli oba*). Avšak měla by se na př. Česká akademie císaře Františka Josefa pro Vědy, Slovesnost a Umění v Praze postarati o to, aby muž ve filosofii scholastické důkladně uvědomělý obral si rukopisy Tómy ze Štítného za předmět svých studií a podal rozbor filosofie jeho; nedozírné — trvám by mohly býti úspěchy, co do pravého vzdělání filosofického naší době tolik potřebného, úspěchy co do názvosloví filosofického, úspěchy co do studia filologického, takže by národ Český s chloubou mohl poukázati na filosofii na luhách vlasti své za doby Karla IV. vzrostlou a to nikoliv na nějakou lichou otravnou, nýbrž pravou a zdravou. Zajisté by se proslavil takovou prací, kdo

*) „Poslední dobou“, píše Jos. Vr. z Prahy 23. II. 1912, „pěstuje se velmi pilně studium pramenův Štítného, z čehož vychází stále víc na jevo, že Štítný namnoze jen překládal. Tak na př. prof. na Žižkově dr. F. Ryšánek napsal v Listech filolog. 1899: „Štítného překlady z Richarda a S. Victore.“ Týž je pilný badatel o Štítném a vydá co nejdříve v Akademii nevydaný dosud sborník Štítnenský, tak sv. Vávruv (podle písaře jeho Vávry z Jivjan). Rovněž chystá pro Akademii spis, ve kterém podrobně v jednotlivostech dokáže juxtaposicí latinských předloh a textu Štítného „Reči besedních, že prý až na obratné přechody a formu dialogickou vše je vzato ze známých spisů středověkých.“ Než tím spisy Štítného nijak nepozbývají na ceně ani co do obsahu, ani co do formy, lze spíše říci, že v ceně stoupají a zasluhují tím většího povšimnutí. — O krásných kázáních nedělních a svátečních je podrobná studie prof. J. Straky v Listech filolog. 1908 a 1909. — O pramenech Štítného jest pěkně pojednáno také v bohosl. Museum 1907 od theologa Ertla. — Je pravda, že si Štítného dosud všímali více laikové pro vědy světské, než kněží pro jeho theologii a filosofii!“

by ji na se vzal a zásluh převelikých o národ Český před Bohem i Slovany vůbec by získal. Jan Křt. Votka T. J. (l. c. LXIV n.) praví, že „spisy slavného Tomáše ze Štítného nám Čechům makavým takorča jsou důkazem a příkladem, jak dobře, ano výborně, sloučiti lze prostonárodní jazyk český s aristotelsko-scholastickou filosofií středověkou a jak výbornou prósou ryze českou i o těžkých a hlubokých otázkách psáti dovede učenec, který jednak do pravého ducha a směru dotčené filosofie, jednak také do pravého ducha a rázu jazyka českého vniknouti a si jej osvojití uměl. — Tu není slepé nápodobování nauky Aristotelovy a Platonovy; neboť scholastika očistila filosofii jejich nejen ode všech bludů a omylů, ale vytríbila nezvratné zásady téže nauky a zbudovala na ní novou pokročilejší nauku filosofickou, kteráž lichost novověkých soustav filosofických jasně doličuje, a jejíž zásady zároveň i k novému a době naší přezádoucímu pokroku vydatně prospěti mohou, aby se příslušného souhlasu mezi vědami přírodními a mezi filosofií dostalo. O tom nepochybují četní učenci, kteří nejnovější vývoj věd přírodních a také filosofii scholastickou znají.“

Náš Štítný nebyl ani nominalistou, ani výstředním realistou, jako byl po Wykliffovi M. J. Hus, nýbrž přináležel k realistům střízlivým, kteří jedině dle Aristotela a sv. Tomáše Akv. se pravou cestou brali a jichž nauka podnes jest nejlepší a osvědčená proti všem novověkým soustavám.

Říci, že ve scholastice autorita panovala a uvázanost myšlenková a že byla spíše bohovědou, než filosofií, vyžaduje trojnásobné odvety. Mysleti o scholastice, že jen autorita ovládala scholastiky a že snad veškerá filosofie aristotelsko-scholastická jest věc paměti, jest lichá pomluva. Kde se více myslilo a více brousil rozum, než-li ve škole této? Ovšem, bez autority se neobejde ani největší učenec, ani dítě, které mysliti začíná: ale učenec rozumně na myslí uvažuje, co a na jakém základě mu autoritativně věda přednáší, a ne pro autoritu, ale pro své poznání má za pravdu co mu autorita před-

nesla. Náš Štítný „rád z mladosti své mistry slýchal,“ jak sám píše a „v učení ztrávil jsem prvá léta své mladosti“ a co byl si tehdy poznamenal, z toho těžil po třicet let až do své smrti (nar. asi 1330 — asi 1401 zemřel). Kdo by řekl, že neztrávil duch jeho, co byla mu kdysi autorita předkládala? A byla to autorita neomylná církve sv. a byla to autorita obecného učení, universitní totiž, kterým se poddával. Zdaž mu to bylo na škodu? Kéž by tak byl činival M. J. Hus! Podobně třeba odpověděti ve příčině vázanosti myšlenek. Zajisté je uvolněnost rozumu, jak si ji mnozí představují, jen na záhubu člověčenstva. Předmět rozumu jest pravda, věčnost, které hledá lidský duch badáním a důsledným zkoumáním vystihnouti. Zákony má mysl naše, dle nichž se jí řídití jest. Svoboda se vztahuje na vůli a ne na rozum, který závislý jest na pravdě, která si zůstává věrnou. Pravdať, scholastická filosofie byla spojená namnoze s bohovědou, protože studie její připravovala. Pěstuje-li filosofie vědecké poznání věci z nejvyšších příčin, zdaž není právě nejvyšší příčinou všehomíra buď si jako příčina tvůrčí, nebo jako účelná všeho života, Bůh sám? Poznání však toto získáno jest světlem rozumu. A proto jest to filosofie *κατ' ἐξοχήν*. —

Co nás mile jímá, ba odívem naplňuje, jest praktické využitkování vzdělání filosofického ku zdokonalení života křesťanského a společenského. Komu filosofuje Štítný? V předmluvě praví: „Vymyslil jsem knihy tyto, jakoby děti tázaly se otce a otec jim odpovídal.“ „Aby mohly děti krátiti chvíli, čtúc v nich, a zvláště ve svátky doma ve vsi, kde ani kázání nebývá, ani nešpora“ — a pak „i jiným po sobě“; z té příčiny dal se do spisování a skládání. Štítný si byl vědom, že u vzdělání vědeckém na předním místě ve filosofickém badání pomocí rozumu z příčin nejobecnějších a nejvyšších se nejedná o subjektivní názory a soustavy, nýbrž o poznání objektivní pravdy. Příčina pak tato je v Bohu samém: proto zavíratí rozumu dveře, aby k ní nemohl, jest násili činiti duchu lidskému. Bůh jest příčina prvá

a hlavní všehomíra, Tvůrce a Původce všeho, čímž se teprve přičinám druhotným, které ve tvorech jsou, rozumí. Žádná tudíž pravá filosofie nemůže se odchýliti od příčinnosti nejvyšší. Mimo to si by Štítný vědom, že filosof si nepřinesl pravdu na svět, ale hledá ji, vzdělává se, aby si ji osvojil. Má sice mohutnosti poznávací ve svých smyslech, v rozumu, v autoritě: a všechny tři mu dopomáhají k tomu, aby se dopracoval pravdy. Ovšem, dokud je poznatek věci jen smyslový, není ani rozumový, tím méně vědecký a filosofický. Z té příčiny empirism zůstává přede dveřmi vědy státi. — Než i světlo rozumu je chabé a kusé. Jaké tudíž dobrodiní, že nám světla přibývá autoritou, přede vším autoritou neomylné pravdy, které se nám dostává zjevením pravdy Boží. Odchýliti se tudíž od autority této, uzavíratí se rozumem světlu pravdy Boží, byl by hrozný hřích nevděku. Autorita pak jest hlídka Bohem ustanovené zálohy, v níž pravda Boží složena jest, což jest víra sv. objektivně vzatá. Beřeme-li útočiště k moudrosti člověka, který se klamati může, jak moudře jedná každý, kdo bere útočiště k moudrosti neklamné, Bohem nám sdělené. Zdaž tím rozum pozbývá své mohutnosti, světla vlastního ducha anebo spíše světlo ducha jeho do nedozírna vzrůstá, čím silnější jest jeho víra? Proto Štítný zásady se držel: *Crede ut intelligas*, t. j. věř, abys porozuměl. Prohlédej k světlu neklamnému, pravdou jdi na světlo a porozumíš pravdě. Z té příčiny svědomitě až téměř úzkostlivě Štítný se má na pozoru, aby nezbloudil a neodchýlil se od pravdy a neupadl v nižádný blud nebo kacířství. A Štítný není toliko úmyslem svým čist před církví všelikého bludu, nýbrž píše a filosofuje v souhlase s naukou církevní. Tak vyznává o sobě: „Bylo-li by mi ukázáno, že bych kde pochybil, dal bych se rád navěsti pravdě; protož vždy řku ku opravení kostelnímu (církevnímu): *poddávám se.*“ To je důkazem, že Štítný vědom si byl, jakého dosahu má víra neklamná a jakého dosahu rozum klamný. Kéž by se byl zásady této držel M. J. Hus a nebýval převrá-

ceného smyslu, v němž svůj rozum za neklamný měl, nauku pak neomylné církve za klamnou! Roku 1400 jsa již téměř nad hrobem, v polovici rukopisu „Řeči besední“ v kap. 137 píše: „Co potvrzuje víry naší?“ „A to je veliké potvrzení víry naší: aj, tisíc let a čtvrté sto se koná tímto letem, jakž se narodil Spasitel.“ „Rozumné uvědomění spojití s věrou křesťanskou“, jaký to překrásný účel a úkol spisů Štítného! A jaké svědectví dává sobě i vzdělanému světu spisovatel XIX. věku, an dí: „Víra v ochablosti kleslá již již žezlo panování nad vzdělanými odevdává vědám!(?) Neodevdává zajisté, ale tak zv. vzdělaný svět sám odvrací se od světla do šera osvěty moderní. Metafysické vzdělání uschopňuje Štítného, že se odvážití smí i k nejtěžším otázkám filosofickým. A jak solidně si tu vede a jak skromně. Spisy „Rozmluvy náboženské“ zahrnují ukázkou tuto. Štítný se dává do diskuse, jak se liší pravá bytnost (essentia ab esse str. 644 a 654) od bytství a bytí a od stávajícnosti (existentia str. 642). A zde věta dokládá: (str. 643) „A tak Bůh jest pravý počátek všeho. . . z něhož vše, skrzeňž vše, w němž vše; z něhož vše, ne jako ze semene, ale jako ze stvořitele“ — (non causa formalis, sed causa efficiens, creans). Jak nicotně a nerozumně k této sv. pravdě se přibližuje dr. Čupr vykládaje, jak prý jen k učení tomuto bystří (!) duchové přilnuli, povstal ihned Des-Cartesův dualismus a Spinozův pantheismus. A za to takovou slávu (prý) si získal u potomstva Des Cartes, že Hegel a jeho stoupenci okolo něho . . .“

Jaký tu rozdíl mezi nimi všemi a naším Štítným, jenž končí kapitolu svou: „Odstupte od nás, bychom to směli pomyslití, jakž sú v tom byli kacieři jedni oklamáni, by z sebe, totiž se své neporušené a neproměnné podstaty, učinil Buoh které věci; ježto, ač by i dobré byly, avšak porušené a proměnné:“

Politování hoden jest, kdo zmotá scholastiku a zaobalí Štítného do Des-Cartesa, Spinozy, Hegla neb Herbarta a jiných novověkých nevěreckých,

rozumářských, materialistických a pantheistických filosofů vesměs!

Velkou chválou Tomáše ze Štítného obsypala literatura česká za let čtyřicátých věku XIX., když se byly objevily rukopisy jeho. Věru porovnati ji lze s radostí a chválou tehdejší nad rukopisy Králodv. a Zelenohor., když objeveny byly. Překvapení bylo tehdy veliké. Štítný pro svou původnost jazykovou (byltě prvý, který se odvážil moudrost z vysokých škol do jazyka českého odíti) nazývá se tu prvým jazykovým klasikem. Píšeť v pěkných formách rozmluvy své a svých sbornících obratně. Sloh jeho libuje si v složité, ale jasné periodě, zdobený je řečnickým uměním, jazyková čistota vzorná. Štítný sám praví, že jednak své spisy „z své hlavy skládá“ tudíž za původní má, jednak opět, že hotové našel. Než i překlady jeho jsou volné tak, že si samostatně vybírá, co se mu zdá vhodným a příkládá svoje myšlenky. Ovšem jeho vlastní spisy co do obsahu nejsou také zúplna původní. Netají se, že co byl od mistrů na universitě slyšel nebo v kázáních četl, si zapamatoval a sebral; z té příčiny snad postrádá se jaksi originality. Jeho skromnost přiznává, že ve všem se poddává bezpodmínečně autoritě církevní ba i universitní, zejména kde filosofickému vědění a badání se věnuje. Štítný jest čistý obraz vzdělanosti středověké vůbec a vzdělanosti scholastické filosofie zvlášť a to vzdělanosti našich předků Čechů z oné doby, v kterých národ nebyl se ještě rozpadl ve svazku svém s církví, z doby zlaté, kdy otec vlasti císař Karel IV. žil, však i po smrti jeho plných deset let a více bylo Čechám dobře, dokud se zachovaly poměry a tradice let minulých a u vlády seděli na hradě pražském ne milci Václavovi, nýbrž mužové rozsávní, katoličti, jaké míval kol sebe Karel IV. Dobře tu poznamenává Ign. Hanuš, že Štítný spisy svými je tím chuťnějším a zajímavějším, čím více do očí bije mírnost jeho a střízlivost, která je pravý opak pozdější rozbouřené doby, neblahých pří a záhubných válek. Hle, staročeská filosofie v době křesťanství,

kteřá hlásá, že Bůh jest zřídlo pravdy přirozené i nadpřirozené! Ovšem, komu se nezamlouvá živý Bůh osobní se svou všemohoucností a neskončenou moudrostí, jenž jako svrchovaná příčina tvůrčí ne veškerenstvem jest, ale veškeren svět tvoří, ovládá, a spravuje; kdo se vyhýbá autoritě věčnou pravdou stanovené v církvi svaté, maje za to, že pod důstojností rozumu jest, aby ji uznal a se jí podrobil; naopak, že největší vymožeností XIX. věku jest uvolněnost rozumu: takový mívá ovšem rozum i nerozum svůj za neomylný, za to rozum božský za zbytečný. Pak arci dle toho dopadá jeho badání a zkoumání. Zato Štítný uznával, ba vyhledával příležitost, aby se pojistil pro pravdu, a dobře činil. V jeho badání jeví se čistý, byť i někdy slovně věrný odlesk scholastické filosofie: proto každé slovo české, nemělo-li býti ve spisech jeho dle nominalistů *flatus venti* — nahodilé, nýbrž mělo-li podati pojem věčný dle filosofie scholastiky mírných realistů, vyžadovalo úvahy klidné, aby uzrálo.

Doba tehdejší nad míru toho vyžadovala. Štítný počal psáti asi rokem 1370. Už to byl odvážný krok, že psal jako laik, nejsa ani mistrem, ani knězem, o náboženských věcech. Dle stavu svého patřil arci ku vzdělancům a zajisté uvědomělým, kteří si byli jisti v tom, co píší a jaký by křesťan býti měl. Tomáš ze Štítného nedospěl gradu universitního; což však znamená asi tolik, že se mu nejednalo o nějakou profesuru, nýbrž o vzdělání soukromé v pravdě. A takových i zešedivělých posluchačů bývalo za středověku na sta na vysokých školách. — Tomáš ze Štítného byl k tomu povolán, aby po rodičích převzal živnost. Záliba ať v četbě, ať ve slově živém, ať ve chrámu Páně, ať s katedry přednášeném, provázela ho po veškeren život. Ký div, stalof se mu vše to pramenem jeho vědění až do sklonku života, které doplňovala jeho zkušenost. Do Prahy i ze Štítného, osady u Jindřichova Hradce, si rád zajížděl, zejména dokud v Praze byl kazatelem Milič

z Kroměříže;*) byl pak mu přítelem vzácným, jeho duchovním synem sebe nazýváje, ba z podnětu jeho dal se na spisování, kteréž mu pak po 30 let trvalo. M. Vojtěch Raňkův z Ježova, jemuž od r. 1374 spisy své svěřoval, by je prohlédl, — kde nalézá se jeho podpis: T. z Sstytneho — byl mu rovněž vzácným příznivcem. „A když sem tak psal o rozličných stavích v svaté církvi i o mnohých potřebných věcech rozuměti, po nichž by táhli úmysl a své činy k vůli boží! — A v sobě čiji nějaký účinek toho, že sem tak četl rád v knihách, neb jsem z těch jeden, ač i nestatečný, jimž jest k něčemu hodno čísti v takových knihách, ježto rozumu osvěcují.“ (Mus. ruk. list 1.)

Za druhé byl Tomáš ze Štítného prvý, jenž vystoupil s českým písemnictvím. To byla tehdy novina překvapující až příliš. Z té příčiny upadl v nemilost u mnohých mistrů, jimž to nebylo vhod. Až dosud se byly pěstovaly vědomosti latinou. Práví, že „zná vůli svou, již by rád myslil a mluvil a psal jiným k témuž, jakož má v tom utěšení a k oddechnutí od rozbroje, hluku a běhudlné mysli.“

Než Štítný se mistrův nebál, byltě ctěn a vážen u mnohých a znám, takže přepisovatelé jeho knih nejednou psali: „Slovutný muž“ „sl. panoše Tóma“ na př. v Budyšínském rukopise dí se: „Byl za času krále Václava III. (?) panoše jeden slovutný Tóma ze Štítného, literat dobrý a veda život bohomyslný ...“ — V rukopise mus. dí přepisovatel: „A když se mnohým líbily ty mé knihy, zřídil jsem zvláště tři svazky znamenité“.

Za třetí Štítný se snažil co nejjasněji pravdu podati, boje se, že by mohl upadnouti v blud a jiné v blud uvést. Z té příčiny píše: „A tak ufaje (doufaje), že z milosti, ne v hrdosti, ne z všetečstva budete čísti v těchto knihách — vždyckyť míním, komuž už kdy k rukouma přijdú — k tomu vás nejprve napomínám, aby od Pána Boha žádali po-

*) o němž zaznamenal: „O, s jakou vroucností kázal šlechtný Milič u sv. Jiljí v Praze! tu plápolal silný duch z něho v Boží milosti, a mnoho vydával ohnivých slov!“

moci, by tomu bez bludu mohli rozuměti, co o jeho slyšíte velebnosti anebo co se dále z toho, co slyšíte. domyslíte.“ A opět: „Se vším, cožť jsem psal neb psáti budu, poddávám se kostelu (církvi) k opravení a škole Pražské.“ Tak M. J. Hus nepsal. Kéž by si byl vzal příklad ze spisů Štítného, jehož zajisté také znal!

Sbírka pak spisů obecnstvu pořizená dělí se ve dvě části, práce totiž původní a překlady s dodatkem původních. „Rozmluvy nábožné“, které sám Štítný „Besední řeči“ jmenuje, jsou dílem nejvíce filosofickým, pak „Knihy křesťanského učení“, a ještě „čtvero kněh“. „Tak mám za to, že by měla ode mne dobrých 6 svazkův knih i s tímto prvním“ (předmlouvou) napsal o své dceři.*)

Palacký v dějinách národa českého (díl III. v Praze 1894 str. 30.) píše o něm: „zběhlý ve všech naukách, které věku jeho příručný byly, měl spolu zvláštní dar, vykládati je lidu slohem jadrným, jasným a příjemným. Ve všech jeho spisech hojných a obširných převládá duch a směr náboženský... to však nepřekáželo, zabírat i do rozjímání o věcech učených, zvláště z oboru filosofie prstonárodní; aniž se dal Štítný odstrašiti častým reptáním a nevražením učenců školních, domnívavších se, že by věci učené nenáležely před soud obecného lidu. Podivuhodným mistrovstvím užívaje veškerého bohatství jazyka českého, uzpůsobil jej i k sebe důmyslnějším rozpravám; a národ český, čítávaje se zalíbením i prospěchem spisy jeho, přivykal jimi pojímat i také delší pásma myšlenek odtažných.“

Rukopisů vlastní rukou Štítného psaných, nestává, za to přepisů, z nichž patero pořizeno ve XIV. století, kdy byl ještě autor sám na živě, ostatní jsou z doby od polovice XV. věku, — souhrnem jest jich třináctero; nejstarší pak od r. 1376 pergaménový v cis. knihovně pražské a nejznamenitější

*) Tom. ze Štítného knížky šestery o obecných věcech křesťanských vyd. K. Erbena v Praze 1852 str. XVI n.)

budyšínský (asi r. 1400). Jest to pergamenová část besedních řečí, druhá papírová o něco pozdější. Mimo to rukopis opatovický a jindřichohradecký z r. 1463 (inscriptus catalogo Novodomensis Societatis Jesu anno 1603), přechovávají se v Museum pražském.

Co se literárního přehledu spisů Štítného, jeho života a poměrů, v nichž žil, dotýče, má pěkný článek prof. V. Lacina v Ott. N. Sl., kde praví: Souborného většího spisu o Štítném bohužel nestává. Ve vydávání spisů Štítného zbývá posud mnoho učiniti, skoro všecko! Ale přece filosofie křesťanská mezi národy slovanskými a snad vůbec za středověku po světě křesťanském nikdež se v tak jemném roaše a v tak národním duchu nebyla vyjevila, jako ji před očima máme ve spisech našeho vladyky Tomy Štítného ze Štítného. A hřivna tak skvostná zůstává namnoze nepovšimnuta! Škoda, přeškoda, žádný ji nezdvihne a neocení?!

Kdy zakončil šlechtný vladyka Tóma Štítný požehnaný věk křesťanského života svého, aby vzal zaslouženou odplatu u Boha, jehož tolik proslavil a miloval, najisto postaveno není, zda-li r. 1401 v Praze aneb ještě později ve Štítném v Pánu zesnul. Dočkal-li se až 80. roku věku svého, mohl býti svědkem i bouřlivých dob v Praze na počátku XV. století. Avšak staříčkový kmet byl by asi vzdychal jen z hloubi duše nad těmi překotnými skoky, jimiž se bralo hnutí náboženské v Čechách. Ani se nedá nic určitěho říci o tom, jakých známostí měl o spisech filosofických M. Johna Wykliffa, které na vysokých školách v Praze tehdy výstředním realismem svým mnohým hlavy pomátly. M. Jan Huš tehdy ještě mnohc hluku nenadělal. Znal ho neznal, nikde o něm zmínky.*) Toliko se ví, co napsal o sobě: „Aj,

*) Dodatkem budiž dovoleno upozorniti na spisek J. V i - n o h o r s k é h o, prof. Královéhradeckého, jenž velmi střízlivě napsal: „Slovo o scholastických zásadách Tom. ze Štítného a jeho povaze.“ (progr. 1856) a „Stanovisko Tom. ze Št. mudrce.“ Král. Hradec 1867; R e č i b e s e d n í T o m á š e z e Š t í t n é h o v n o v o č e s k é m z n ě n í z r u k o p i s u B u d y š í n s k é h o

již mi jde leto sedmdesáté, avšak ještě jsou mnú někteří mistři pohnuli.“ Jédnalo se již tehdy o nej-
světější Svátosti oltární a bludné nauce Wykliffové
a řešen spor o tom, zda-li, jak učil Wykliff, po kon-
sekraci ještě chléb a víno zůstává s tělem a krví

v 500. ročníci úmrtí T. ze St. r. 1901 v Brně. Památce otce
vzorného, šlechtného učitele dítek i lidu českého, hlubokého
myslitele a prvního národně-vědeckého spisovatele českého
věnuje Frant. Stejskal. V zajímavém úvodu (str. 15—
17) přináší stať ze článku ředitele Praska, který uve-
řejnil v časopisu: Komenský r. XI. (1883.) čč. 23,24. nade-
psanou „Tomáš Štítný a mistr Jan Hus“, v níž se oba tito
mužove porovnávají. Pro zajímavost podává se jeho otisk:
Tomáš působil v české veřejnosti většinou jen slovem psaným,
kníhami svými: Hus zase více slovem živým, kázáním. —
Štítný prorazil prvý onu zeď, která dělila jazyk latinský a
národní, jelikož před ním, vyjímaje překlad Písma sv., žád-
ného spisu náboženského nestávalo, M. Hus o 30 let později
mohl snáze užívati jazyka českého, maje příklad tak krásný
před sebou. Jisto jest, že spisy Štítného nemohly Husovi býti
neznámy, ač nikde o tom se nezmiňuje ani slovem. — Štítný
v knihách svých dotýkal se otázek nejdůležitějších, nejhlub-
ších, a proto české spisy Husovy srozumitelnějšími byly čte-
nářstvu obecnému, než hlubokostí myšlenek mnohdy překy-
pující knížky Štítného, a tím nad Jana Husa vynikající.
Hus totiž psal spisy vědecké pouze latinsky, česky většinou
jen spisy mravoučné a polemické proti katolické církvi. Štítný
kráčel v šlépějích Miliče z Kroměříže a M. Vojtěcha Raňkova
z Ježova a osvědčil svou filosofickou povahu, jakož i znalost
nejrozmanitějších poměrů společenských, veřejných i soukro-
mých, zůstal vážným a nedal se unésti citem obrazivosti nad
meze soudného rozmyslu, kdežto i Milič i Hus často ve své
horlivosti se přenáhliili, haníce vše napořád. — Štítný přál si
také opravy v životě církevním, jak ostatně sami arcibisku-
pové pražští již dříve a současně rozkazovali pro arcidiecepsi
svou, ale neupřílišňoval v líčení zlého — Štítný působil jako
vychovatel katolický a mnohdy na výši řečnickou se povznesl.
Jako Matěj z Janova budil i Štítný ducha badavého, nabádal
jako Milič k životu ctnostnému způsobem obecně srozumitel-
ným a dojemným. Čeho universita poskytovala studujícím,
toho chtěl Štítný poskytnouti, pokud možno bylo, všemu
lidu českému: Naproti tomu M. Jan Hus zapáchá mnohdy
příliš školou, latinsky psal učencům, v mnohých spisech svých
polemisuje, napadá katolické duchovenstvo a hierarchii, a vy-
vrací důvody katolické nauky; a tu dopouští se mnoho vad
logických a sofistických, nesprávně smyšlených, které ovšem
více dráždily lid než přesvědčovaly; mnohé věci jsou s patra
smyšleny, improvisovány, jak mysl rozhorlená a popuzená ká-
zala, kdežto u Tomáše ze Štítného pravý klid a rozvahu filo-

Kristovou či pod způsoby chleba a vína jest toliko Tělo a Krev Páně.*) Však Štítný ví sobě rady ihned, an praví: „Já se podrobuji sv. církvi, jak ona věří.“ V posledním pak díle, které psal r. 1400, zamítl blužné učení se vši určitostí, zastáváje věrouku sv. církve katolické, že podstata chleba a vína zmizí po posvěcení. (Tomek Děj. Prahy III. 444.)

M. Stanislav ze Znojma.

Za to byl M. Stanislav ze Znojma na vysokých školách pražských, jeden z nejhrolivějších zastánců tohoto bludu a kačírství Wykliffova o nejsvět. Svátosti. Jak M. Stanislav ze Znojma hájil pro aris et focis nauku Wykliffovu, patrně jest z jeho spisu „Universalialia realia“ (Rukopis bibl.

sofickou neustále jest pozorovati. I na půdě vzdělavatelské Hus zůstává kazatelem a bojovníkem, polemikem; u Štítného však nalézáme myšlenky jadrnější a plnější, více přesvědčující, lásku k jazyku českému, ráznost i rozkošný humor, vůbec vrcholící vývoj spisovného jazyka staročeského, kdežto Janem Husem počíná doba střední. — M. Jan Hus za prvního a posledního zároveň soudce v otázkách sv. víry pokládá svůj rozum ve vykládání Písma, kdežto Tomáš ze Štítného neustále opakuje a dovolává se, že nechce dělit se a lišiti od učení církve katolické, jež vedena a řízena jest Duchem svatým a v učení svém o víře a mravech pravých přispěním Ducha sv. že neomylnou jest. Proto M. Jan Hus vyloučen byl z církve katolické a Tomáš ze Štítného zůstane vždy příkladem vzorným každého, jenž pro dobro horle sloužiti chce a má Bohu svému. — V knize Písemnictví české slovem i obrazem vyd. V. Flajšhansem čte se (na str. 135) o Štítného řečech besedních, že provedení jejich jest rovněž tak dokonalé, jako výběr důvodů a tvrzení filosofických, jež Štítný vesměs bere z filosofie scholastické a to ze směru realistického.“ Ovšem není to výstřední realismus Wykliffův a Husův, nýbrž aristotelsko-scholastický, mírný. Na to podává několik slov jako výměry(?) o filosofii scholastické o níž praví, že „jí nešlo o to co je pravda (?), nýbrž o to, jak možno pravdy dané pochopiti a dokázati. Víra je věc hlavní, důkaz(?) a pochopení věci vedlejší“ — o realistech (výstředních) pak dí, že „sluli ve středověku zastanci učení takového filosofického, kteří učili, že pojmy obecné vskutku jsou a trvají věčně, hmotně. Štítný je realistou (střízlivým), ačkoliv jinak hádkám o tyto pojmy obecné mnohou důležitosti nepřikládá.“

*) Dr. Jan Sedlák, studie a texty k náboženským dějinám českého viklefství, zejména str. 36. —

univ. Praž. VIII. E. 11.), který obsahuje obranu hlavních zásad realismu výstředního proti nominalismu. S jakým zápalem to činí, lze poznati ze slov: „Pročež přistupme k trůnu milosti s důvěrou myslí své, tu i onde prosíce, hledající a tlukouce, jsou-li čili nejsou v myšlení božském obecné formy ideální věcí“. Arci, kdyby jen se sv. Augustinem „mundus architypus“ byl hájil a mírného realismu se držel, byl by býval na dobré cestě; než Stanislav byl stoupenecm Wykliffovým, od r. 1391 přednášeje filosofii na vysokém učení pražském, k jehož posluchačům náležel Jan Michalův (Hus); onť také nadchnul Husa pro M. Johna Wykliffa. Tomek (Děj. univers. Prah. str. 97.) sám přiznává, že jeho realismus byl podezřelý proto, že se klonil k pantheismu a byl netoliko podezřelý, ale nesprávný a na poli bohovědném vedl až k heresím. Z té příčiny byl také knížecí arcibiskupskou konsistoří nejen podezříván, nýbrž i vyzván, by se obhájil. Až do r. 1403 byly dle vlastního svědectví Husova ponejvíce známy Wykliffovy spisy jen filosofické. Než tehdy právě se stalo, že se viděla správa arcibiskupství Pražského nucena učiniti rozhodně přítrž šíření zásad Wykliffských na vysokých školách. Stálé hádky a spory mistrů v nauce Wykliffově byly toho příčinou. Jeden z mistrů svobodných umění i theologie (v Praze od r. 1385) rodilý Slezan Jan Hübner byl zván, aby prohlédl bedlivě spisy Wykliffovy. Známo již bylo, že r. 1382 na synodě Londýnské 10 nauk Wykliffových, jako kacířských a 14 nauk jako bludných a pohoršlivých bylo odsouzeno. Mimo tyto vytáhl ze spisů jeho ještě 21 natuku závadnou; to vše předložil kapitole Pražské na uváženou. Správce tudíž arcidiecese, která tehdy osiřelá arcibiskupa neměla, byl Jan Kbel s kanovníkem Václavem Nosem z Olomouce, arcijahnem Bechyňským; i odevzdali články závadné všechny rektorovi vysokých škol. Tehdáž byl jím Walther Harraser, národu bavorského, před ním byl právě M. J. Hus. I svolal na den 22. května 1403 mistry, aby podali svůj úsudek.

Rokování bylo velice živé a veliká rozdílnost smýšlení. Jedni měli za to, že se spisům Wykliffovým křivda činí, protože vytaženým článkům se podkládá smysl prý jiný, než-li vyžaduje jejich souvislost. V podrážděnosti své vytkl M. Mikuláš z Litomyšle M. Hübnerovi do očí: „Ty's křivě a nespravedlivě i lživě vytáhl články z knih, ježto tak nestojí (ač to pravda bylo); a M. Jan Hus doložil, takoví knihokazi že by hodnější byli upálení, než kazič: šafránu Nerlín a Vlaška, kteří před tím nedávno v Praze upálení byli. M. Štěpán z Pálče, tehdy ještě Husův přítel, hodil na stůl knihu Wykliffovu, dodav k mistrům: Ať vstane, kdo chce a mluví proti jednomu slovu z té knihy; já chci brániti.“ (?) M. Stanislav ze Znojma jal se odůvodňovati všech 45 článků, tvrdě, že z nich ani jeden není kacířský neb bludný.(?) Ký div, že někteří starší mistři se nad tím pohoršili a ze shromáždění odešli. Než většina shromážděných prokázala se povolnou k žádosti kapitoly. Rektor tudíž, sebrav hlasy přítomných, prohlásil uzavření, aby článků předložených nikdo neučil, nehlásal a netvrdil ani veřejně ani soukromí (Tomek, Děj. Prahy III. 445). Kdo měl pravdu, zda-li M. Hübner nebo odpůrcové jeho, brzy se okázalo. A pozoruje-li se nyní, jak ve spisech Wykliffových ne ten který článek, neb ta která věta, ale na sta článků a vět bludných obsaženo jest na základě bludné jeho filosofie, vtírá se sama sebou otázka: cože učení pražské nerozeznávalo pravdu od bludu a patrné herese?! Podle všeho měl právě M. Stanislav ze Znojma jako profesor filosofie na základě výstředního realismu a jako vášnivý Wykliffista veliký podíl na smýšlení filosofickém mladých mistrů a bakalářů, které byl odchovával. A k nim patřil i M. J. Hus. Věru, zde neběželo toliko o dobrou pověst, aby Čechy nebyly nařknuty z kacířství u Apoštolské Stolicе, nýbrž o zhoubné bludy, kteréž před Bohem byly rouháním a lroznými nepravostmi. Stanislav i Páleč ovšem později obrátili, když viděli, že je zle: a nikoliv z nějakého strachu nebo z ohledů lidských, jak jim

počom Hus vytýkal, nýbrž z přesvědčení, vidouce, že byli naukou svojí na cestách osudných a bludných.

Učení Wykliffovo o nejsvět. Svátosti mělo základ v bludných zásadách realistické jeho filosofie; proto se objevilo býti rouhavé a bludné. Wykliff učil, že ve Velebné Svátosti jsou nejen způsoby chleba a vína, ale i podstaty chleba a vína, a ve chlebě a víně že jest tělo a krev Páně. Dokazuje nejen lichými důkazy, nýbrž u vášni své proti katolické církvi nadávkami a rouhavým zlehčováním, spílaje katolíkům, že jsou prý modláři(!) a klanějí se prý modle(!). Wykliff učí také, že chléb a víno pouze znamenají tělo a krev Páně intelligendo figurative“. (Trial.IV. 7.) Ani nesestupuje Ježíš Kristus do hostie, nýbrž zůstává v nebi svém a v hostii je toliko prý byt duchovní. . . Vždyť tělo Kristovo jest prý všade na každém místě podle člověčenství (Trial. IV. 8). Samá to rouhání se proti nejsvětější pravdě sv. víry, která nás učí, že Ježíš Kristus jest vskutku a podstatně přítomen ve Velebné Svátosti. O traktátu M. Stanislava ze Znojma, vztahujícím se na nejsvětější Svátost oltářní, spravuje nás Tomek (Děj. Prahy III. 459.) — Není divno, že, když knihy Wykliffovy dále ještě nalézaly ohlasu a přízně a čím dále, tím nebezpečnějšími se býti prokazovaly, konečně někteří preláti od sv. Víta se obrátili k Apoštolské Stolicí udavše, že se v Čechách rozšiřuje kacířství Wykliffovo. Král Václav velice se bál; aby Čechy nebyly nařknuty kacířstvím. Čekaltě na vhodnou chvíli, by se mohl dáti v Římě korunovati na císaře Římského. Hrozil upálením, když by kdo v kacířství skutečně shledán byl. Než namluveno jest mu s jisté strany, že Čech ani kacířem býti nemůže(!?); ale všecko zlé že z katolické církve a zejména z hierarchie její pochází a v bohatství jejím původ svůj má. Proto ochuditi ji a ožebračiti a učiniti bídnu bude nejlepším pramenem pokoje. Však zkrotne. Tomu se brzy také porozumělo se strany královského dvoru, panstva urozeného i neurozeného, měšťanstva a lidu. Vždyť

se tehdy svět vůbec zapřisáhl, že oloupiti musí církve sv. o její vlastnictví a z mnohých stran dokazováno, že to bude bohumilý skutek.

Tot arci snadná věc demagogům takovým státi se populárními na útraty sv. církve, království Božího, býti miláčky stavů, kterým se lichotí, od královského dvoru až k lidu, poštvati všechny stavy proti katolické církvi a zejména její hierarchii. — M. J. Hus neměl ani těžkou práci. Jako vůbec rád opisoval svoje traktaty filosofické a theologické, jen že neměl štěstí, opsati to, co nejlepší by bylo, tak podobně opičil se po jiných a otrocky je napodobil a věru to teprve neměl štěstí; nebo vzal si příklad na neurvalém Wykliffovi a na neštěstí svoje a celého národa českého napodobil jej. Kdo čte soudně a nestranné životopis Wykliffův a Husův, uzná, že až ku podivu krácel Hus ve šlépějích Wykliffových, zásady životní jednoho se podobají na vlas zásadám druhého, až na to, že jednoho jako kacíře vyhrabali z hrobu a upálili až po smrti a druhého jako kacíře upálili za živa.

Však ani Wykliff nebyl originální. Znalťe dobře nauku revolucionářskou profesorů pařížských Marsilia Padovanského a Jana Jandunského, jakož i Fratricellů, dle nichž křesťanstvo, zejména duhovenstvo vyšší i nižší, mělo býti o žebrácké holi živo. Církev prý nemá míti ničeho, na nejnutnější budiž omezena. Větší moc v církvi náleží císaři! Avšak sami se už postarali, aby měli dobré bydlo. Vynikatiť Marsil Padovský od mladosti lakotou a proto hledal tučné obročí sobě a zalichotil se císaři Ludvíkovi bavorskému. Zajisté mu zdarma nesloužil. Jan Jandunský pak toužil po důstojnosti vyšší a stal se arcibiskupem. Zajisté nechodil jako hodnostář církevní b. o. s. Pověstní Fratricellové, žebraví mniši, hlásající výstřední chudobu jiným kněžím, stali se předmětem až závidi pro četné almužny, jichž si dovedli na lidech vydobýti; a lichotili vrchnostem tak, že císař Ludvík až vzdoropapežem Mikulášem V. jednoho z nich, totiž Františkána Petra Rainalduccioho z Corbaria učinil. (12. V. 1328).

A první, co byl vykonal po svém vysvěcení od rozkolníka biskupa v chrámě sv. Petra, bylo, že si zřídil skvělý dvůr. Avšak ani Wykliff neliboval sobě v chudobě; neboť postaral se o obročí pohodlné zavčas a zřídlo hněvu jeho a nepřátelství proti Apoštolské Stolicí a hierarchii anglické bylo hlavně v odepření biskupství Worcesterského, po němž toužil. Že ani Hus netrpěl nouze a hladu, když byl profesorem na vysokých školách, ani později, když mu bylo opustiti Prahu, snadno se domyslí každý; nebo bohatí přátelé a příznivci Husovi se už postarali, by mu ničeho nescházelo. Z těch příčin jest potřebí velmi, aby se všechny inkriminace ze století XIV. a XV. na katolickou církev metané, důkladně prozkoumaly; nebo jsou mnohé a mnohé až přespříliš podezřelé. Katolická církev se pravdy báti nepotřebuje.

V.

Universita pražská = M. John Wykliff.

Když Jan Michalův do Prahy na vysoké školy r. 1348 založené přišel, bylo studium universitní už znepokojováno mnohými stranami. Bylo to asi r. 1390. Na tisíce bylo posluchačů různých se věkem a stavem, jazykem a mravem, podle zemí, odkud přišli, hledající vzdělání v královské Praze. K tomu na sta profesorů, ponejvíce duchovních a prací i věkem zestárlých, ale i mladistvých ještě sil. Jaká pestrost to postav a povah, jak zajímavý pohled na tento čilý život a jeho scény a výstupy! Než již tehdy byly povstaly též jinde vysoké školy na př. Vídeňské r. 1365, kamž se odebrali mnozí posluchači z Rakous, Uher, Štýrska, — Heidelberská, která posloužila Bavorům — Erfurtská z r. 1392, kam zejména Sasíci se odebrali — Kolínská nad Rýnem, která porýnské studentstvo na sebe přitáhla. Když pak i Poláci na Krakovskou universitu 1364. se odstěhovali, ubylo Praze mnoho studentstva i profesorů před r. 1390. A když na vzdory

Pražské založena ještě 1409 universita v Lipsku, která odňala Praze ještě více Němců a Sasíků, tu se stala Universita pražská (před nedávnem světového rázu) učením zemským a z návštěvníků a sboru učitelstva zbyl malý počet, a ten se skládal po většině ze samých Čechů.

Z počátku ovšem bylo pochopitelné, proč 3 hlasy měli cizozemci a 1 hlas Češi, k nimž také ještě zapsáno mnoho Němců. Rozdělení toto na hlasy, jež jmenovány dle národností dalo se ve skutečnosti dle zemí Bavor, Saska, Polska a Čech, takže k Čechám příslušely nejen země Čechy s Moravou, ale také Kladsko a Žitavsko, Uhry i Sedmihradsko, ba i Chorvátsko. Hlas bavorský sbíral se z Bavor, k nimž Frankové a Švabové, Rakousy Horní i Dolní, Štýrsko, Kraňsko-Korutany, Tyroly až i Švýcarsy, celé Porýnsko s Hessenskem, Westfálskem až i Hollandskem příslušely. Hlas saský měl Němce z Prus, Meklenburska, Oldenburska, Sasy Dolní, Dánsko, Švédy, Finsko a Livonsko; konečně hlas polský soustředil se z Polsky s Litvou a starými Prusy, ze Slezska, obojí Lužice, Míšně, Durynek a Sas Horních. Byl to rozvrh spíše zeměpisný, který arci pozbyl významu, jakmile povstaly university svrchu jmenované. Tak se dají snadno vysvětliti třenice mezi Čechy a cizozemci, které se datují zejména od r. 1384—1390; nebo Češi, na jejichž území založena byla universita pražská, nevolili ze svého zboží vydržovati bez zaslouženého práva tolik břemen dle zásady: *Ex officio jus*. — To vše se bylo dalo, prve než M. J. Hus do Prahy na vyšší učení přišel.

Universita oxfordská byla po pařížské snad nejslavnější, nevynikala-li nad Pařížskou. Zde se shromažďovalo hromadně posluchačstvo „žakovstvo“ v sírích četných, jako u Augustiniánů, Cisterciáků, Františkánů a Dominikánů na přednáškách učených. Nad to primas arcibiskup Jslib Canterburský založil ještě novou kolej kapitole Benediktinské, která měla s mistry na polo z duchovenstva světského zápoliti v učenosti. Sem se dostal M. John Wykliff.

Avšak pro stálé hádky a sváry ústav neprosplval. Z té příčiny odevzdán byl duchovenstvu světskému zúplna a Wykliff postaven mu v čelo. Než Wykliff, ač prý učeností svojí, horlivostí a pílí vynikal, (což se do něho chválí 9. pros. 1365) nechtěl se podrobiti svému arcibiskupovi, jemuž ústav přináležel jako diecesní, nemaje ani schválení královského. Zajisté jak hlavou, tak vůlí stál proti němu, takže povstala z toho pře, která až k Apoštolské Stolicí šla, kterou však M. John Wykliff prohrál. Odtud počala jeho zlost, že se spojoval s nejuživějšími nepřáteli církve sv., vůbec štvál pak krále i vládu proti Apoštolské Stolicí a hierarchii domácí, proti mnichům a řeholím vesměs. Obdržeti biskupství ve Worcesteru také se mu nepodařilo. A tak byl odkázán na svou faru, odkud vycházely pumy každou chvílí nové na církevní hierarchii zejména a vše, co Spasitelem světa ku blahu pokolení lidského zřízeno bylo.

M. John Wykliff měl povahu pozdějších Taboritů českých. A jako stejný k stejnému sedá, tak i Wykliff u Taboritů požíval vážnosti, že jej až zbožňovali. Vše, co je ve světě proti katolické církvi, vynáší Wykliffa; čemuž se nikdo z katolíků nediví. Jiná jest otázka, jakým právem, čili zdaž po právu a pravdě se tak děje. Než historie za naší doby má tu dobrou stránku do sebe, že přináší staré doklady jako prameny a nehoví plagiátorství, vědouc, že na světlo přijde všeliké falšování a stranictví a marný jest všeliký klam. Ovšem i doklady tyto ve svém vyrozumění a posouzení závisí na zpravodajích a na době, v níž byly psány. Že naše literatura z XV. a XVI. věku jest po nejvíce katolické církvi i sv. víře objektivně pojaté nepřívlna, rozumí se samo sebou, uvážíme-li kdo byli spisovatelé její; a že, kdo z pramenů takových čerpá jako z hodnověrného zřídla, podobné nepřívlně ke katolictví jeví, jest rovněž patrné, než zdaž se tak děje po právu a pravdě?

Wykliff se narodil r. 1320 1330. V Oxfordu studoval filosofii, bohovědu a práva. R. 1360 jsa

členem university, měl účast v boji proti učeným mnichům řádů žebravých v Anglii. R. 1362 odpo- roval v koleji oxfordské arcibiskupovi, jemuž pří- slušelo právo rozhodovati v ní; bylaž založena die- cesním fondem Kanterburským. Wykliff se obrátil na pap. Urbana V., který ovšem dal za pravdu arcibiskupovi. To ho nemálo dopálilo. Ale ještě více Wykliffa pohněvalo, jak Tomáš Netter Karmelitán (Waldensis) Doctr. Fidei I, 394) dokládá, že se nestal biskupem ve Worcesteru. Toť dokázaná jest věc muži nade vší pochybnost spolehlivými, že se za to vymstíil na katol. církvi tím, že proti majetku církevnímu a autoritě neboli hierarchii církevní se vzbouřil slovem i písmem. Nejraději by se byl usa- dil na vysokých školách oxfordských. Avšak ani tam muže tak svárlivého mezi sebe přijmouti nechtěli. Nezbylo mu tedy, než-li odebrati se na nějakou faru.

Ale Wykliff vyhledal si ještě jiné pole činnosti. Ponechav faru svému zástupci, odebral se do hlav- ního města Londýna, aby se pokoušel o štěstí v politice a tak příležitosti nabytí vymstítí se řádně na hierarchii. O této kariéře prý se nikdy nezmiňoval, ač se rád vynášel. Přece však si připisoval název královského kaplana „*peculiaris regis clericus*“; tím méně pravdivé jest, co protestanté, na př. Lechler mu připisuje, že byl v parlamentě zástupcem ducho- venstva, neb jistý historik český, jenž nazývá ho stát- níkem anglickým. To vše jsou toliko tendence proti katol. církvi, které zúmýslně se vkládají, aby jeho činnost opepřili. Tehdy ovšem byly boje mezi vlá- dou anglickou a hierarchií církevní mnoho a mnoho let trvající, což Wykliffovi přišlo nesmírně vhod, tak- že postačilo mu, co proti papeži Bonifaciovii VIII. už r. 1301 jako *acta* složila, opsati a do svých spisů sebrati, jak učinil v traktátu *de Ecclesia*. Loserth (*Sitzungsberichte* 27) dovozuje, jak krutě se naklá- dalo s církví, takže „jednotliví biskupové o své obročí tehdy přicházeli.“ Papež Urban V. tedy upo- zornil vládu, že po 30 let nebyly odváděny dávky roční, jak se byli zavázali králové předešlí Apoštol-

ské Stolicí. Papež si v upomínce vedl zcela důstojně a odůvodnil požadavek svůj, avšak nedosáhl ničeho. Vláda si vzala za řečníka protipapežského a oficiálního žalobníka na hierarchii a duchovenstvo (*Determinatio quaedam mg. d. Wycliff de dominio contra unum monachum*) Wykliffa, který r. 1366 sestavil pojednání proti jistému mnichu, jenž zastával pravomoc papežskou. Kdežto lichotivě píše, že „jako skromný a poslušný syn římsko-katol. církve ničeho se nedotýká, co by ji uraziti mohlo aneb zbožným uším protivno bylo“, jest jeho řeč velice ostrá a břitká. Od r. 1367—1374 zdržoval se v Oxfordu na vysokých školách, kde dělal svůj doktorát. Než už tehda Karmelita John Canningham ve 3 veřejných disputacích vyvracel lichou nauku v 7 výpovědích de *Universalibus*, o pojmu, co byl čas, o christologii, o praedestinaci, o majetku oprávněném církve katol. A vše to se týkalo alespoň také Wykliffa. Wykliff nadržoval vládě a její moci proti církvi sv. od počátku, hlásal úplnou podřízenost církve pod moc světskou; na jazyku máje dokonalou svobodu a volnost církve, ve skutečnosti pak hlásal nejhrubší otroctví a závislost její na moci světské. Loserth vykládá zásady, dle nichž se vláda spravovala, takže ukládala až nesnesitelné daně duchovenstvu, při čemž dokládala, že chudoba státní zaviněná jest spojením s Římem, jako později Hus v Čechách. Wykliff dosáhl, že se stal profesorem bohovědy na vysokých školách oxfordských, při čemž byl i farářem v Lutterworthu, takže ohledem chudoby, jaké na duchovních se dovolával, sám příkladem nebyl. Zatím se spojoval s nejzuřivějšími nepřáteli církve katol. zejména s třetím synem královým, vévodou z Lancasthu, s nímž kul plány v Brugge po celé léto 1374 na hierarchii církevní.

Dne 22. května 1377 vyslal papež Řehoř XI. patero bul do Anglie, v nichž 19 vět z přednášek Wykliffových odsouzeno bylo; shodovalyť se s větami papežem Janem XXII. za kacířské a bludné prohlášenými, jaké hlásali odsouzení bludaři Marsi-

lius Padovanský a Jan Jandunský, bývalí profesori vysokých škol pařížských. Když pak r. 1378 povstalo v církvi katolické schisma, rozkol, tu teprve řádl. Na to se stal Wykliff furibundus, jako zběsilý a zůstal takovým až do smrti 31. XII. 1384. Zemřel náhle u oltáře. Pošklebky a ohavnými slovy projevoval svou zlost na vše, co katolické církvi příslušelo, jako zuřivý blázen vedl si od té chvíle. Ve dne v noci pracoval s úsilím, aby se vymstl na té, které přemoci nemohl. Za tím účelem r. 1378 sebral chásku svých přívrženců, mladých kněží, k nimž se přibrali později i laikové nevzdělaní v bohovědě, ale fanatičtí a ztřeštění jako on, kteří měli napodobiti žebravé mnichy. V hrubém rouše chodíce, bosí, hlásali výklady Wykliffovy po kostelích, hřbitovech, po ulicích, zejména povinnost duchovenstva vyššího i nižšího k chudobě; štváli proti stavům, vrchnosti duchovní, rozsévají zásady komunismu, zášť a závist, lakotu a národní nepřátelství proti Francii a papežům v Avignoně bytujícím a ve Francii se zdržujícím. Zvali se Lollardi. Oxfordská universita s počátku většinou svých profesorů stála po jejich straně proti církevní hierarchii a žebravým mnichům. Než vláda, která je brala také v ochranu, brzy postřehla, jaké revoluční zásady rozšiřují. Roku 1386 vyvolána bouře v lidu, kdy primas metropoly zavražděn a matka králová ukrutně byla ztýrána. Z té příčiny se vláda spojila s církevními hodnostáři a ohněm a mečem vypudila je, zejména od r. 1399—1417, ovšem teprve po smrti Wykliffově.

Dne 18. května 1382 byl v Londýně zahájen soukromý koncil, v němž Wykliffových 10 vět jako herese a 14 vět jako bludy odsouzeno. Karmelitán Petr Stokes, profesor bohovědy v Oxfordě, ustanoven k tomu, aby kancléři universitnímu rozsudek úředně ohlásil. Kancléř však boje se útisků se strany rozeštvané, zdráhal se vyhověti. Než král sám přinutil jej k tomu, a suspendováni byli v profesuře na vysokých školách oxfordských Wykliff a všichni jeho přívrženci. Stokes arci nám známý, jako Husův protivník, mnoho proto zakoušel. Zá-

hadno jest tu mnoho. Jako později M. J. Hus tak už M. J. Wykliff pomáhal si sofistickou a překrucováním, že se naň biskupové jaksi neodvážili. Utvořil si ve všech vrstvách stranu. Předce podivno jest, jak mohli biskupové nechatí rádití Wykliffa až do smrti!?: A ještě více podivno jest, jak v Praze vědouce, co se dalo v Anglii, zejména v Oxfordu, mohli býti nadšeni pro člověka, jakým byl Wykliff a pro nauku tak hrůzyplnou, jakou hájil? — Však vrhá to na svatost Husovu už před vysvěcením na kněžství přepodivné světlo. Právě v tu dobu 1399 přichází akademik Jarolím Pražský do Anglie, aby tu opsal Husovi potají spisy Wykliffovy. Byly to zejména spisy proti sv. církvi Dialog a Trialog Wykliffův. Za jakým účelem toužil marnivý M. J. Hus po důstojnosti kněžské, jak čisté byly jeho úmysly, zda-li čest a sláva Boží nebo spása nesmrtelných duší, či náprava mravů v hierarchii, v duchovenstvu a lidu, in capite et membris nebo spíše ve své sobeckosti a samolibosti viděl, že právě pomocí duchovního stavu dobude cesty a prostředků, aby se stal velikým podle světa, miláčkem královského dvoru, váženým u šlechty, zbožňovaným u lidu, gloriolou učenosti ozářený, aby dosáhl všeho, co svět dáti může? Jak se mu to podařilo, jakými prostředky dosáhl toho po čem toužil, vykládá historie národu českého.

Opět patrně tu, jak vrána k vráně sedá, jak kacíř a bludař kacíře a bludaře si vyhledává, jejich spisy zhoubnými svou zbloudilou duši otravuje, aby jimi zhubil opět jiných. Tak chodil M. J. Hus do školy k M. J. Wykliffovi, on pak ke kacířům a bludařům Marsiliovi Paduanskému a Janovi Jandanskému. A tak by se dalo dokázati netěžko, že v heresi a bludu také nihil novi sub sole, že M. John Wykliff netoliko nevědecky psal a zdravé filosofii aristotelsko-scholastické odporoval, nýbrž se i vypůjčil u odpůrců katolické víry a církevní pravomoci nauku svou, jako to činili jiní bludaři před ním a po něm. Wykliffovy zásluhy filosofické a theologické co do soustavy jeho znázorňuje Dr.

A. Lenz (Čas. katol. duch. roč. XXVI. str. 105) na chvály ohromné které mu dává profesor Loserth, že „soustava Wykliffova je jako roztrhaná chalupa, do níž odevšad slunce svítí.“

Slýchá se v kruzích jistých učenců, jakoby byl mylný názor, že Wykliff stál svým výstředním realismem mimo vývoj: na to odpověděti jest, že úpadek neslove nikdy vývojem, jelikož znamená negaci. A taková, ba hrozná negace byla učenost Wykliffova. A jestliže scelil jednotlivé prvky opozičního proudění v soustavu, ačkoliv se právě Wykliffovi vytýká i od přátel jeho, že nemá pořádku, tím méně soustavy nějaké ve spisech svých, scelil poněkud bludy z falešné filosofie a nesprávně pojímané bohovědy, které sebral z velké části od svých předchůdců. Než pužen jsa hněvem proti pravdě přirozené i nadpřirozené, vydával bludy své za filosofické přesvědčení svoje.

Kardinál Hergenröther — (Kirchengeschichte, Band II. pg. 878), sebrav na Wykliffa, co mu patří, posuzuje ho takto, an dí: „Vše, co lidská a falešná filosofie a theologie, jako pavouk ze sebe vysoukala, jak se jí dočítáme u Valdenských, Apokalyptiků, Okkama, Marsilia Padovanského a Jana Jandunského, vše to nalézáme v sektě založené Angličanem Johnem Wykliffem soustředěné tak, že tvoří přechod ze starých heresí do nových, kde se na stanovisku jaksi rozpovšechněné uvelebily.“

Anglický pak spisovatel, osvědčený badatel pravdy, J. Stewenson S. J. ve svém spise (The Truth about John Wykliff His Life, Writings and Opinions. London 1885 t. j. Pravda o Janu Wykliffovi. Jeho život, spisy a názory. Londýn 1885). dokazuje, že Wykliff byl zmatená hlava, nemaje důkladného vzdělání ani filosofického, ani bohovědného. Mnoho četl a mnoho psal: avšak nevzal sobě pokdy, aby co četl, také probádal a zrale uvážil. Lze tu říci, že Wykliff už ve XIV. věku byl takovým povrchním myslitelem, jakých za našich dob máme na sta a více. Důslednosti, a toho, co zoveme logikou, jakož i nějakého systému nadarmo bychom ve spi-

sech Wykliffových hledali. Že uražená ctižádost byla příčinou všeho neštěstí pro Wykliffa, jak u všech kacířů po větším díle bývá, dokázáno jest na jisto. I to jest zajímavo, kterak se Wykliff přetvařoval a své bludy zakrýval, kterak broje proti církvi úsilně a neustále přece se dokládá, že je věrným synem katolické církve; slovem Wykliff nebyl pro své bludy ani nadšen, ani dosti obětav, ani v útrobě své přesvědčen, že by to, co hájí, bylo pravdou. (A Rejzek T. J. Bl. Edm. Kampian za sv. víru mučedník ve vlasti své p. XIV., Dědictví Cyrillo-Methodějské).

Profesor černovický, Dr. L o s e r t h*) si vzal nemalou práci, aby dokázal, že M. J. Hus nejen Wykliffa následoval a vykličoval, ale, že i Wykliff skrze něho mluvil, ba slovy Wykliffovými papouškoval. Aby to dokázal, srovnává dr. Loserth větu za větou a slova za slovy; a věru, podařil se mu důkaz, že M. J. Hus v těch kusech, kde se odchyluje od katol. víry, otrocky následuje Wykliffa a jeho spisy skutečně opsal. Dr. Lenz dokládá k tomu poznámku, že by málem byl takto dokázal pravdivost výroku Husova říkavajícího: „Neminem vere Bohemicum posse esse haereticum“, že tudíž M. J. Hus, ač národu svého milovným byl, v nesmyslném učení Johna Wykliffa, které tak slepě si zamiloval, nečesky jednal, když v Čechách k záhubě vlasti své v Anglii ubitý Wykliffism vychvaloval a ve svých přednáškách vynášel. Ovšem jest na sta bludných vět a nauk ve spisech Wykliffových, které M. J. Hus si nepřivlastnil a je neučil a nehájil, jako zase jiné nauky Husovy jsou úplně vzaty z katolické víry, které církev sv. v záloze své má a pravověřícím katolíkům k věření předkládá. Proto správné jest rčení, že Hus Wykliffa jen do jisté míry následoval. —

Jak málo byl M. John Wykliff původní ve svých bludech, vytkl několika řádky Dr. Lenz znamenitě (Č. K. d. XXVI. str. 109) an píše: „nebyl

*) Dr. Loserth, Hus und Wykliff.

ani v hlavním článku svém o Eucharistii původní; nebo 100 let už před ním, zavrhl náhled tento sv. Tomáš Akv. — nebyl původní ve výměru o církvi, nebo o sboru vyvolených, už v V., VI., IX. věku se bludně učilo, takže byla nauka tato zavržena — nebyl původní, když hierarchii církve zamítal a nechtěl rozdílu mezi biskupem a knězem, tak už před ním 1000 let hlásal Aërius — nebyl původní, když hlásal, že pravomoc k výkonům úřadu kněžského přímo od Boha pochází a nikoliv od papeže a biskupů, tak učili Fratričelli před ním — nebyl původní, když tvrdil, že by i laikové posvěcovali, neboť tak učili Valdenští před ním — nebyl původní, když tvrdil, že kněz ve hříchu smrtelném neplatně přisluhuje, 200 let před ním učili tomu Valdenští — nebyl původní ani ve strašném řádění proti mnichům žebravým; nebo jiní před ním totéž činili.“ To je jenom několik příkladů na Wykliffa; z čeho lze souditi, jací bludaři jsou.

Největším neštěstím národa českého byly spisy Wykliffovy! Kdo ví, jaké zásady měl Wykliff ve filosofii, nediví se, že nauka jeho jest pantheistická i materialistická. Idee prý od věčnosti v Bohu jsoucí, liší se pouze formálně od Boha nikoliv essentialně, a podobně tvorstvo od Boha nikoliv bytostně, nýbrž jen formálně. Proto jeho výrok jest: (Dr. Lenz: Vzájemný poměr učení Wykliffova k M. J. Husovi Praha 18. V. str. 120.) „Každý tvor jest bůh“ (Trial. I. 9). Wykliff věří v nejsv. Trojici: než proti pravdě věčné dokazuje (ib. c. 6), že i rozum lidský vystihuje toto tajemství, ačkoliv už za něho byla nauka taková odsouzena. Wykliff upírá Bohu svobodu ve příčině stvoření (ib. I. 10.) světa tvrdě, že vše, co se děje, nezbytně se děje; že jako Bůh jest od věčnosti v Trojici jeden nezbytně, takže také stvořil svět, ne, protože o své vůli volil stvořiti jej, nýbrž nezbytně jej stvořil. Také nemohl prý stvořiti jiný. Proto také prý není v moci Boží svět zmařiti (ib. Trial.) a svět je věčný. Vždyť Bůh a svět v jedno spadají. Pravda neomylná učí, že Bůh ani při skonu světa nezničí ničeho, co stvořil, ale ne že by tak

nemohl učiniti, kdyby podle sv. vůle chtěl. Bludná jest nauka Wykliffova, která tvrdí, že nelze poznati něčeho bez poznání Boha, jakoby ji z Boha na mysl bral člověk. (*Immediata Dei cognitio, habitualis saltem, intellectui humano essentialis est, ita ut sine ea nihil cognoscere possit: si quidem est ipsum lumen intellectuale*“, tak zní církví sv. zavržená věta). Nauka Wykliffova jest materialistická, což patrno z toho, an tvrdí, že svět jest vlastně jedna podstata (*Trial. II. c. 1.*). Není rozdílu mezi živou a neživou podstatou. -- Člověk má prý dvě duše, jednu duchovou a jednu sensitivnou, ba i více ještě duší jest ve člověku, ale závislé jsou na duši nesmrtelné v bytí své! Ačkoliv věděl, neb alespoň věděti mohl, co ekumenický sněm ve Vienně r. 1311 za neomylnou pravdu prohlásil, že jest v lidském těle jedna duše, která je činná ve člověku, a jako filosof také rozumem ji vystihnouti mohl: za kacíře prohlašuje mnichy učené, kteří mu v tom s církví sv. odpírají. A tak se to hemží heresemi, bludy a nesprávnostmi ve spisech Wykliffových, že by jich snadno bylo na sta a sta sebrati. A takový zuřivý blázen našel v Čechách takového ohlasu, že když arcibiskup pražský dal spisy Wykliffovy spáliti, mužové z vysokých škol vzepřeli se proti tomu a stihali s králem Václavem hierarchii pražskou jako by bezprávi byla spáchala!

Diviti se jest, jak mohly učené hlavy české, které zajisté prozíravé byly, nadchnout se pro spisy v každém ohledu nechutné a nezáživné M. Johna Wykliffa, jichž sice veliké je množství, (96 latinských a 65 anglických), ale střízlivému rozumu se zprotivují všechny. Příčin toho jest drahně. Zajisté věděli, že církev svatá jest založena na skále nezníčitelné a nikoliv na písku lidských hlav, které se o skálu rozbijí, narazí-li na ni. Tak zjevné bludy a herese, jaké obsahují spisy Wykliffovy, proti Bohem zjevené pravdě, nevyžadují ani velké učenosti, aby poznány byly. Pak hněv, ba vztek a rozpoutaná vášnivost ze všech jeho spisů srší, jako šířající oheň. Nad nedůsledností a hrubým slohem Wyklif-

fovým se už nikdo ani nepozastavuje. Pokud známo jest, zahájil svou spisovatelskou činnost už r. 1361 spisy filosofickými, pak přešel na půdu bohovědnou, dogmatickou, konečně na půdu proticírkevní, až bídně zahynul († 31. XII. 1384). Ve všech spisech se jeví jako horečkou rozpálená hlava až k šílenství, které právě poslední dvě leta života jeho bylo nejhorší, až mu smrt pero z ruky vyrazila. Polemické jsou všechny jeho spisy, zejména od doby papeže Řehoře XI., který proti nim dne 1. září 1375 vydal patero bul a spisy Wyklifovy, jako bludné odsoudil, zejména ve příčině sv. víry a soustavy církevní. Vytýkají mu i příznivci jeho, že neměl psátí tolik vášnivě a tendenčně, že následkem toho jsou vesměs spisy jeho bez ladu a skladu, že psal, jak mu co zloba proti církevní soustavě a jejímu zřízení do pera napovídala, i kde se to ani nehodilo. Zhnusí se soudnému čtenáři neustálé opakování téhož námětu, který není jiný, než-li zkáza církve a církevníků. Píše Poole v předmluvě k jeho spisu *De civili Dominio* (p.XXI.): „Člověk myslí, že jde ku předu, zatím běhá kolem do kola, k tomu sloh bídnější a ubozejší ani býti nemůže, proto unavuje až příliš.“ A podobnými výtkami se potkáváme ve všech anglických předmluvách k jeho spisům. — K tomu se druží nejasnost řeči jeho latinské; neboť Wyklifova latina oproti Okkamovi je jako noc a den, což teprve oproti jasnosti a klidu sv. Tomáše Akvinského! Chceli prý kdo rozuměti jeho latině, potřebí, aby se dříve naučil jazyku anglickému a pak si překládal do angličtiny spisy jeho latinské. Kdo si činí ponětí o scholastické filosofii ze spisů Wyklifových, nabude arci nejhoršího pojmu o aristotelsko-scholastické filosofii; a kdo chce poznati, v čem její úpadek záležel, ze spisů Wyklifových nejsnáze to pozná. Věty urážlivé, libovolné výklady Písem a sv. Otců proti patrné pravdě, překrouceniny a zkomoleniny, křiklavé herese a bludy proti nejsvětějším tajemstvím a pravdám, které Bohem zjevené, i přirozenému rozumu jsou poznatelné, na př. o Bohu a jeho vlastnostech opětuji se bez

konce. Z té příčiny marná je všeliká snaha M. Johna Wykliffa počítati mezi velké myslitele. Proti chválám protestantského theologa Lechlera, nebo profesora černovického dr. Losertha a j. jinověreckých chvalořečníků Wykliffových stačí toto slovo Poolovo: „Kdyby řekli, že je Wykliff proto veliký, že patří mezi nejzuřivější hanobitele svaté církve katolické, že jeho hlava chorá nešetří ani osob, ani stavu, ani zřízení v církvi Kristem založené, že mu v boji proti ní nejde o nápravu, nýbrž jen o zmar na zmar a o nic jiného: pak by měli pravdu.“ Utvořila se anglická společnost na vydání spisů Wykliffových, k níž se přihlásil za činného horlitele také Lechler pro naši král. Prahu: než ty časy asi minuly, kdy se dařiti mohlo propagandě jejich. Ležif v prachu spisy Husovy nedávno do češtiny přeložené: jaký osud potká asi spisy Wykliffovy? Není se tudíž co báti bludařů, ale pracovati jest proti moderním ctitelům jejich, aby ještě více bylo světla pravdy mezi námi.

Jakým přítelem byl Wykliff umění, věd a universit, akademií a všech řádů, kteréž na vysokých školách zavedeny byly, patrno jest z věty Wykliffovy XXI. na sněmu Kostnickém zavržené: „University, studie, koleje, graduace a mistrovství v nich, jsou marností pohanskou zavedeny a jsou Církvi k takovému užitku, jako ďábel.“ Pěkná jest také jeho věta, naň zúplna se vztahující, v níž praví: „Unus idiota mediante Dei gratia plus proficit ad aedificandam Dei Ecclesiam quam graduati in scholis. . .“ Jeden prý idiota jest Církvi s pomocí Boží k většimu užitku, než-li mnohý mistr ve školách. . .

Alespoň některé ze spisů Wykliffových uvedeme: 1. tractatus de ideis, de universalibus realibus, de materia et forma, de individuatione temporis, de logica, kde se snažil logicam s. scripturae compilare, pravost bible z bible dokázati. Avšak marně hledá čtenář důsledný pořad myšlenek. Samozřejmých věcí tak dlouho omýlá, až se stanou nejasné. 2. De compositione hominis. Postřádá se jednota. Jako klubko do sebe vsoukaných

zmotaných nití, tak se nesou jeho myšlenky a pojmy. (p. XV.) Hemží se to bludy na př. osoba prý předchází výtvor duše s tělem (6) zmaření duše prý Bohu nemožno (33) duše jako u zvířete počátek beře (62). 3. De ente praedicamentali, Quaestiones logicae et philosophicae, kde učí, že Bůh mohl svět utvořiti, aniž by jej stvořil(!); 4. Tractat. de benedicta incarnatione napotom v Praze 1410 za arcibiskupa Zbyňka spálený. Zde vykládá Wykliff, že má Kristus trojí přirozenost samostatnou, božství, duševní a tělesnou (incomunicantes); následkem výstředního realismu byl Kristus pouhý člověk. Zneužívá sv. Anselma a jeho nauky dle své libosti. 5. De dominio divino LL. 3. Jako úvod ku knize „Summa theologiae.“ Zde hraje ethica, t. j. přirozená mravouka s věčnými pravdami methaphysickými z kosmologie a přirozeným bohoslovím theodicaea přepodivnou úlohu, nad to učí hl. 14. determinismu. 6. De civili dominio (o občanském panství), kde učí 18 thesí, že jen kdo ve stavu (r. 1376 učil na universitě) milosti Boží jest, má právo na svůj majetek, že zákon v evangeliu obsažený vystačí pro všechny potřeby životní, aniž dovolávati se dlužno ústního podání. Na to se pouští do církve, že nemá práva přijímati darů na věčné časy, z čehož dovodí, že panovník má práva na sebrání církevních statků. Tu se lze dočísti (p. 358): „Ecclesia catholica . . . sit universitas praedestinatorum“ a (p. 380): „Ex his colligi potest, nullum papam cum coetu cardinalium citra Christum sit absolute necessarium capitaliter regere sanctam ecclesiam.“ 7. Tractat. de officio Regis, kde dokazuje, že má král ve své moci, zmařiti a zničiti pravomoc hierarchie církevní pro každý hřích. Císař prý má moc papeže sesaditi a nové dle libosti ustanoviti. Prvenství Apoštolské Stolice se tu zjevně upírá a všechny nároky její potřebí prý dříve dle Písma zkouseti. Držení majetku, právo vlastnictví se jí upírá. 8. Tractat. de Ecclesia (o církvi) z něhož M. J. Hus sál do sebe jed, odkudž také své pojednání o odpustcích vybral a o předurčení — Královská moc

nad církví a duchovenstvem jejím nemá mezí. Všecky výsady a immunity jejich jsou prý milosti mocnáři uštědřené. Končí pak výpadem zuřivým, sprovázeným nejhanebnějšími výrazy, na papeže Řehoře XI. († 27. III. 1378). 9. *Dialogus sive speculum ecclesiae militantis*, hovory pravdy se lží. Pravdu zastává sám Kristus a pak Wykliff. Vše vrcholí v tom, že všecky pozemské statky, které církev drží prý neprávem, přináležejí státu; proto si je může osvojiti a je sebrati. I zde je zuřivý, ba sílence hodný výbuch na papeže, jehož zove antichristem. 10. *Tractat de apostasia* (o odpadu). Jest to kacírství Wykliffovo o nejsvět. Svátosti oltářní, kdežto on nazývá věrouku katolickou odpadem od křesťanství(!) na základě svého výstředního realismu. Ve spisu tom hází slovy, které opětuje stále, aniž by co dokazovala. Jedním prý vládne uměním, texty *Písem sv. oddisputovati* (p. XXII.). Na řády má hrozně s vrchu, ví se, z jaké příčiny. 11. *Tractat. de blasphemia* (rouhání se). Rouhání je papežství a vše co s ním souvisí: řeč je strohá až hrůza — bez ladu a skladu — hlavy nesou nápisy, aniž by bylo o předmětu pak jednáno. Zpovědi není nijak potřebí. — Vře se ujímá v selském povstání buřičů z r. 1381 a přimlouvá se za ně. 12. *Z nova de Eucharistia major tractatus et poenitentia*. Jako zběsilý hájí své bludy o nejsvětější Svátosti. Původní církev prý ani potuchy neměla o přepodstatnění, kterému učí církev nová, která tropí modloslužebnictví klaněním se Eucharistii. Vinu toho prý nese Innocenc III. — Podobně si vede u výkladu filosofickém, co do hmoty, k čemuž se dovolává bible(!). 13. *Opus evangelicum* (Dílo evangelické) evangelický doktor už nedopsal. Zamýšlí tu dokázati, že bible stačí ku správě světa — proto namířeno má proti hierarchii zákonodárné. Třetí díl o antichristovi má na mušce neomylnost Apoštolské Stolice ve věrouce hl. 49. Výklady sv. evangelia dle sv. Mat. hl. 5—7; 23—25 a dle sv. Jana 13—17 jsou nade vše pomyšlení převrácené.

M. J. Hus si vypracoval z řeči, které by byl

rád na sněmu Kostnickém shromážděným Otcům přednesl, v nichž jedná de sufficientia legis Christi, aby se ospravedlnil. Dokázaná jest věc, že všechny jsou výtahy z Wykliffovy knihy „Opus evangelicum“. Wykliffovy názory všeobecné z r. 1383 složené jsou v Trialogu, který Lechlerem k tisku upraven byl r. 1869 v Oxfordu. Baví se tu pravda a lež a opatrnost. V části theoretické o Bohu Tvůrci a stvoření učí fatalismu s předurčením, ve 4. části o církvi a svátostech vykládá svou nauku. V dodatku pak de dotatione ecclesiae přichází opět na vlastnictví církevní a proti državě duchovenstva, ač sám se ho poráží državou bohaté fary své v Lutterworthu. Na 90 spisů Wykliffových šlo už tehdy v Praze z ruky do ruky na vysokých školách a zejména Dialog a Trialog zjednal Jarolím Pražský. S dostatek takto poukázáno jest na nezáživné spisy Wykliffovy. Naučný Slovník Ottův má: „Pokud se týče vlivu spisů Wykliffových na Čechy, zejména na Husa, nelze popřít, že byl neobyčejně mocný“. Ano, lze říci, že byl tak mocný, že se lze dívat na reformní hnutí české co do falešné filosofie a bludné theologie koncem století XIV. a poč. XV. stol. jako na pouhý Wykliffism z Anglie do Čech přinesený. České hnutí náboženské nevzklíčilo jen z půdy domácí, jakoby ve vzrůstu jeho měl toliko silný podíl vliv Wykliffův. Správněji by asi řečeno bylo, že vzklíčilo v půdě domácí: než zanešeno bylo zrno do Čech z půdy anglické. Na doklad toho stačí porovnat spisy Husovy s traktáty Johna Wykliffa anglicky; jsouť to hotové jejich opisy.

VI.

M. Jan Hus v osidlech filosofie Wykliffovy.

Osudné styky mezi Čechami a Anglií měly počátek celkem bezúhonný. Vysoké školy pražské byly ve spojení s jinými universitami, zejména pařížskou a oxfordskou a boloňskou a j., takže si sdílely

navzájem úspěchy své, ano i spisy a přednášky dávaly se přepisovati; neboť jiných pomůcek nebylo. Tak navazovali učenci a podporovali se tehdy navzájem. Ani nesmí v našem úsudku nás nadání M. Vojtěcha na universitě oxfordské polekati; tak si počínali národové vesměs, že si zakládali místa v cizině na obecných učeních pro svoje schopné hlavy.

Roku 1382 provdala se Anna, sestra krále Václava IV. a dcera po otci vlasti císaři Karlu IV., za anglického krále Richarda II. Než nesloužila jí ku zdraví chladná a mlhovitá Anglie, aniž kdy si na ni navykla a k ní přilnula. Mívalať za to ve službách svých mnoho pánů a paní z království Českého, v komonstvu svém mnoho lidí českých až do své smrti, také udržovala styky s vlastní svou, zemí Českou, až do konce života. Zemřela však už r. 1394. Přivezla si s sebou Písmo sv. česky psané, v němž ráda čítala, jakož i jiné knihy duchovního obsahu, na př. Tomáše ze Štítného. Tak se stalo, že jí byli vítáni muži učení a akademici, přijeli-li do Anglie, aby se na slavné universitě oxfordské vzdělali, ba ochotna byla je i podporovati, a ochotou svou se nijak netajila. Nad to zvláště filosofii a bohovědě bylo tam pilně vyučováno, kdežto na př. v Bologni vynikaly školy právnické. Že si pilně opisovali přednášky a učebnice zejména věhlasných profesorů, které navštěvovali, rozumí se samo sebou. To postačí, abychom si vysvětlili, jak ve XIV. století dostaly se filosofické a theologické spisy M. Johna Wykliffa do Prahy na učení obecné, které kolovaly pak mezi profesory i posluchači, a kde každý, co se mu zamlouvalo, studoval a přednášel.

Dr. Antonín Lenz, probošt Vyšehradský, uhodil tudíž na pravé, když napsal, že příprava k heresím Husovým a k jeho revoluci náboženské vězela ve filosofických spisech Wykliffových dříve, než-li v bohovědných. Spisy tyto byly v Praze dříve také známy, než-li theologické; a M. J. Hus v nich už jako studující badal a pilně si je opisoval, tak-

že když jako bakalář a mistr svobodných umění r. 1398 jel se přednášet na universitě traktáty filosofické, netajil se tím, že posluchačům přednáší dle domněnání svého velikého učence oxfordského filosofa Wykliffa. Na 90 prý spisů Wykliffových kolovalo už tehdy po Praze. — Oxfordské školy bývaly ovšem slavné jako pařížské, ale nikoliv vlivem M. Johna Wykliffa, nýbrž působením věhlasných učenců, kteří přednášovali zdravé nauky aristotelsko-scholastické, jaké Wykliff ani neměl, ani mítí nechtěl. M. J. Hus se sám také zhusta toho dovolává. Wykliff se hlásil k výstřednímu realismu, dle něhož přednášel filosofii a bohovědu a vykládal články víry. Odtud vycházely také jeho bludy anthropologické o člověku a jeho bytosti, christologické o Kristu dle přirozenosti a osobnosti; bludy, které se vztahovaly na nejsv. Svátost oltářní, na nejsvětější Trojici a j. Tehdy filosofie a theologie byly úzce spojeny. Však zdravá filosofie podnes bez nauky o Svrchovaném se také neobejde; proto theodicaea a ethica se stanoviska přirozeného zakládají se jak na rozumu lidském, tak na původci všehomíra Bohu a patří rovněž do oboru filosofie. Ještě jiné důvody mohou se podati, že čerpal M. J. Hus z kalné vody této, z filosofie totiž Wykliffovy, jed, který vssál do duše své. Z r. 1411 se dovídáme, jak M. J. Hus sám se přiznal věhlasnému M. Stokesovi, engliši, když ho upozornil na nebezpečí ze spisů Wykliffových, že je zná už dávno a že před 20 a více lety už v Praze byly a že z nich jako on i jiní čerpali. „Já a moji kolegové na universitě naši jsme v držení Wykliffových spisů a čítáme je už od 20 let a déle ještě“, tudíž asi od r. 1380 by byly v Čechách. M. J. Hus mluví o pěti filosofických traktátech M. Wykliffa, zejména de universalibus, které si opsal a z nichž přednášel, o kterých lze říci, že byly základem. Sám císař Sigmund na sněmu Kostnickém se vyjádřil: „Já věru ještě jsem byl pacholetem a už jsem slyšel o sektě této, že se v Čechách ujala a nuže jaké moci nabyla!“ (Docum. 315. Mladenovic.) Dne 20. dubna 1367 uzákoněno na

filosofické fakultě v Praze, že žádný bakalář nesmí přednáseti na universitě, leč by přednášel a vykládal spisy jiných mistrů a doktorů věhlasných, kteří se byli osvědčili svou učeností na obecných učeních pražských, pařížských neb oxfordských; toliko mistři a doctři směli svých vlastních spisů užívati. Tak se M. Vojtěch Raňkův z Ježova tím honosí, že používal v Paříži jako profesor toliko spisů mužů svatých a učitelů nejslavnějších učilišť obecných (universit) jako jsou pařížské a oxfordské, kde se také sám vzdělával. V hádce s arcibiskupem Janem z Jenšteina se dočísti jest, jak mu vytýká ovšem k jeho chvále: „Ty pravíš o sobě, že jsi byl na universitách oxfordské a pak pařížské, oddán jsa studiím, a že jsi se nikdy žádné nepravé nauky nepřidržel (nepravé nauce nestranil)“. Závěť M. Vojtěchova a nadace oxfordská pro české akademiky z r. 1388 je už známá.

M. J. Hus tudíž, pokud bakalář byl, směl dle zákona toliko vykládati filosofické spisy mistrů starších; i obral si k tomu spisy Wykliffovy.

Sledujeme-li tudíž obcování toto vysokých škol pražských, zejména s oxfordskými, dozvíme se netušených zpráv ohledně Wykliffových nauk a Husových námětů a zásad ba i učení. Hus se tím také netajil, ale velmi opatrně si počínal ve svých přednáškách před svěcením na kněze, aby si své kariéře, kterou hledal ve stavu kněžském, neuškodil; měltě býti brzy na kněze vysvěcen r. 1400. Bezpochyby také netušili, že by ve filosofických spisech Wykliffových nashromážděno bylo už jedu a to v takovém množství, ovšem jako v jádru, k bohovědným bludům a hotovým kacírstvím. A Hus se do spisů Wykliffových tak zapracoval, že pro samý les neviděl, ani kudy ven, ba ani po nějakém východišti netoužil, naopak známo jest, jak radil a přičiňoval k tomu, aby r. 1399 Jeronym Pražský si vymohl dovolenou v Praze a směl se odebrati do Oxfordu a tam zjednati Husovi opisy bohovědných děl Johna Wykliffa. Což se také stalo. Zejména byly to spisy proti sv. církvi, Dialogus, Trialogus proti hierar-

chii Římské a katolickému duchovenstvu vůbec, kterých se pak M. J. Husovi, novosvěcenci, jako darem dostalo.

Ovšem, byla-li stržena spisy Wykliffovými dosti značná část učenců z české strany na obecném učení pražském koncem XIV. a počátkem XV. věku, pak vrhá to smutnou pověst a zář na naše mistry, neboť ani systémů, ani nějaké prohloubenosti filosofické nelze najíti ve filosofii a theologii engliše Wykliffa, ale drahně vzteku a zloby oproti katolické církvi a její hierarchii Římské i Anglické; a za pravdu bychom byli povinni dáti Tomkovi, který ve své historii o universitě pražské píše, že během XIV. století a XV. teprve nevzešel z učení obecného v Praze ani jeden výtečnější duch, který by byl nějakým znamenitějším pokrokem v některé vědě jméno své oslavil v dějinách evropské vzdělanosti. Universita ztrnula a ztuhla v odpadku tehdejších od pravé staré scholastiky, utonula ve výstředním nominalismu a realismu. Ne protože přísahala na Písmo a Aristotela, jak napsal učenec český, — ale že po své hlavě odvrátila se od pravého zdroje v Písmech sv., jakož i od Aristotela a sv. Augustina a Tomáše Akv., proto brala se pravá moudrost mimo ni a sály pražské byly jí uzavřeny.

Však brzy vychladla nadšenost mnohých pro nauku Wykliffovu, když viděli, že vede ke vzpouře proti pravé církvi a autoritě božské i občanské a neomylné věrouce křesťanské; jen M. J. Hus s několika profesory a akademiky blouznil pro Johna Wykliffa a jeho bludy, které i lidu napotom vykládal v kapli Betlémské a kdykoliv příležitost se mu naskytla.

Závěrek.

Nápis spisku „filosofické vzdělání M. Jana Husi“ vyvolává v soudném čtenáři nepochybně přání po knize objemné, která by projednala thema „filosofie M. J. H. na základě jeho spisů a vzhledem k vývoji filosofie za oné doby“: zatím před sebou má pouhý

úryvek středověké filosofie za doby Husovy, který poukázati má na mistra Jana Husa samého. Avšak i tento stručný nástin poskytne světla pravdy, komu na ní záleží. Zajisté marné a nadmíru škodlivé jest našinci každému, ať jednotlivci po různu, ať všemu národu českému, nadsazovati a upřílišovati proti objektivní pravdě a spravedlivému stanovisku M. Jana Husa. Co mu přísluší po zásluze, to mu nikdo nebere: ale činiti z něho velikána, jediného Čecha, který dějinám Evropy a veškeré civilisaci světové vůbec dal nový směr, jest násilí, kterým se historie nepěstuje, nýbrž zkomolí, zpitvoří a čtenáře nevzdělává, nýbrž převrací. Je-li historik povinen vybaviti se z nepřízně oproti tomu, o němž volí psáti, jest zároveň povinen nedati se zaslepiti přízní na úkor pravdy.

Spisek tento má za účel představití M. Jana Husa co do základu jeho učenosti, kterým byla filosofie. A byla to filosofie Wykliffova, výstředního realismu, z níž jak u Wykliffa, tak u Husa všechny bludy se provalily. A byl jím prosáklý M. J. Hus už tehdy, když žádal r. 1400 arcibiskupa pražského Wolbrama ze Škvorce (1396—1402), aby byl na kněžství vysvěcen. Ovšem bylo tehdy filosofické studium v úpadku vůbec. Po kolik století vzkvétala filosofie aristotelsko-scholastická: než jako vše na světě bývá vystaveno proměnám tak i věda a umění mívá svůj vývoj a svůj úpadek. Filosofie pravá s mírným realismem stála tehdy v boji jednak s nominalismem méně škodným, jednak s výstředním realismem, jenž velice zhoubným se býti prokázal.

Pravá věda, která vede ku poznání pravdy, má za předmět také individualnost věcí, pokud ku poznání jistému a odůvodněnému vede, avšak nikoliv jak za naší doby empirism učí, — hlavně pak poznání podstat věcí, jimiž věci téže třídy jsou si podobné. Lidské poznání děje se pomocí obecných pojmů, byť i předměty jeho obecné nebyly, protože v nich je základ obecných pojmů, totiž jejich podoba. Z té příčiny jest filosofie základní vědou všech ostatních. Z toho pak patrno jest, že jen pravá filosofie může

sloužití vědeckému vzdělání, za to falešná je až osudná duchu lidskému, jenž po pravdě se nese; nebo pravda osvobodí ducha lidského. A stala se osudnou falešná filosofie našemu M. Janu! Nikdy by byl při svých snahách k tak smutným koncům nedospěl, kdyby byl se nebyl zapředl do bludné nauky Wykliffovy, ano při své píli a svých schopnostech mohl vypsati na pravé cestě věd a umění k velikým účinkům ne převratným a odbojným, nýbrž ve světle pravdy požehnaným a blahodárným. A jelikož láska jeho k národu českému se uznává odevšad za chvalitebnou a srdce mu výmluvností překypovalo, patrně jest, že zásluhy jeho o národ český mohly býti v pravdě veliké. Dobře dí Aristoteles: „Malý omyl na počátku veliký bývá na konci.“

Jak nesprávné pojmy nalézají se v knihách, zejména o scholastice! Na př. se čte: „Papežové a církve za věku Husova pěstovali humanism a renaissanci a antickou kulturu, kdežto husité viseli na scholastice(?) a pluli dále proudem scholastiky (?) a isolovali se takto ode všeho světa.

V zájmu pravdy a ku blahu národa českého potřebí vstřízlivěti. Kdo nevidí, že přemnozí jen proto M. Jana velebí, že hlásal odboj proti pravému křesťanství, které jest jediné v katolické církvi? Kdo okem pozorným sleduje cesty, jakými se berou mnozí předáci naši; jak vyhledávají, co nás od pravdy dělí a z pravých cest životních nás zhoubně svodí: obávají se jest, že se takto pracuje nepřátelům k radosti a k vlastní žalosti. Čím byly Čechy před dobou Husovou! Jak v čele rozvíjí se prapor příslušníků, tak se rozvíjela kultura křesťanská v Čechách, veškeré Evropě střední, kdy otec vlasti Karel IV. svolával moudrostí a zbožností požehnání na lid svůj. Zevšedněly dávno již výčitky, že se tehdy v Praze čelilo zesvětačilosti církve a proto snahy opravdové obnovy života křesťanského jediné že daly podnět k vystoupení proti církvi, aby v duchu původního křesťanství se obrodila. Nazírání naší doby na období Husovo jest mnohem již pokročilejší. V kruzích historických dobře se ví, že právě

poznání M. Jana Husi a hnutí jím pojmenované vyžaduje studium nejen historické, nýbrž i bohoslovecké; nebo vlastní smýšlení a cítění národa českého vyjadřovalo se tehdy na základě víry duchem náboženským. — Jediné přání jest, aby posloužily skrovné tyto řádky určitému cíli, jemuž účelně věnovány jsou. A účelem jejich není obírat se kritikou textů a pramenů, nýbrž světlo pravdy objektivně objasniti a pravdu proti nepravdě lidem dobré vůle staviti.

A. M. D. G.

OBSAH:

Úvod.	
I. M. Jan řečený Hus z Husince v mládí . . .	9
II. Aristotelsko-scholastická filosofie	14
III. Úpadek její v nominalismu a výstředním realismu oproti mírnému realismu	23
IV. Scholastikové čeští: M. Vojtěch Raňkův z Ježova. Tóma Štítný ze Štítného. M. Stanislav ze Znojma	37
V. Universita pražská a M. John Wykliff . .	70
VI. M. Jan Hus v osidlech filosofie Wykliffovy	85
Závěrek.	

Úchvala papeže Pia X. na scholastickou filosofii.

Právě se uveřejňuje, co kardinal Merry del Val, sekretář Apoštolské Stolice, ve jménu sv. Otce zaslal francouzskému filosofu Martin-ovi k jeho spisu o scholastické filosofii „ . . . Sv. Otec má radost z vás, že jste nekončenou dobrotivostí boží obdržel nejen neocenitelný dar sv. víry, nýbrž se z té duše zajímáte o scholastickou filosofii, v jejíhož ducha a porozumění jste tak šťastně vniknul. Blahopřeje vám, že jste oproti prázdnotě nových soustav lichých, které do bludu svádějí, postavil principy nehynoucí nauky oné tradicionelní, kterou vypěstili učenci středověku, jakož ji ve spisech sv. Tomáše Akv. tak dokonale vyvinulou nalézáme. Kéž se vám podaří příkladem i spisy mladší generace, práhnucí po světle pravdy, vědě na ni upoutati, aby viděli, z jakých studií i oni čerpati mají, aby scholastická filosofie tolik zneuznaná a rozkřičená své oprávněnosti v rozumu lidském nabyla a ve zdravém pochopení se uplatnila, aby opět patrnó bylo, že ona totiž jediná zúplna se srovnává s neomylnou pravdou božího zjevení . . .“

Hlasy Katolického spolku tiskového.

Členský příspěvek a předplatné nečlenů obnáší ročně pouze 2 K i s poštovní zásilkou.

R. 1898. C. 1. **Boje a vítězství.** Histor. povídky a obrazy. Sepsal Jos. Flekáček. Část I. 1 K 80 h. — C. 3. **Nepotřebovali kázání o křesťanské poctivosti.** Napsal Fr. Jiří Košťál. 60 h. — C. 4. a 5. **Strážcové Jezulátka.** Napsal Al. Dostál. **Jen do nich — do těch blahobytníků!** Napsal Frant. Jiří Košťál. 50 h. Úplný ročník 2 K.

R. 1899. C. 1. **Časové obrázky.** Nakreslil Fr. Jiří Košťál. 1 K 20 h. — C. 2. **Pomněnky z 900letého jubilea sv. Vojtěcha,** slaveného r. 1897, sebral M. Vojáček. 1 K 20 h. — C. 3. **Boje a vítězství.** Sepsal J. Flekáček. Část II. 1 K 40 h.

R. 1900. C. 1. **Jan z Jenštejna.** Napsal J. Ježek. Cena 20 h. — C. 2. **Význam a důsledky husitství.** Píše Jiří Sahula. Díl I. Cena 1 K 20 h. — C. 3. **Vraťme se k zásadám křesťanským.** Napsal dr. Josef Pošmurný. Ord. Crucig. Cena 50 h. — C. 4. **Význam a důsledky husitství.** Píše Jiří Sahula. Díl II. Cena 1 K 20 h.

R. 1901. C. 1. **Sociální demokrat.** Obrázek z naší doby. Nakreslil J. Ježek. Cena 40 h. — C. 2. **Kláštéry a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti.** Napsal Vinc. Drbohlav. Cena 70 h. — C. 3. **Církev a vzdělanost.** Dva poslední pastýřské listy biskupa perugijského Joachima kardinála Pecciho. Přel. Vojtěch Kameš. Cena 50 h. — C. 4. **Soudruzi.** Obraz ze společenského života naší doby. Napsal Karel Kárásek. Cena 1 K 30 h. — C. 5. **Inkvizice.** Napsal G. Romain. Přeložil Fr. Vaňous. Cena 40 h.

R. 1902. C. 1. **Pouť do posvátných míst Sv. země a Egypta.** Popisuje Dr. Jar. V. Sedláček. Cena 1 K 90 h. — C. 2. Ctihodný kněz **Josef Allemand,** zakladatel spolku jinochů ve Francii. Dle M. Gaudela podává prof. Šauer z Augenburku. 60 h. — C. 3. **Pokrok v době Karla IV. a v době husitské.** Píše Jiří Sahula. 90 h.

R. 1903. C. 1. **Garcia Moreno.** Nakreslil Vojtěch Kameš. 50 h. — C. 2. **Z lidových soudů.** Načrtl J. Ježek. 50 h. — C. 3. **Kdo jest otrokem?** Napsal Jan Bělina. 70 h. — C. 4. **Z husitství do protestantismu.** Píše Jiří Sahula. Díl I. 70 h. C. 5. **Pod praporem pravdy.** Podává Fr. Janovský. 1 K.

R. 1904. C. 1. **Život sv. Ignáce z Loyoly,** zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Napsal P. Jan Badeni T. J. Přeložil Jan Tagliaferro. 1 K 70 h. — C. 2. **Kristus! Bůh!** Podává Fr. Prokop. 50 h. — C. 3. **Z husitství do protestantismu.** Píše Jiří Sahula. Díl II. 50 h. — C. 4. **Časové obrázky a úvahy.** Rada I. Napsal J. Ježek. 25 hal.

R. 1905. C. 1. **Život generála de Sonis.** 80 h. — C. 2. **Z husitství do protestantismu.** Píše Jiří Sahula. Díl III.

94 h. — **Rozechvělé vášně.** Napsal K. J. Z á k o u c k ý. 94 h. — C. 4. **Obrana víry.** Napsal J. Je ž e k. 50 h.

R. 1906. C. 1. **Práce.** Napsal Dr. Jos. K a c h n í k. 80 h. — C. 2. **Smíření.** Napsal Karel K a r á s e k. 1 K. — C. 3. **Spiritismus.** Napsal Jan B ě l i n a. 1 K 30 h.

R. 1907. C. 1. **Strážce Mariánský.** Napsal A. D o s t á l. 60 h. — C. 2. **MUDr. Augustin Fabre.** Přel. Ph. Dr. Eug. K a d e ř á v e k. 60 h. — C. 3. **Patero povídek.** Naps. T. P o l a b s k á. 70 h. — C. 4. **Z víru života.** Napsal J. B r o ž e k. 1 K 40 h.

R. 1908. C. 1. **Časové obrázky a úvahy.** Řada II. Povídá J. Je ž e k. 50 h. — C. 2. **Unesené dítě a jiné povídky.** Napsal Al. D o s t á l. 1 K. — C. 3. **Rolník-živitel.** Napsal Dr. Jos. K a c h n í k. 60 h. — C. 4. **Tři časové otázky.** Napsal Dr. Jos. S a m s o u r. 90 h. — C. 5. **Svatý Otec Pius X.** Napsal Dr. Rudolf Z h á n ě l. 70 h. — C. 6. **J. V. císař a král František Josef I.** Napsal Dr. Rudolf Z h á n ě l. Cena 1 K 40 h.

R. 1909. C. 1. **Hrdinky.** Napsal J. Je ž e k. 80 h. — C. 2. **Z knihy života.** Řada I. Vydal V. T u m p a c h. 1 K 40 h. — C. 3. **Několik statí z dějin a života církve katolické.** Napsal Dr. Jos. S a m s o u r. 1 K 30 h. — C. 4. **Konviktista.** Napsal Alois D o s t á l. 1 K. 40 h.

R. 1910. C. 1. **Křesťanské ženy vliv a úloha v době pronásledování.** Napsal R. P. B a d e t. 60 h. — C. 2. **Z knihy života.** Řada II. Vydal V. T u m p a c h. 1 K 50 h. — C. 3. **Dvě povídek.** Napsala Tereza P o l a b s k á. 60 h. — C. 4. **Obrazy z dějin církve katolické.** Napsal Dr. J. S a m s o u r. 1 K 10 h. — C. 5. **Pro dlouhé večery.** Napsal A. B. Š t á s t n ý. Řada I. 1 K 10 h.

R. 1911. C. 1. **Několik našich žen a matek.** Napsal Jan Je ž e k. 80 h. — C. 2. **Sv. Václava hrob a ostatky.** S mnohými obrazy. Napsal Dr. Ant. P o d l a h a. 1 K 20 h. — C. 3. **Z knihy života.** Řada III. Vydal V. T u m p a c h. 1 K 10 h. — C. 4. **Současný zázrak.** (Peter de Rudder.) Napsal Alfred D e s c h a m p s. Přeložil Fr. V a ň o u s. 70 h. — C. 5. **Čtyřicet let Katolického spolku tiskového.** Napsal J. Je ž e k. 90 h.

R. 1912. C. 1. **Moderní názory ve světle Otčenáše.** Napsal A. H e i n e n. Přeložil L. N o v o t n ý. 1 K 20 h. — C. 2. **Obrázky z válek Napoleonských.** Nakreslil J. Je ž e k. 90 h. — C. 3. **Naši řemeslníci.** Líčí Dr. Josef K a c h n í k. 50 h. — C. 4. **Na paběrce.** Napsal Al. D o s t á l. 80 h. — C. 5. **Pro dlouhé večery.** Řada II. Napsal A. B. Š t á s t n ý. 1 K 40 h.

R. 1913. C. 1. **Z husitství do protestantismu.** Píše Jiří S a h u l a. Díl IV. 1 K 30 h. — C. 2. **Z knihy života.** Řada IV. (veselá). Vydal V. T u m p a c h. 1 K 80 h. — C. 3. **Sv. Helena dle historie a podání.** Napsal Dr. R. C o u z a r d. 1 K 50 h.

R. 1914. C. 1. **Z husitství do protestantismu.** Píše Jiří S a h u l a. Díl V. Doba Mystopolova. 1 K 70 h. C. 2. a další v tisku.

Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci
V PRAZE.

- Podlaha, Dr. Ant., Sv. Václava hrob a ostatky. S mnohými obrazy. 1 K 20 h.
- Život Pána Ježíše. Obrazy Filipa Schumachera. Nádherně ilustrované a skv. váz. dílo. 32 K.
- Řehák, Dr. Karel Lev, Biskupské druhotiny Lva XIII. léta Páně 1893. 30 h.
- Samsour, Dr. Josef, Několik statí z dějin a života církve katolické. 1 K 30 h.
- Obrazy z dějin církve katolické. Církev a vzdělanost ve středověku. — Galileo Galilei a jeho odsouzení. 1 K 10 h.
- Svoboda Josef, Z kraje Hradeckého. K dějinám katolické reformace. 1 K 60 h.
- Štulc Václav, Sv. Martin, biskup Tourský a vyznavač Páně. Stručný nástin životopisný s připojenou pobožností. S obrázkem. 20 h.
- Vojáček Methoděj, Pomněnky z 900letého jubilea sv. Vojtěcha slaveného r. 1897. 1 K 20 h.
- Svatý Vojtěch, patron země české. Ku 900leté památce jeho smrti. 4 h.
- Zháněl, Dr. Rudolf, Svätý Otec Pius X. — 50 let knězem (1858 až 1908). Ku dni 18. září 1908. S podobiznou sv. Otce Pia X. 70 h.
- Život a působení svatého Vavřince z Brindisi, kněze řádu kapucinského. K slavnosti jeho svatořečení dne 8. prosince 1881. Dle německého spisu upraveno s použitím psané domácí historie řádu kapucinského v Praze. 30 h.
- Deschamps Alfred, T. J., doktor lékařství a přírodních věd, Současny zázrak (Peter de Rudder.) Dle čtvrtého vydání s povolením spisovatelovým přeložil Fr. Vaňous, církev. kněz v Chicagu. 70 h.
- Čermák Josef, Důkaz i obrana náboženství katolického. Zvláště pro vyšší třídy škol středních i pro vzdělávací ústavy učitelské sepsal —. Druhé nezměněné vydání. 2 K.
- Freund Jiří, C. SS. R., Moderní hesla protináboženská. Zčeštil prelat Dr. Jan Nep. Sedlák. Druhé opravené vydání. 80 h.
- Volnost, rovnost, bratrství. Přeložil Jos. Fr. Rejzek. 32 h.
- Honejske Václav, Novověká osvěta při rozličném světle. 24 h.
- Proticírkevní boj. 20 h.
- Ježek Jan, Obrana víry. 50 h.
- Blahosl. Edmunda Kampiona, mučedníka z Tovaryšstva Ježíšova, Desatero důvodů o pravosti víry katolické proti sektám novověkým. Druhé vydání. S přiloženou chvalořečí téhož blahoslavence na sv. Václava. Vydal P. Ant. Rejzek. 60 h.
- Konrád Karel, Fanny Pittarová čili šťastný návrat do Církve katolické. Vzdělal —. 32 h.
- Mariologie čili Učení církve katolické a v církvi chované o Matce Boží. 1 K 80 h.
- Moravia, Georgius de, Katolíci! Čechové! Na stráž proti nepřítelům náboženství a nábožensko-mravní výchovy. Essay objektivní a populární. S otíštěným pastýřským listem Jeho Em. ndp. kardinála Lva Skrbenského z Hřístě, knížete-arcibiskupa pražského. 20 h.
- Pecci, Joachim kardinál, Církev a vzdělanost. Dva poslední pastýřské listy biskupa perugijského Joachima kardinála Pecciho, nyní slavně panujícího papeže Lva XIII. Přeložil Vojt. Kameš. 50 h.
- Pitra Otto Vítězslav, Louise Lateau. Výňatek z feuilletonu »Čecha« 40 h

- Podstránský J. B., Člověk bez náboženství. Dle starého němec. spisu vzdělal — 72 h.
- Pošmourný Josef, O náboženské lhostejnosti. 50 h.
- Pošmurný, Dr. Josef, Ord. Crucig., Vratme se k zásadám křesťanským. 50 h.
- Rohling, Dr. Aug., Deus in vobis operatur velle. Philipp 2. 13. Ad Aurelium Apostatam ejusque socios epistola. 40 h.
- Škola konfesionální. Důvěrné listy bratru tří bodů. Věnováno vysoké říšské radě ve Vídni. Autorisovaný překlad. 30 h.
- Samsour, Dr. Josef, Tři časové otázky:
1. Možné-li svět odkřesťaniti? 2. Církev a věda. 3. Poměr státu k církvi. 90 h.
- Syrůček Antonín, Kosa na kámen čili Milujme se, nedejme se! 48 h.
- Vachal V. M., Zpověď katolíků ve světle pravdy. 1 K 20 h.
- Wintera Vavřínc, Bůh stvořitel — Bůh soudce. Úvaha dogmatická. 60 h.
- Sv. Augustina kniha o vyučování katechumenů. Př. Dr. F. Jokl. 75 h.
- Černovský, Th. Dr. Ferdinand B., O. s. Aug., Snoubenci na katolickém farním úřadě. Se zřetelem k novým nařízením a výnosům podává — 1 K 30 h.
- Kocián Václav, Nadace církevní, zvláště mešní. Po stránce historické, právně kritické a najmě praktické podává —. Snižená cena 1 K.
- Konečný Fr. Filip, Svatý růženec. Po stránce dějinné, asketické a liturgické vykládá —. 2 K 40 h, váz. 4 K 60 h.
- Král Karel, Zakládání a upisování mešních nadací. Nařízení v té příčině vydaná a na ten čas platná. 20 h.
- Macek Václav, Stav manželský a příprava k němu. Poučení pro katolické snoubence, manžely a rodiče, též ku potřebě správců duchovních. 48 h.
- Macek Václav, Krátké poučení o katolických obřadech. Pro žáky měšťanských škol. Páté nezměněné vydání. Váz. 50 h.
- Krátký dějepis katolické církve. Pro žáky škol měšťanských. Šesté, v podstatě nezměněné, dle nové osnovy pražské (z roku 1887) upravené vydání. Váz. 60 h.
- Příprava k I. sv. přijímání. 1 K 20 h.
- Příprava dítek ke sv. zpovědi, zvláště ke sv. zpovědi první. S připojenými úvahami ke vzbuzení lítosti nad hříchy. 2 K 40 h.
- Navedení k ministrování vůbec, zvláště však při mši sv., úvodu a oddavkách. 4 h.
- Oliva Jan, Dějepis církve katolické pro venkovské školy. Část I. úvod, část II. dějepis. Dle úředních pramenů církevních sestavil a úvodem opatřil —. 1 K 10 h.
- O nejsv. Svátosti oltářní. 4 h, 100 kusů 3 K.
- O svátosti biřmování. 4 h, 100 kusů 3 K.

Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci v Praze,

Melantrichova ulice, č. 536. (Palác Městské spořitelny.)

Tiskem družstva Vlast,